

DÖVLƏT ELM VƏ TEXNİKA KOMİTƏSİ
TEXNİKİ ESTETİKA İNSTİTUTU

METODİKİ GÖSTƏRİŞLƏR

BAKİ - 2001

Azərbaycan Respublikası
Dövlət Elm və Texnika Komitəsi
Texniki Estetika İnstitutu

Məişətdə, nəqliyyatda və ictimai yerlərdə
əlillər üçün münasib həyat və fəaliyyət şəraitinin yaradılması
məqsədilə əlillərin reabilitasiyası üzrə texniki vasitələrdən və
memarlıq-planlaşdırma həllərindən istifadə olunması üzrə

METODİKİ GÖSTƏRİŞLƏR

Azərbaycan Dövlət Elmlər Akademiyasının 25.07.2001 tarixli 92 №-li əmri ilə
və Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (M) tərəfindən
tərəfindən _____ tarixli _____ №-li əmr ilə təsdiq edilmişdir

Bakı - 2001

Müəllif kollektivi:

- Artyomova L. - dizayner
Qəniyeva L. - dizayner
Həsənov A. - Texniki Estetika institutunun direktoru
Levçenko Q. - layihə baş dizayneri, mövzunun rəhbəri
Lunin A. - layihə baş dizayneri
Solovyova S. - dizayner
Fatiyeva S. - dizayner
Koqan V. - institutun baş dizayneri

İşin hazırlanmasında iştirak etmişlər:

- Əliyeva E.
Dubyanskaya S.
Lavruk M.
Şibayeva N.

Dövlət Elm və Texnika Komitəsi nəzdindəki
Dövlət Qeydiyyat Mərkəzində qeydə alınmışdır.
Qeydiyyat nömrəsi: 0100Az 00255

Metodiki göstərişlərdə dayaq-hərəkət aparatında pozuntular olan əlillər üçün yaşayış mənzillərində və evlərdə münasib həyat fəaliyyəti şəraiti yaradılması prinsipləri ifadə olunmuşdur. Müasir sənaye firmaları və müəssisələrinin hazırladıqları mövcud texniki rehabilitasiya vasitələri barədə məlumatlar verilmiş, yaşayış və köməkçi otaqların müstəqil olaraq qurulması üzrə tövsiyələr və onların abadlaşdırılması nümunələri öz əksini tapmışdır.

Məişət, mədəniyyət və idman obyektlərindən əlil araba-sında olan əlillərin istifadə edə bilmələri üçün uyğunlaşdırılması prinsipləri, eləcə də ictimai və xüsusi nəqliyyatın avadanlıqla təchiz olunması göstərilmişdir.

Göstərilənlərin əlillər, sosial təminat işçiləri, əlillər üçün Məmulatlar və qurğular layihələndirilməsi və hazırlanması sahəsində çalışan digər işçilər arasında yayılmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur.

M Ü N D Ə R İ C A T

Giriş	4
1. Əlillər üçün münasib həyat və fəaliyyət şəraiti yaradılmasının elmi-metodiki şərtləri.....	6
1.1. Əlillər üçün maneəsiz mühitin müasir konsepsiyası.....	7
1.2. Reabilitasiya vasitələrinin tibbi-sosial təsnifatı.....	10
1.3. Əlillərin həyat və fəaliyyətləri üçün yaşayış və ictimai mühitin layihələndirilməsinin ergonomik əsasları.....	13
2. Yaşayış evləri və mənzillər.	17
2.1. Giriş zonaları.....	19
2.2. Yataq otaqları.	25
2.3. Lodjiyalar və balkonlar (şüşəbəndlər)	29
2.4. Vanna və tualet otaqları.....	32
2.5. Mətbəxlər, yemək otaqları.....	54
2.6. Əlilin arabada müstəqil hərəkəti və yaxud arabada yerini dəyişməsi üçün yardımçı qurğular, vasitələr.....	63
2.7. Ev işləri üçün yardımçı vasitələr.....	67
2.8. Paltarın geyilməsi və soyunması üçün yardımçı vasitələr.....	74

3. İctimai bina və qurğular.....	76
3.1. Giriş zonaları.....	77
3.2. Tamaşa və idman zalları.....	82
3.3. Ticarət və məişət xidməti obyektləri	90
3.4. İctimai tualetlər	93
4. Əlillər üçün nəqliyyat	96
Əlillərin reabilitasiyası üçün məmulatların, texniki vasitələrin hazırlanmasında istifadə olunan materiallar üzrə ümumi tövsiyələr	103
Metodiki göstərişlərin mətnində və sxemlərində adları çəkilən texniki reabilitasiya vasitələrinin hazırlanmasında istifadə olunan materiallar barədə müfəssəl məlumat.	105
Ədəbiyyat siyahısı	110

Giriş

Əlillər üçün münasib həyat və fəaliyyət şəraitinə hazırkı diqqət və aparılan siyasət - cəmiyyətin son iki yüz ildəki inkişafının nəticəsidir. Bu siyasət müvafiq müəssisələrdə əlillərə adicə qulluqdan başlamış əlil uşaqların təhsil almalarına və artıq sonradan, kamillik yaşlarında əlil olmuş şəxslərin reabilitasiyasına qədər olan bir yol keçmişdir.

Əlillərin hüquqları məsələləri uzun illərdir ki, BMT və digər beynəlxalq təşkilatların diqqət mərkəzindədir.

Beynəlxalq əlillər ilinin (1981-ci il) ən mühüm nəticəsi 3 dekabr 1982-ci il tarixində BMT Baş Assambleyası tərəfindən əlillərlə bağlı Ümumdünya fəaliyyət proqramının qəbul edilmiş 37-52 qətnaməsi olmuşdur. Beynəlxalq əlillər ili və Ümumdünya fəaliyyət proqramı bu sahədəki tərəqqiyə böyük təkan vermiş oldu. Qəbul olunmuş sənədlərdə əlillərin digər vətəndaşlarla bərabər hüquqları olduqları, onların digər vətəndaşlar kimi iqtisadi və sosial inkişaf nəticəsində öz həyat şəraitlərini yaxşılaşdırmaq hüquqlarına malik olduqları qeyd edilmişdir.

Hal-hazırda, demək olar ki, dünyanın bütün ölkələrində hələ də maneələr mövcuddur. Bunlar əlillərin hüquqlarını həyata keçirməyə imkan vermir və onların ictimai həyatdakı iştiraklarını çətinləşdirir.

Dövlət Proqramları hazırda bu maneələrin aradan qaldırılması üçün zəruri olan tədbirlərin həyata keçirilməsinə yönəlir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14.05.99. tarixli 155 Nö-
li Sərəncamı və hazırlanmış Dövlət proqramında xüsusi normativ sənədlərinin işlənməli hazırlanması haqda qərar vardır. Bu memar və dizaynerlərin, istehsalat təşkilatlarının və firmalarının, ictimai təminat orqanlarının təşəbbüslərinin məqsədyönlü elmi-metodik əsaslarını təşkil edəcəkdir.

Bu metodik göstərişlər sosioloji və ergonomik tədqiqatların təhlili və müxtəlif qrup əlillərin qarşılıqlı asılılığı sahəsində geniş layihələndirmə təcrübəsi, əşya-fəza-məkan dairəsini, mövcud

təcrübə və reabilitasiya üzrə texniki vasitələr istehsalının perspektiv inkişafı əsasında işlənmişdir.

Tövsiyələr müxtəlif tipli yaşayış evlərində komfort həyat fəaliyyəti şəraitlərinin yüksəldilməsi imkanları, mədəniyyət, idman və nəqliyyat obyektlərindən aktiv istifadə olunmasına yardımçı olan vasitələr barədə məlumatlardan ibarətdir.

Metodik göstərişlər, həmçinin praktik əhəmiyyət kəsb edən tövsiyələri, icra baxımından daha səmərəli sadə memarlıq-planlaşdırma və texniki həlləri də əhatə edir ki, bunlar da mənzillərin abadlaşdırılmasında əlillərə və onların ailələrinə düzgün seçim etməkdə, bəzi məsələlərin isə onların özləri tərəfindən həyata keçirilməsində kömək edəcəkdir.

1 ƏLİLLƏR ÜÇÜN
MÜNASİB HƏYAT FƏALİYYƏTİ
ŞƏRAİTİNİN YARADILMASINI
TƏMİN EDƏN
ELMİ-METODİKİ ŞƏRTLƏR

1.1. Əlillər üçün maneəsiz mühitin müasir konsepsiyası

Sağlamlığı və orqanizm funksiyaları ciddi və davamlı şəkildə pozulmuş, xəstəliklər, travma və yaxud defektləri nəticəsində həyat fəaliyyəti məhdudlaşmış, bu səbəbdən zəruri sosial müdafiyyə ehtiyacı olan insanlar əlil sayılırlar.

Əlillik problemlərinin həllinə sosial yanaşma "əlillərin müstəqil həyat tərzini uğrunda" adlanan hərəkatın meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Məlumdur ki, əlillər arasında fəal işləmək arzusunda olan yaradıcılıq qabiliyyətinə malik xeyli insanlar, şəxsiyyətlər vardır.

Özü-özünə xidmət etmək üçün əlil öz mənzili daxilində hərəkat etməli, onun küçəyə çıxmaq imkanı olmalı, mağazaya, aptekə, poçta, poliklinikaya gedə bilməlidir. Arabada olan əlil üçün ensiz, dar qapılar, pilləkənlər, pillələr keçilməz səddə çevrilir.

Lakin əlillərin qarşılaşdığı əsil sədd sosial və psixoloji sədlərdir ki, bunlar da cəmiyyətin əlilə olan münasibətidir.

"Əlillərin müstəqil həyat tərzini üzrə vəsait"də problemlərin dərk edilməsində yeni anlayışların nümunələri verilmişdir (əlillər tərəfindən işlənmiş, gənc əlilləri dəstəkləyən beynəlxalq hərəkata yardımçılıq haqqında sənəd).

Əlil, qarşısında pillələr olduğu üçün kitabxanaya gedə bilmir, və bu onun kitabxanaya gedə bilməməsinin yeganə səbəbidir. Kitabxanaları inşa edənlər - memarlar, inşaatçılar, planlaşdırma ilə məşğul olan digər mühəndislər, əlil insanları cəmiyyətin hissəsi kimi nəzərə almamışlar. Və bu münasibət, mütəxəssislərin bu cür davranışı insanı əlil edən həmin o ədalətsiz mühiti yaratmışdı. "İnsanlar ətraf mühitdəki fiziki maneələr səbəbindən əlildirlər" (İnsanlar sistemik şəkildə özünü göstərən ayrı-seçkilikdən əlildirlər).

Lakin son illər ciddi dəyişikliklər müşahidə olunur. Dünya birliyi ölkələrinin təcrübəsi əlillik problemi həllinin ümumiləşdirilmiş konsepsiyasını yaratmışdır ki, bu da BMT-də

işlənmiş, " Əlillər üçün bərabər imkanların təmin olunmasının standart qaydaları"nda öz əksini tapmışdır. Yeni təşəbbüs geniş dəstək almışdır. Tam şəkildə reabilitasiya sisteminin yaranması ilə əlillərin münasib həyat fəaliyyətləri şəraitləri təmin edildikdən sonra əlilin, artıq həyatımızın bütün sahələrində rəqabətə qadir olduğu barədə ictimai fikir formalaşır.

"Maneəsiz", əngəlsiz mühit problemi ilə bağlı nəzərdə tutulan əhəmiyyətli məsələlərdən biri də yaşayış və ictimai sahə obyektlərinin layihələndirilməsində, müsbət mənada istiqamətin dəyişdirilməsi və əlilin mənzilindəki yaşayış və yardımçı otaqların zəruri avadanlıqla təmin edilməsi üçün ölkəmizdə müvafiq texniki vasitələrin, qurğuların hazırlanması üzrə istehsal fəaliyyətinin təşkil olunmasıdır.

Əlillərin problemləri üzrə dövlət proqramlarının həyata keçirilməsinin dünya təcrübəsi məlumdur : bəzi şəhərlərdə əlillər artıq ictimai nəqliyyatdan istifadə etmək imkanına malikdirlər, panduslar tikilir və s. və i.a.

Yeni konsepsiyanın həyata keçirilməsi nəticəsində əlillər gələcəkdə bərpa üzrə milli proqramların sonrakı inkişafını stimullaşdırır, müstəqillik səviyyəsini və cəmiyyət həyatında hərtərəfli iştirakı dəstəkləyən böyük dövlət xadimləri olurlar.

"Maneəsiz" mühit yaradılmasının maddi təminatı texniki bərpa vasitələrinin kütləvi surətdə həyata keçirilməsidir. Bərpanın texniki vasitələri-insanın ətraf mühitə fəal uyğunlaşmasına yardımçı olan, orqanizmin anatomik və funksional qüsurlarının əvəz edilməsini gerçəkləşdirməyə imkan verən xüsusi vasitələr və qurğular kompleksidir.

Əlillər üçün uğurlu nəqliyyat proqramının və müxtəlif məmulatların istehsalı proqramının işlənməsinə nümunə "Mayra" və "Oryopediya" (Almaniya), "Fermayren" (Belçika), "Lifante" (İspaniya) firmaları, "Trinev" (S.Peterburq) müəssisəsi, Lvov protez-ortopedik müəssisəsi, "Medoborudovaniye" (Moskva) firması və s. göstərmək olar.

1. 2. Reabilitasiya vasitələrinin tibbi-sosial təsnifatı

Həyat fəaliyyətinin kəskin surətdə məhdudlaşdırılaraq ətraf mühitin mürəkkəb şərtlərinə uyğunlaşmaq mərhələsində, əlillərin tibbi-sosial reabilitasiyası sistemində texniki reabilitasiya vasitələri adlanan çox mühüm komponent böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Anatomik qüsurun xarakterindən, funksional pozuntuların üzvi dəyişikliklərindən asılı olaraq reabilitasiya vasitələri pozulmuş funksiyaların reabilitasiyasını, kompensasiyasını və yaxud dəyişdirilməsini təmin etməlidir.

Həyat fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması dərəcəsini azaldaraq, özünəxidmət, hərəkət, təhsil almaq, əmək fəaliyyəti, sosial aktivlik qabiliyyətini artıraraq, onlar, eyni zamanda, reabilitasiyanın sosial təyinatının həyata keçirilməsinə nail olmalıdırlar.

Tibbi-sosial reabilitasiya sistemi ilə nəzərdə tutulan reabilitasiya vasitələri siyahısında təqdim olunan iş çərçivəsində dayaq-hərəkət aparatının travmaları, yəni yuxarı və aşağı ətrafların xəstəlikləri və travmaları nəticəsində daxili orqanların, onurğa sütununun xəstəlikləri ilə əlaqədar hərəkət etmə qabiliyyəti pozulmuş əlillərin həyat fəaliyyətlərini təmin etmək üçün zəruri olan avadanlıq və vasitələr xüsusi qeyd edilməlidir.

Tibbi-sosial meyarlar əsasında texniki reabilitasiya vasitələri (TRV) təsnifatı aşağıdakı texniki vasitələr qrupunu nəzərdə tutur:

A. Funksional təyinatlı TRV :

- sanitariya-gigiyenik prosedurların yerinə yetirilməsi üçün lazım olan vasitələr (diş fırçaları, sabun, moçalkalar, daraqlar üçün dəstəklər; tualet kağızı, unitaz və vanna oturmaq üçün qurğuları, su kəmərləri kranları, duş üçün vasitələr və s. və i.a.)

-otaqlardan və onların avadanlığından istifadə etmək üçün vasitələr (mənzili yığışdırmaq, paltar yumaq; açarlardan istifadə etmək, qapı, pəncərə, nəfəslük qifillərini açmaq üçün; xüsusi məişət cihazlarında istifadə etmək üçün; yazı və oxu üçün vasitələr və i.a.);

-geyinib-soyunmaq üçün vasitələr (düymələrin, zəncir-bəndlərin açılması və bağlanması üçün, corabların və ayaqqabıların geyilməsi və çıxarılması; xüsusi geyimlər və s.);

- qida hazırlamaq üçün vasitələr (bıçaq, mətbəx və serviz qab-qacağı dəstəkləri, ərzaqların təmizlənməsi və doğranması üçün vasitələr, qaz plitələrini və kranlar üçün dəstəklər və i.a.);

-qida qəbul edilməsi üçün vasitələr (qaşıqlar və çəngəllər, xüsusi dəstəyi olan bıçaqlar və i.a., su içmək üçün qablar, xüsusi qırağı olan boşqablar, serviz və qab-qacaq saxlayanlar və i.a.);

-hərəkət etmək üçün vasitələr, yardımçı qurğular (qaldırıcılar, belin vəziyyətini saxlayanlar, baş altlıqları, əl çubuqları, addım atmaq üçün qurğular və s.).

B. Yaşayış evləri üçün memarlıq-planlaşdırma üsulları və vasitələri:

-qapı açırımlarının genişləndirilməsi, kandarların ləğv edilməsi, pandusların qurulması, xüsusi döşəmə örtüklərindən istifadə olunması;

- qapılarda, mebellərdə, sanitariya-texniki cihazlarda şaquli və üfqi dəstəklərin və tutacaqların qurulması;

-ailənin tərkibindən və yaşayış sahəsinin ölçülərindən asılı olaraq, əlil arabasının hərəkəti nəzərə alınmaqla mebel düzülüşünün planlaşdırma üsulları;

- mənzilin xüsusi mühəndis-texniki avadanlığı, elektrik açarlarının, rozetlərinin, mətbəx plitəsinin yerləşdirilməsi və s.;

Hərəkət funksiyalarının pozulması xarakterinin və dərəcəsinin, eləcə də reabilitasiya proqramlarının və həyat fəaliyyəti məsələlərinin həlli üçün zəruri reabilitasiya vəsaitləri komplekslərinin müəyyən edilməsi üçün tibbi-sosial meyarları, əlillərin mənafeini nəzərə alan dizayner və istehsalat işləri təcrübəsində qəbul edilir.

Bu işləməyə yaşayış məskənindən kənarında-ictimai binalarda, stadionlarda, eləcə də ictimai nəqliyyatda maneəsiz mühitin təmin olunması tələbləri daxil edilmişdir .

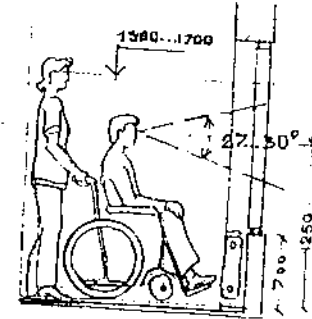
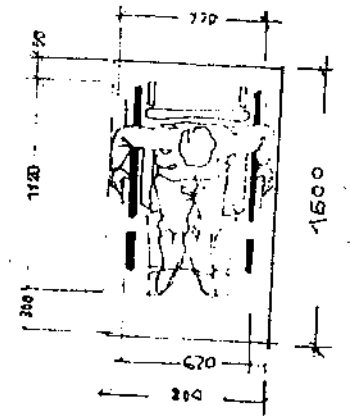
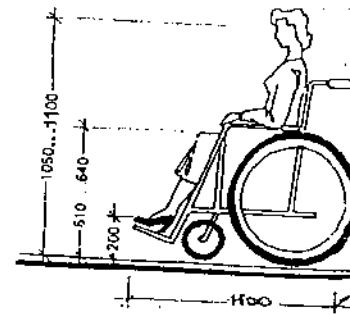
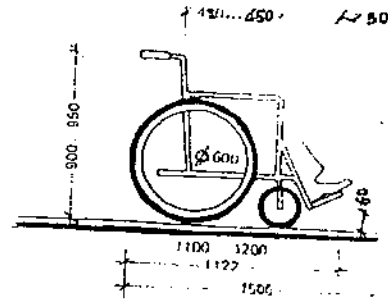
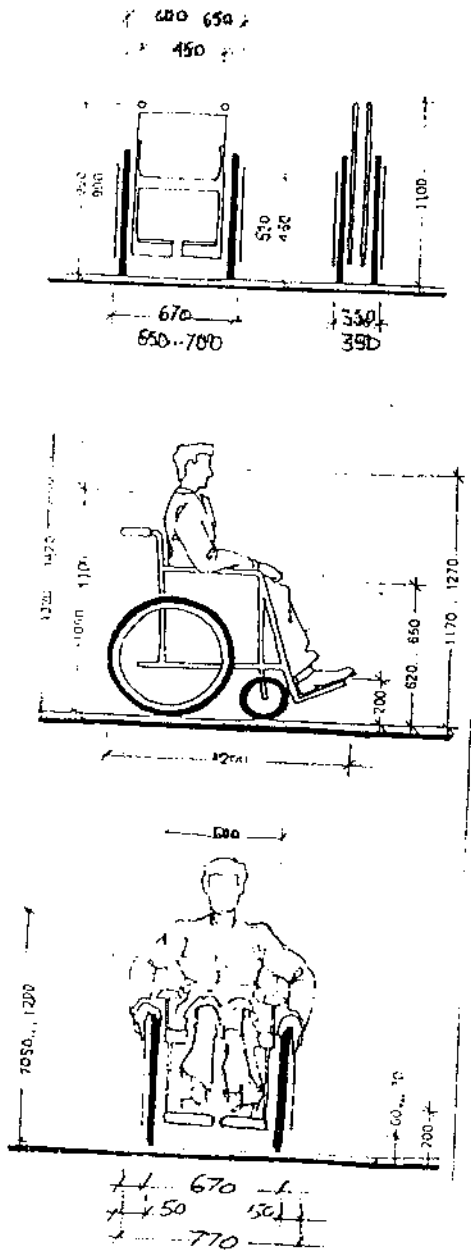
1.3. Əlillərin həyat fəaliyyəti üçün yaşayış və ictimai mühit layihələndirilməsinin ergonomik əsasları

Dayaq-hərəkət funksiyaları pozulmuş əlillərin optimal yaşayış və həyat fəaliyyəti şəraiti yaradılması üzrə tövsiyələr ergonomik tədqiqatların məlumatlarına əsaslanır.

Yaşayış obyektlərinin, ictimai obyektlərin və nəqliyyatın, funksional zonalarını layihələndirərkən, həmçinin avadanlığın quraşdırılması üçün zəruri olan vasitələri yerləşdirərkən kişi və qadın fiqurlarının orta antropometrik göstəriciləri və əlil arabasının qabaritləri müəyyənedici məna kəsb edir. Arabanın dönməsinə və hərəkətinə kifayət edəcək döşəmə sahəsi, hərəkətsiz vəziyyətdə olan əlilin "əli çata biləcək" funksional zonaları və yaxud bu və ya digər funksional fəaliyyəti nəzərə alınır (şək. 1 - 4).

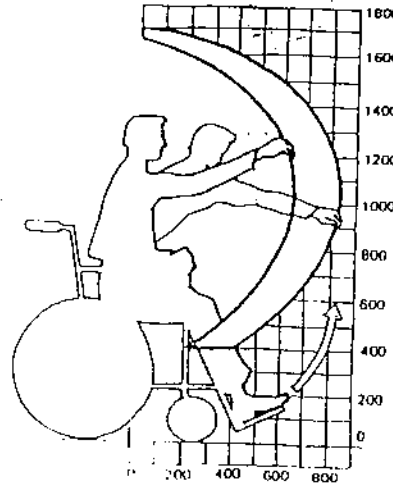
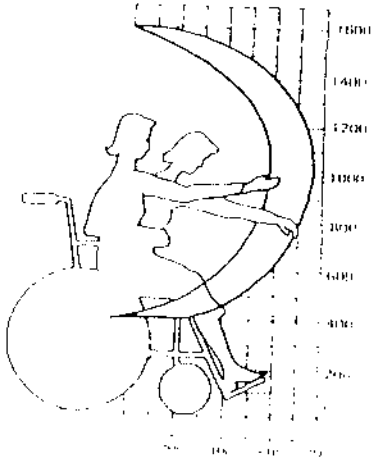
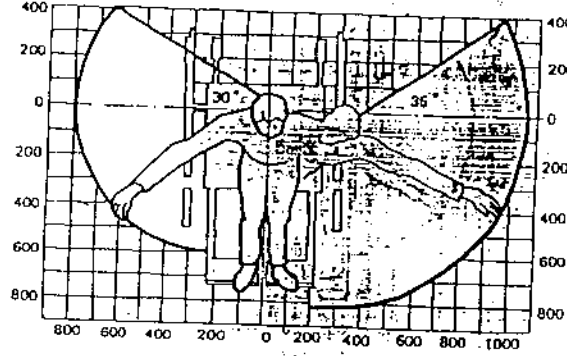
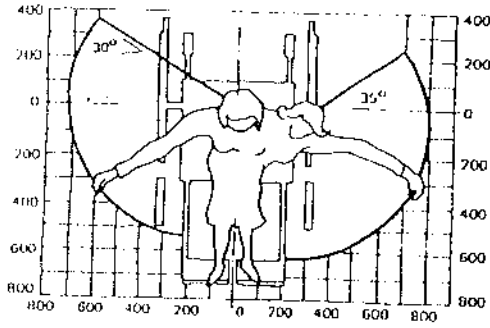
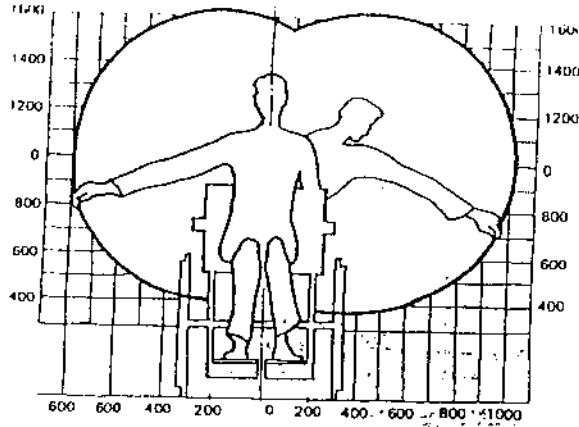
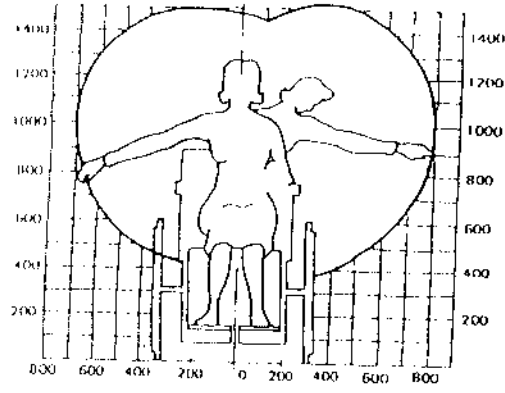
Xüsusi qab-qacağın, ev işləri üçün vasitələrin layihələndirilməsi və hazırlanması zamanı, əllərinin hərəkəti məhdud olan şəxslərin sanitariya-gigiyenik prosedurları yerinə yetirməsi üçün xəstəliyin xarakterini və hərəkətin məhdudluğu dərəcəsini nəzərə alan ergonomik və dizayner tədqiqatları aparılır.

Şəx.1. Ergonomik sxemlər

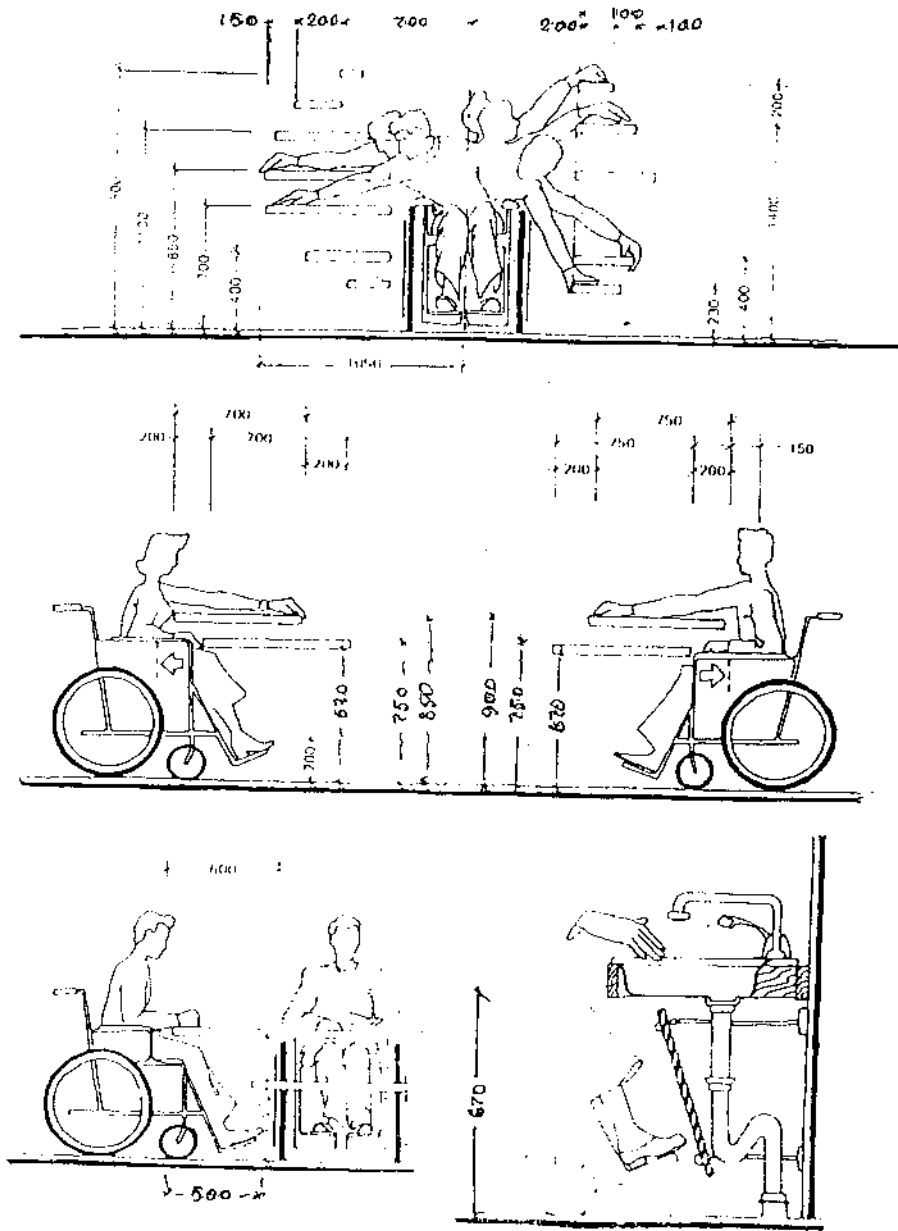
Əlil arabasının əsas qabarıtları

ŞəK. 2 Erqonomik sxemlər

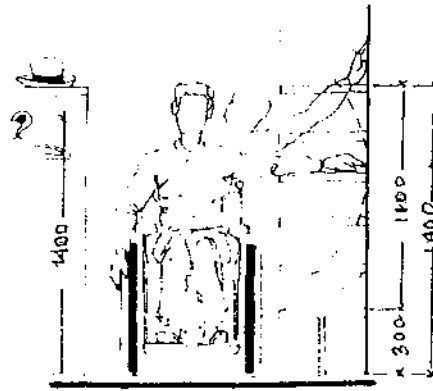
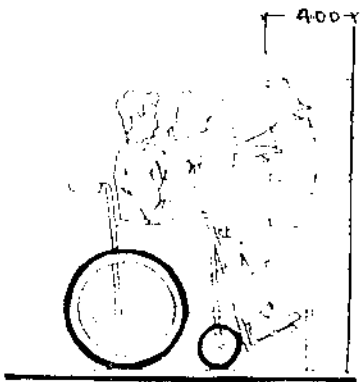
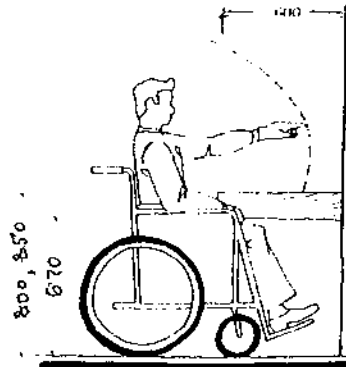
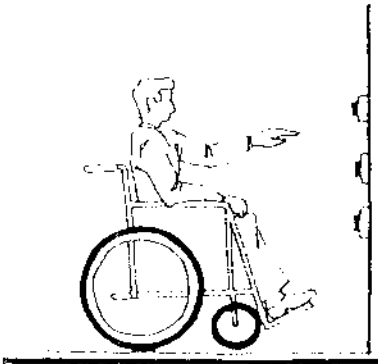
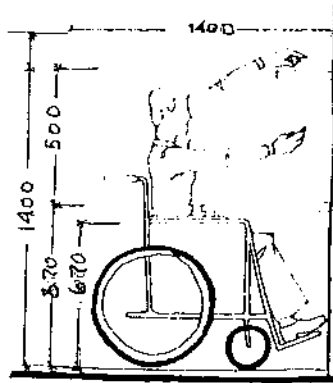
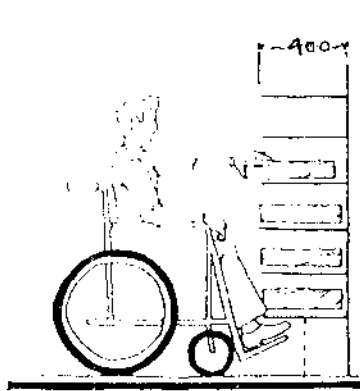
Kişi və qadınlar üçün əl çata biləcək zonalar

Şəkil 3. Ergonomik sxemlər

Mebel və avadanlığın qabarıqları

ŞəK. 4 Erqonomik sxemlər

Mebel və avadanlığın qabaritləri

2 YAŞAYIŞ EVLƏRİ VƏ MƏNZİLLƏR

2.1. Giriş zonaları

2.1.1. Bu zona ərazilərinə evin girəcəyindəki meydança, tambur, pilləkənlər, lift, evin dəhlizi, eləcə də şəxsi nəqliyyatın - avtomaşının, əlil arabasının saxlanması və təmiri üçün yer də daxildir.

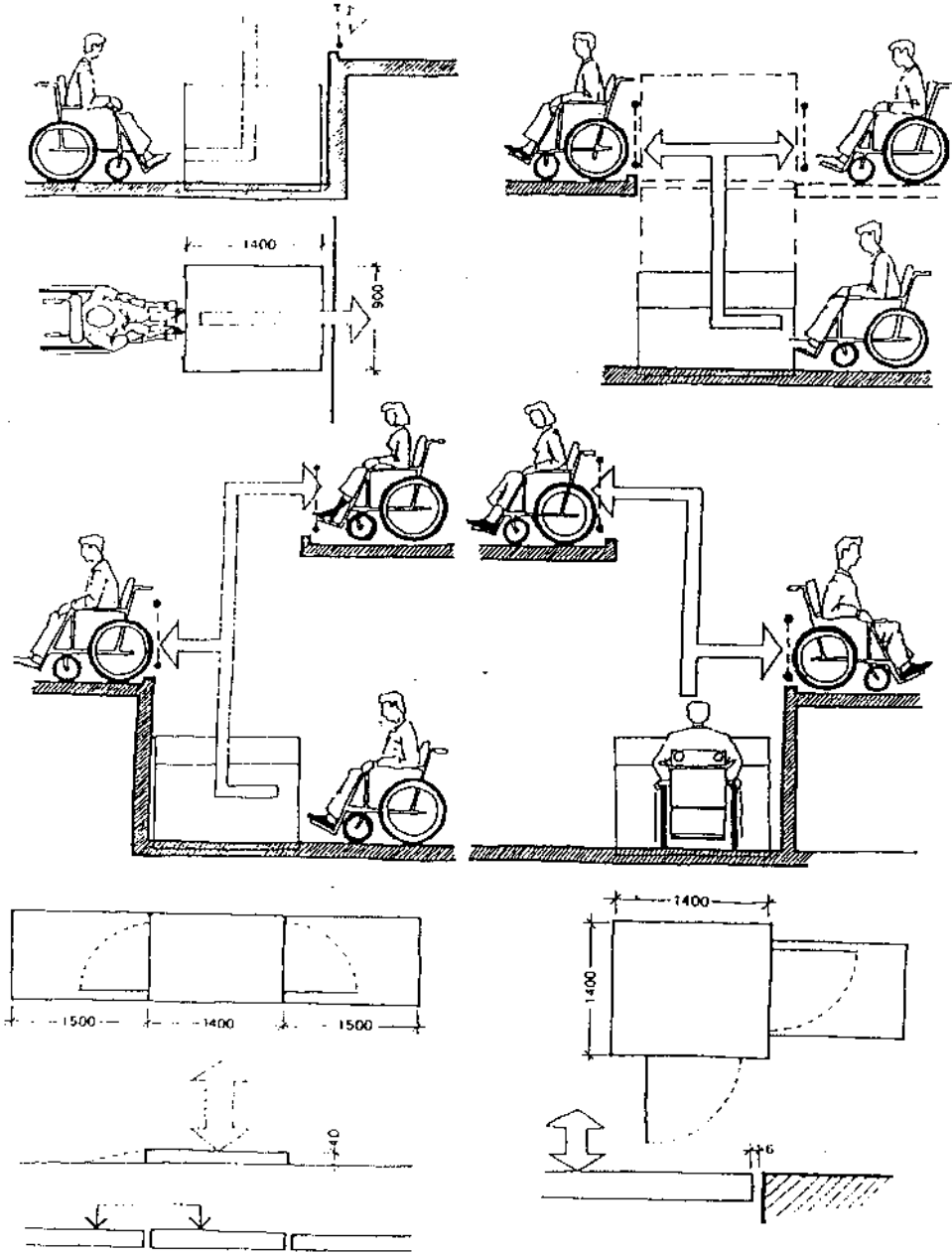
2.1.2. Giriş qapısı qabağındakı meydançanın, həmçinin tamburun ölçüləri əlil arabasının dönməsi üçün kifayət etməlidir ki, əlilin müstəqil olaraq qapını açıb-bağlamaq imkanı təmin edilsin (şək. 6).

Meydança səviyyəsində (əgər girişdə pilləkən varsa), yoxusun dikliyi 8%-dən yuxarı olmayan pandus qurulmalıdır. Girişdəki panduslar (pilləkən qəfəsələrinin içərisindəki) açılıb-yığılan da ola bilər. Qapı açıqlarının eninin 0,9 m-dək genişləndirilməsi zəruridir.

2.1.3. Ümumi xidmət üçün lift olduğu halda dönmək üçün meydança düzəldilməlidir (şək. 7; 8), fərdi qaldırıcıdan istifadə olunması mümkündür (şək. 5).

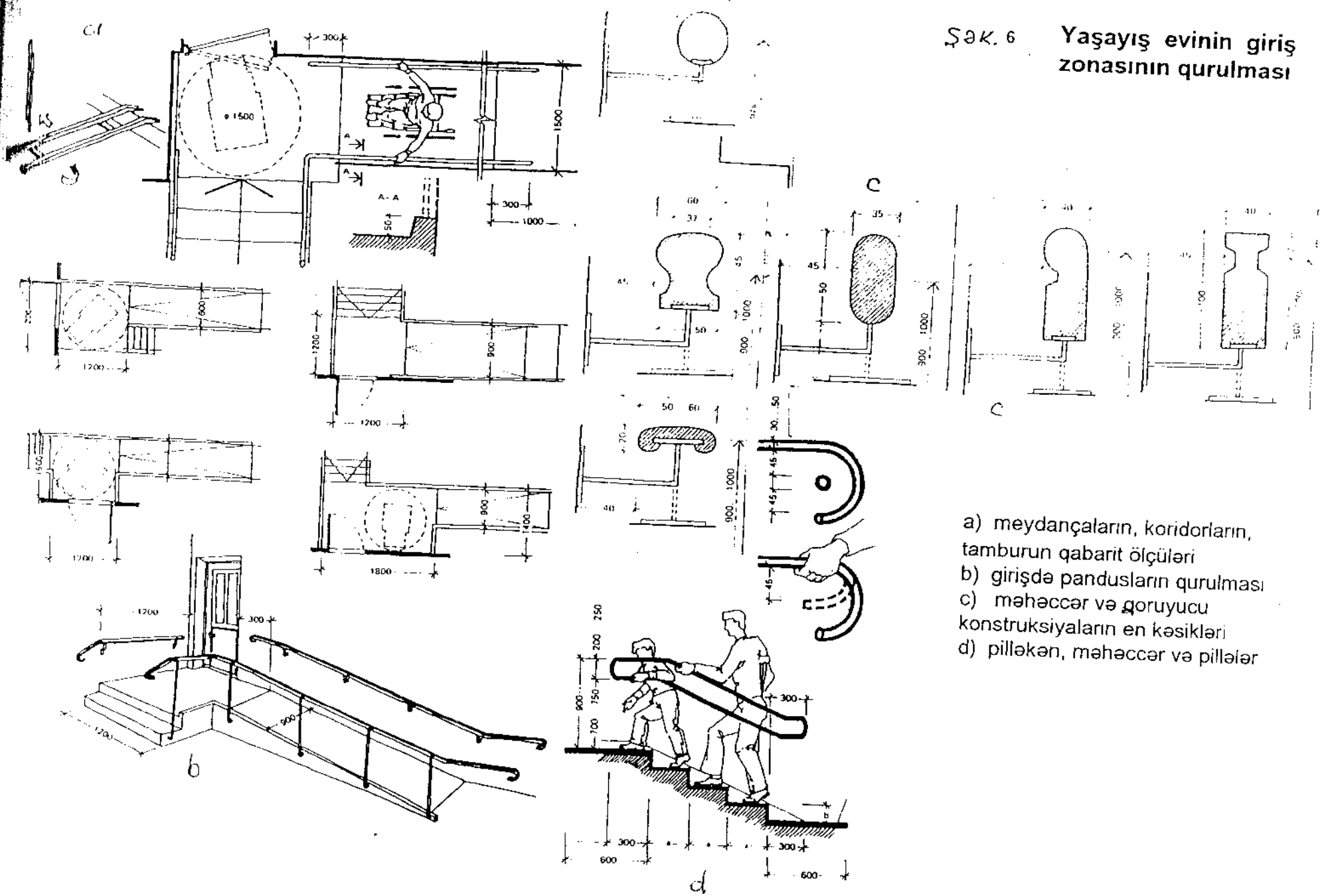
2.1.4. Dəhlizdən bütün artıq şeylər yığılmalıdır. Heç bir artıq əşya olmamalıdır. Künclər metal bucaqlıqlarla qorunmalı, paltarasan və rəflər ergonomik sxemlərə uyğun hündürlük üzrə quraşdırılmalıdır (şək. 9).

ŞəK. 5 Giriş zonalarının qurulması

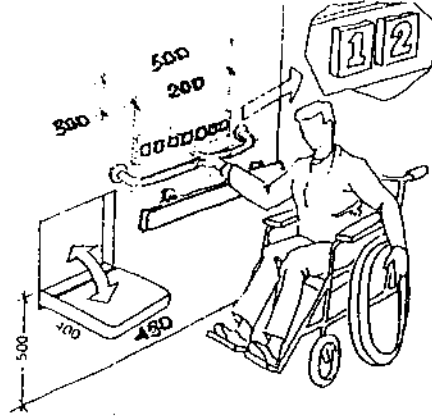
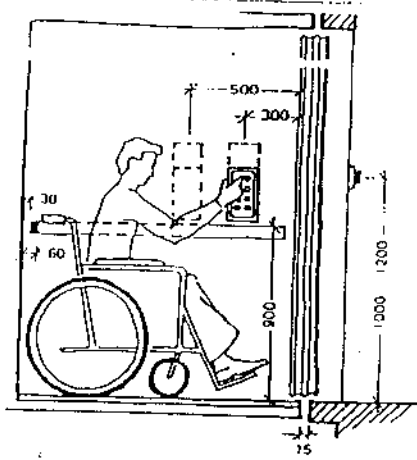

Fərdi qaldırıcıların qurulması

ŞƏK. 6 Yaşayış evinin giriş zonasının qurulması

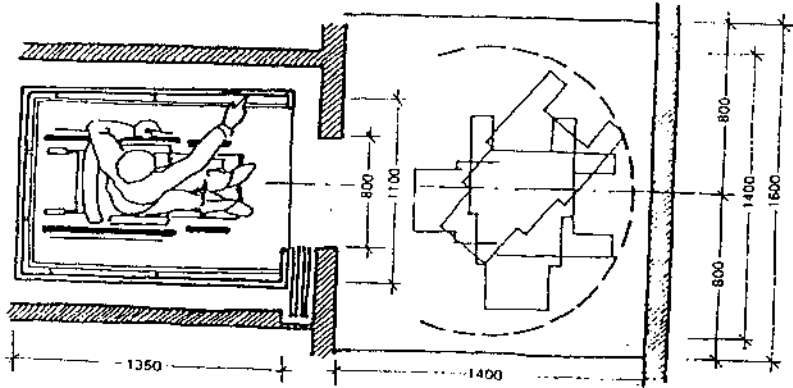
- a) meydançaların, koridorların, tamburun qabarit ölçüləri
- b) girişdə pandusların qurulması
- c) məhəccər və qoruyucu konstruksiyaların en kəsikləri
- d) pilləkən, məhəccər və pillələr

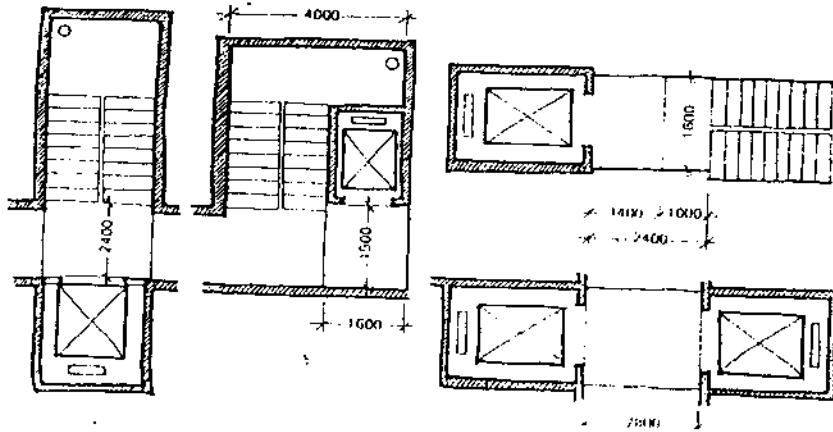
a

ŞƏK.7

Yaşayış evinin giriş zonasının qurulması

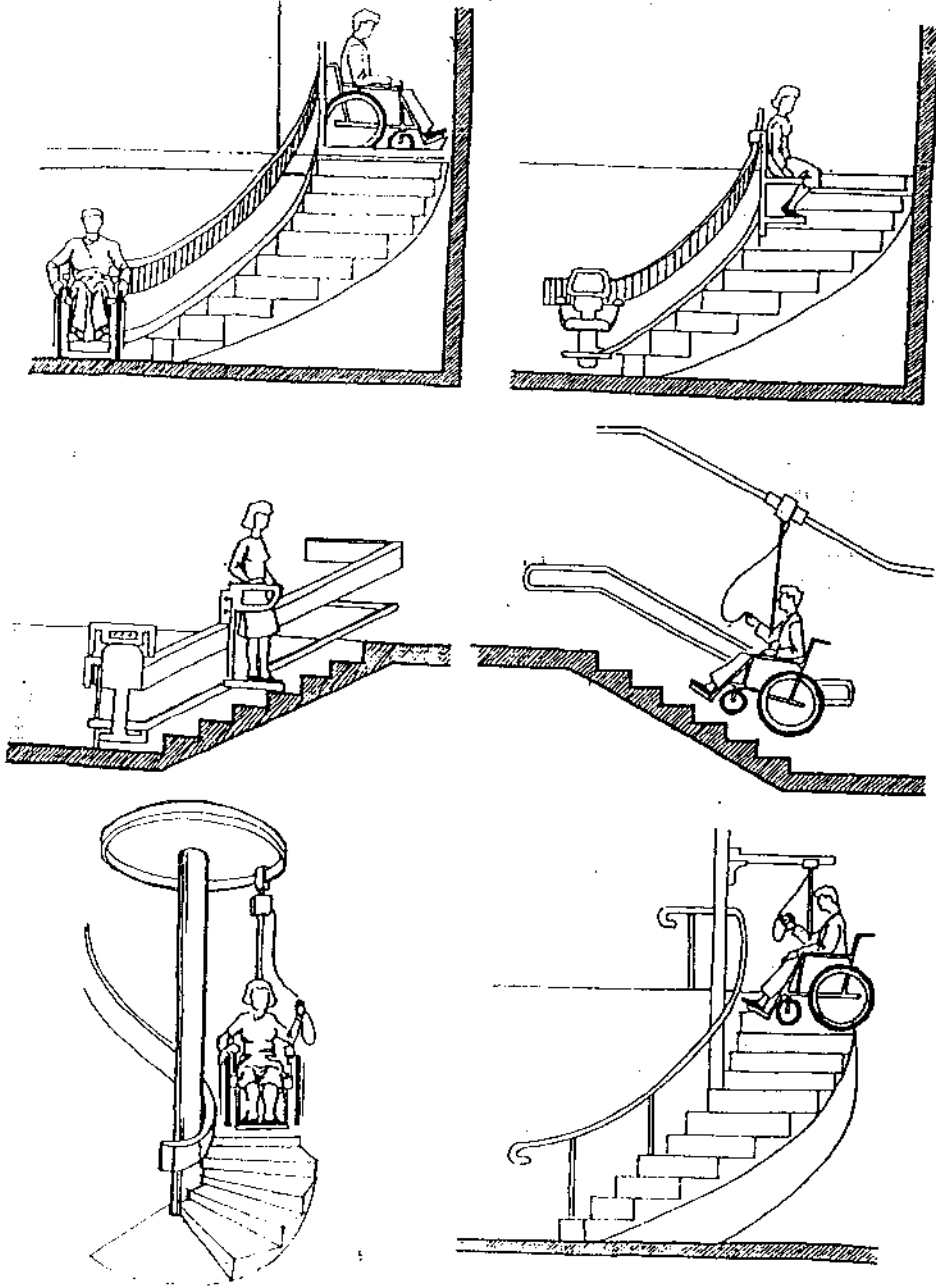
b

- a) lifti idarəetmə orqanlarının yerləşdirilməsi
- b) liftin önündəki meydançanın qurulması

Şək. 8

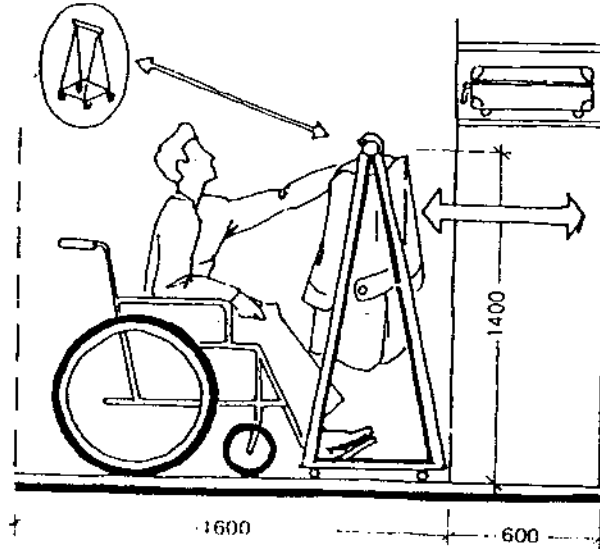
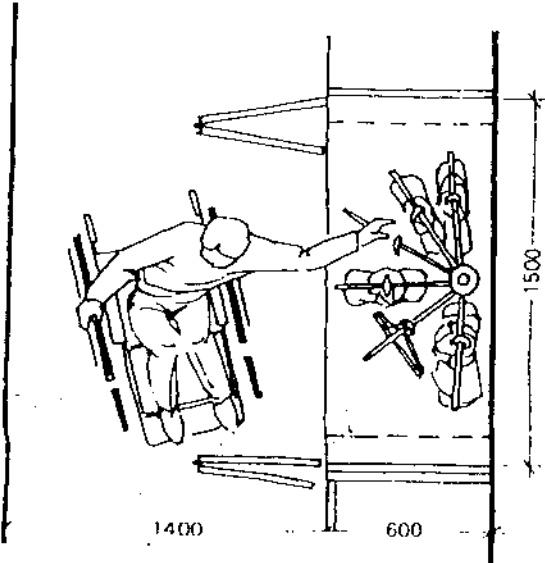
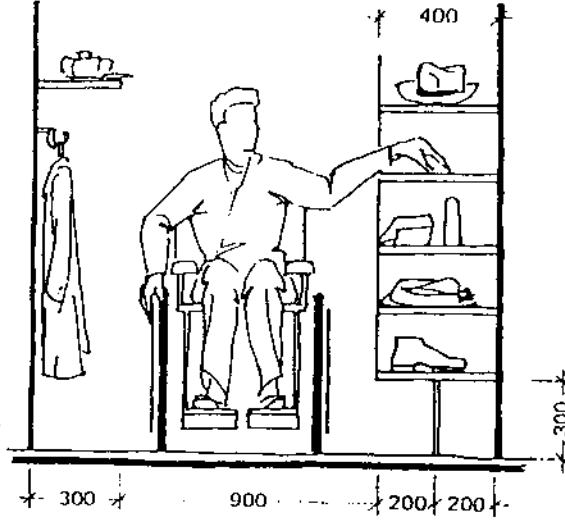
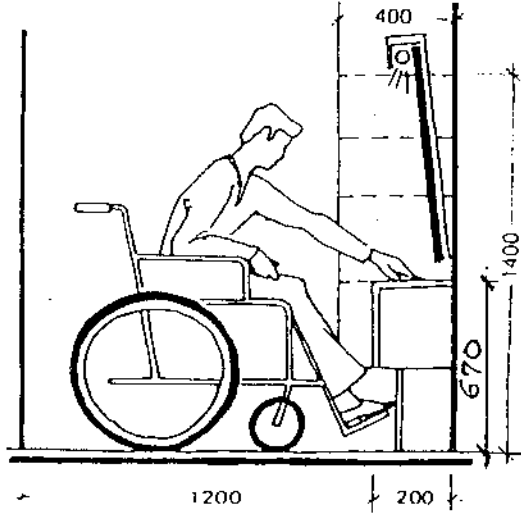
Giriş zonalarının qurulması

Pilləkənlərdə fərdi qaldırıcının qurulması

Şəkil 9

Dəhlizin düzəldilməsi nümunələri, qabarıq ölçüləri

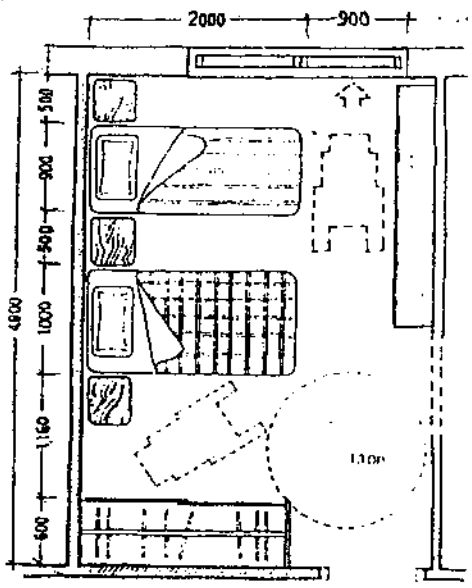
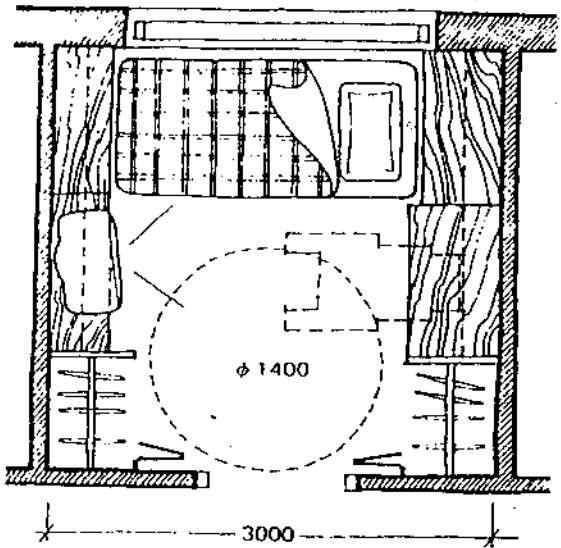
2.2. Yataq otaqları.

2.2.1. Yataq otaqları mənzilin ölçülərindən, ailənin tərkibindən, sağlamlığın vəziyyətindən (halından) əlilin bud-çanaq pozuntularının ağırlıq dərəcəsi və s. asılı olaraq qurulur. Mənzil daxilində əlil arabasında hərəkət edənlər üçün mebelin düzülüşündə əsas şərt çarpayına rahat yanaşmaq üçün bütün imkanların nəzərə alınmasıdır. Çarpayı ilə əlil arabası bir səviyədə olur və ona hər iki tərəfdən yaxınlaşmaq imkanı yaradılır.

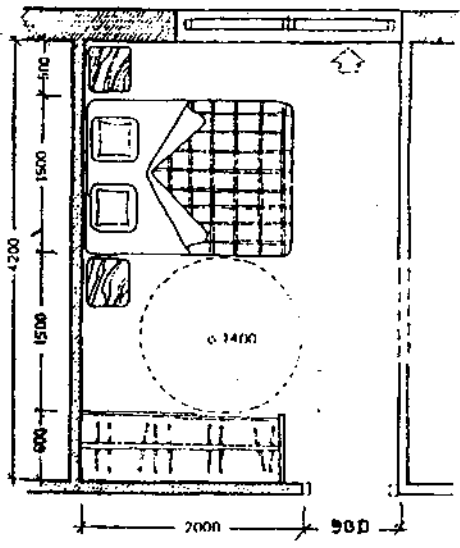
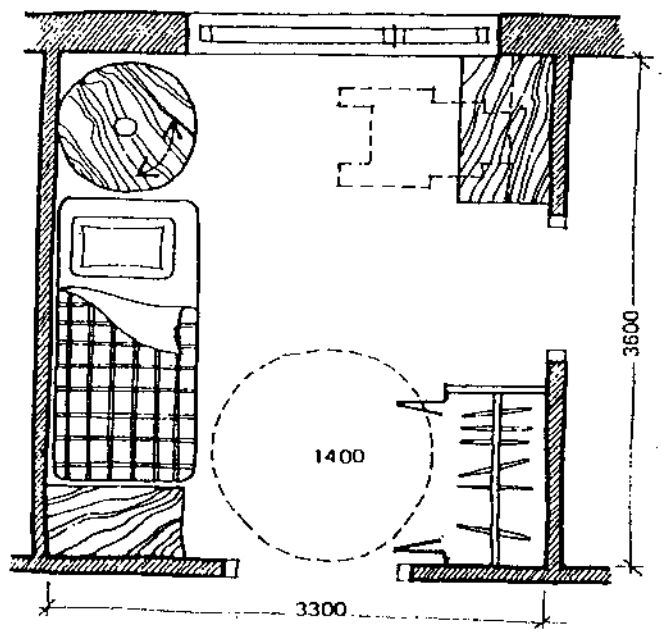
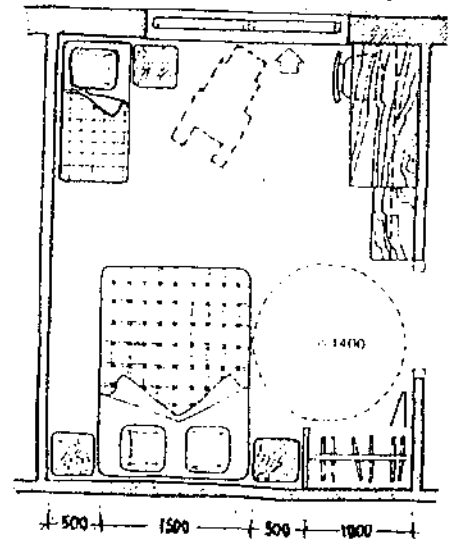
2.2.2. Təcrübədə yataq otaqlarının qurulmasında "balkan çərçivəsi" adlanan-çarpayının uzunluq istiqamətində çarpayının hər iki başına bərkidilmiş üfqi tir və yaxud onun qısaldılmış variantı -baş tərəfdə Г-ə bənzər kronşteyndən istifadə edilir. Bu konstruksiyalar uzanmış vəziyyətdən qalxmağa və ya çevrilməyə imkan verir. Qolları zəiflər üçün bilənginə bağlayıb əlil arabasından qalxmaq üçün çərçivədən yumşaq kəmənd asırlar. Uzanmış vəziyyətdə olanı yerindən qaldırmaq üçün petlali lenti çarpayının ayaq tərəfinə bağlamaq olar. Əlilin yerini dəyişdirməsi vanna otaqlarında və tualetlərdə olduğu kimi başqa vasitələrdən istifadə olunması ilə də mümkündür (şək. 42).

2.2.3. Yataq xəstəsinə evdə qulluq edilməsi xüsusi qoruyucu-tutacaqların qurulmasını tələb edir. Xromlanmış boru dəstəsinin tətbiq edilməsi tövsiyə olunur; Məhəccərlərin hündürlüyü ələtsiz, sıxıcı qurğunun köməklili ilə tənzimlənir (şək. 11). Uzanmış vəziyyətdə olan əlilin bir sıra problemlərini həll etmək üçün çarpayına bərkidilmiş idarəetmə pultu vasitəsilə, düymənin yavaşca basılması ilə tənzimlənən konstruksiya işlənmişdir. Hətta ağır xəstə belə müstəqil olaraq düyməni sıxıb istənilən vəziyyəti saxlaya bilər ("MAYRA" firması).

2.2.4. Bədənin vəziyyətini dəyişmək üçün, həmçinin bel üçün nəzərdə tutulan dayaqlardan da istifadə edilir (rezin qayışlarla və yaxud parça ilə dartılan çərçivə konstruksiya). Xəstəyə qulluq üçün çarpayı yanında qoyulan hündür qıraqları olan kiçik stoldan istifadə edilməsi rahatdır.

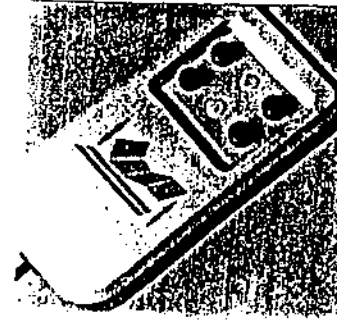
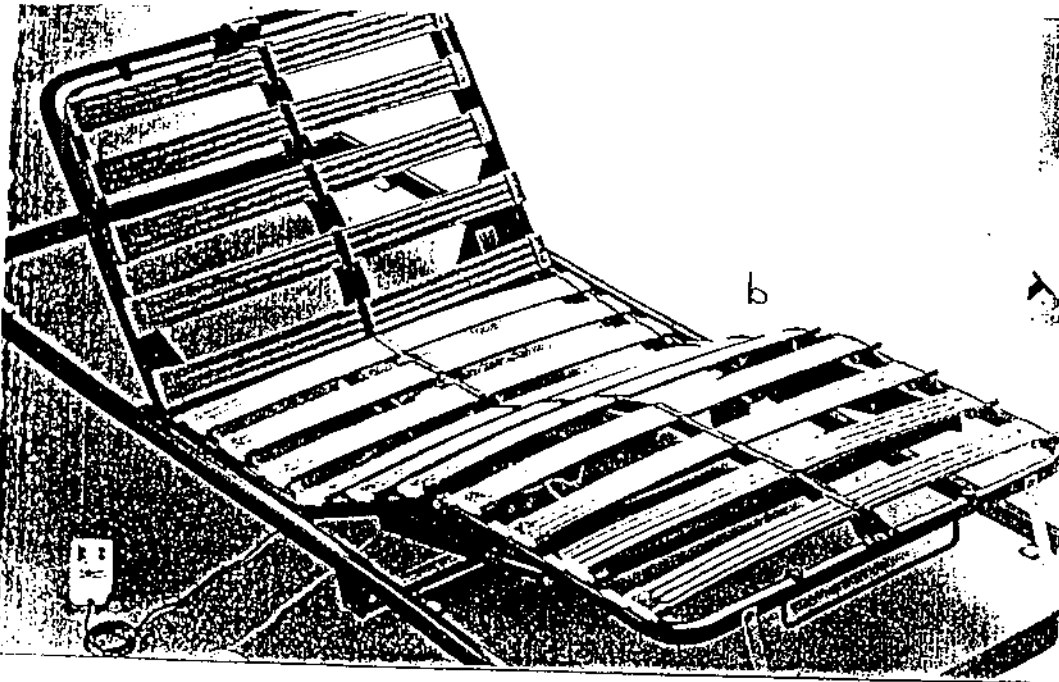
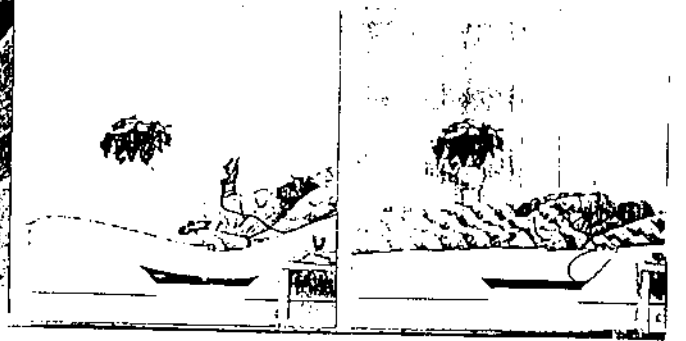
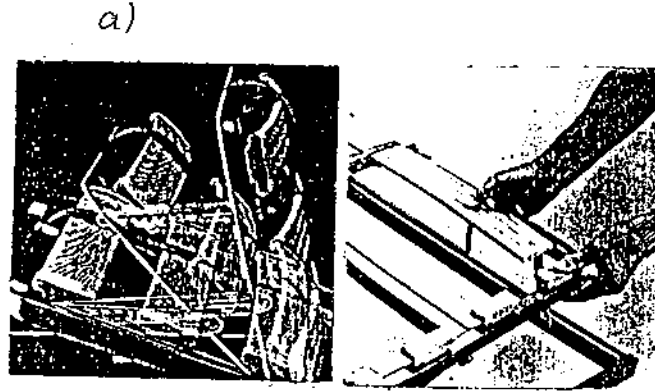
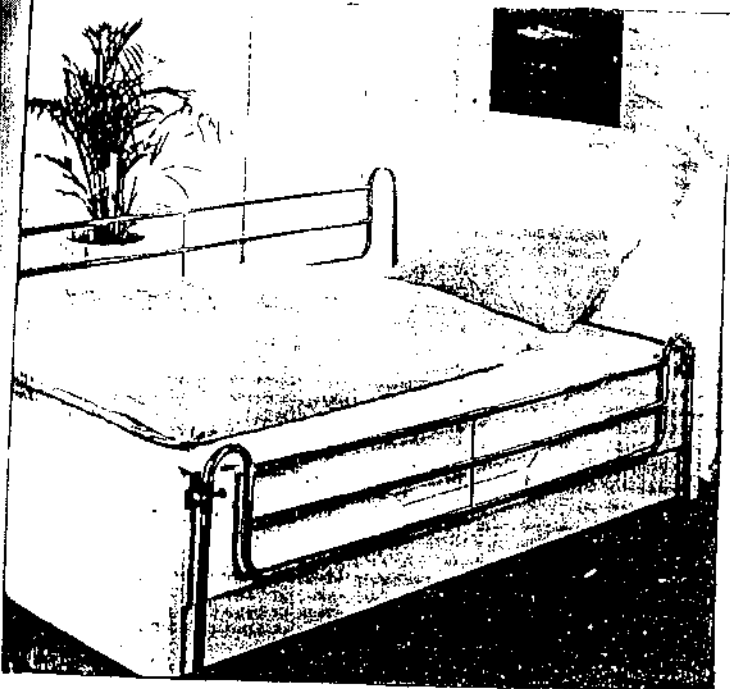

ŞəK 10 Yataq otağında yardımçı vasitələr, avadanlıq

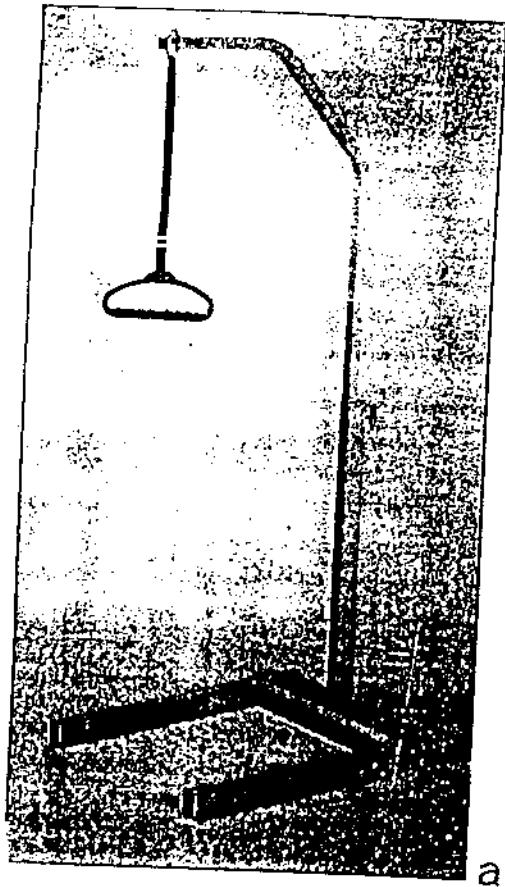

a), ... arabada olan əlin ailə üzvlərinin tərkibindən asılı olaraq iri qabaritli yataq otağında mebelin yerləşdirilməsi variantları

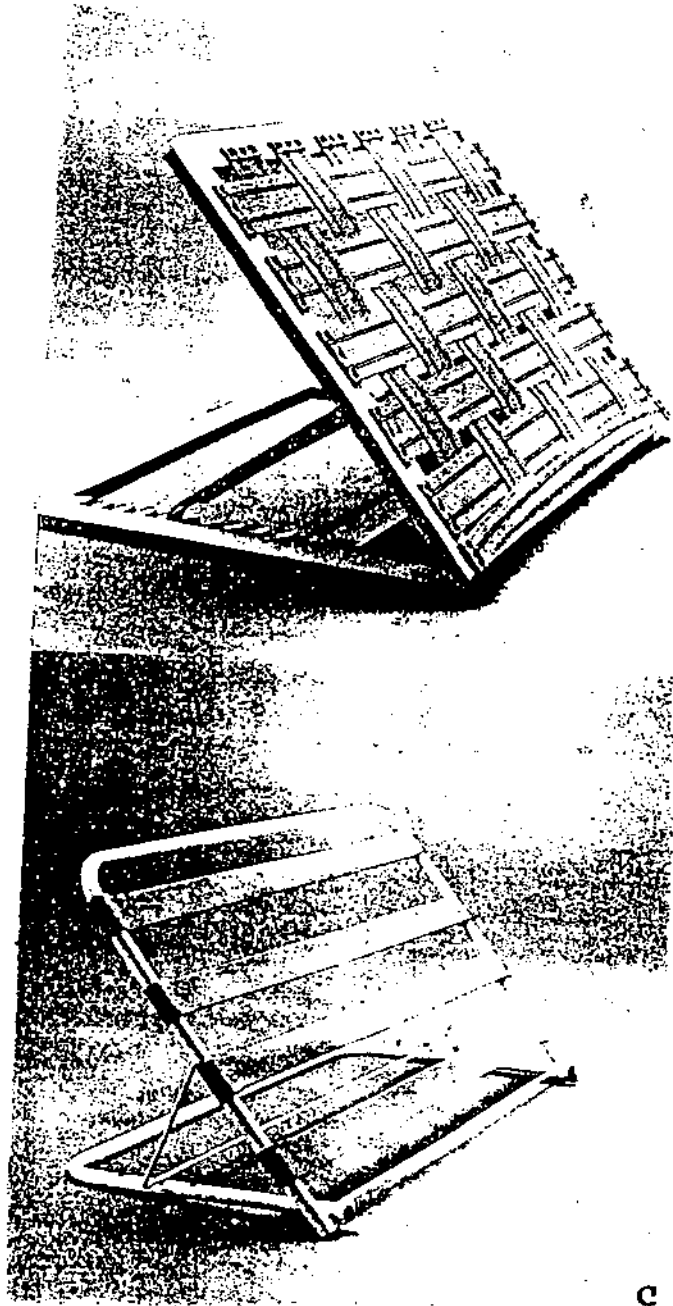
ŞƏKİL 11 Yataq otağında yardımçı vasitələr, avadanlıq

- a) Yataq xəstəsi çarpayısında qoruyucu-məhəccər qurulması
- b) Ev şəraitində qulluq zamanı çarpayı üçün çoxfunksiyalı konstruksiya

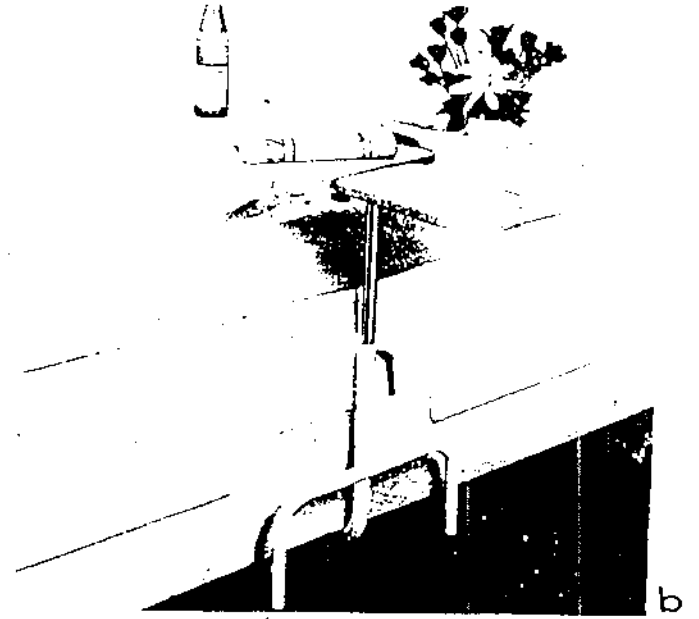

a

c

ŞƏK. 12 Yataq otağında yardımçı vasitələr, avadanlıq

b

Yataq xəstəsinə qulluq üçün vasitələr:
a) yer və poza dəyişdirilməsi üçün dayaq
b) çarpayı yanına qoyulmaq üçün stol
c) bel üçün iki variantda dayaq

2.3. Lodjiyalar və balkonlar (şüşəbəndlər)

2.3.1. Hərəkətləri, yerdəyişməsi məhdud olan insanın adi həyat fəaliyyətinin müxtəlif növlərinin seçilməsində və xarici aləmlə təmasında, həyat tərzində səciyyəsinə fərdi yaşayış evinin balkon, lodjiya hissələri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Əlilin sərbəst olaraq mənzildən balkona və ya lodjiyaya çıxmaq imkanı variantlarının bu və ya digərindən və bunun rəasional imkanlarından istifadə edilməsi zəruridir.

2.3.2. Lodjiyaya açılan qapı ikilaylı olduqda ən səmərəli həll qapı çərçivəsinin bütünlüklə çıxarılaraq laylardan birinin eniləşdirilməsidir. Qapı ensiz olduqda əlil arabasının enini kiçiltmək lazım gələcəkdir. Lodjiyanın ölçüləri yol verirsə, otaqdakı arabadan lodjiyadakı arabaya oturmaq üçün ikinci arabanın olması yaxşıdır. Otaqdakı o biri arabaya, qaldırılmış əllər səviyyəsində keçmək üçün qapı açırmasına iki petlədən asılmış açılıb-yığılan tir asmaq olar; həmçinin hər iki arabanın arasına qoyulmuş sürüşən taxtadan da istifadə etmək olar və beləliklə qapı boşluğunu sürünərək keçmək olar.

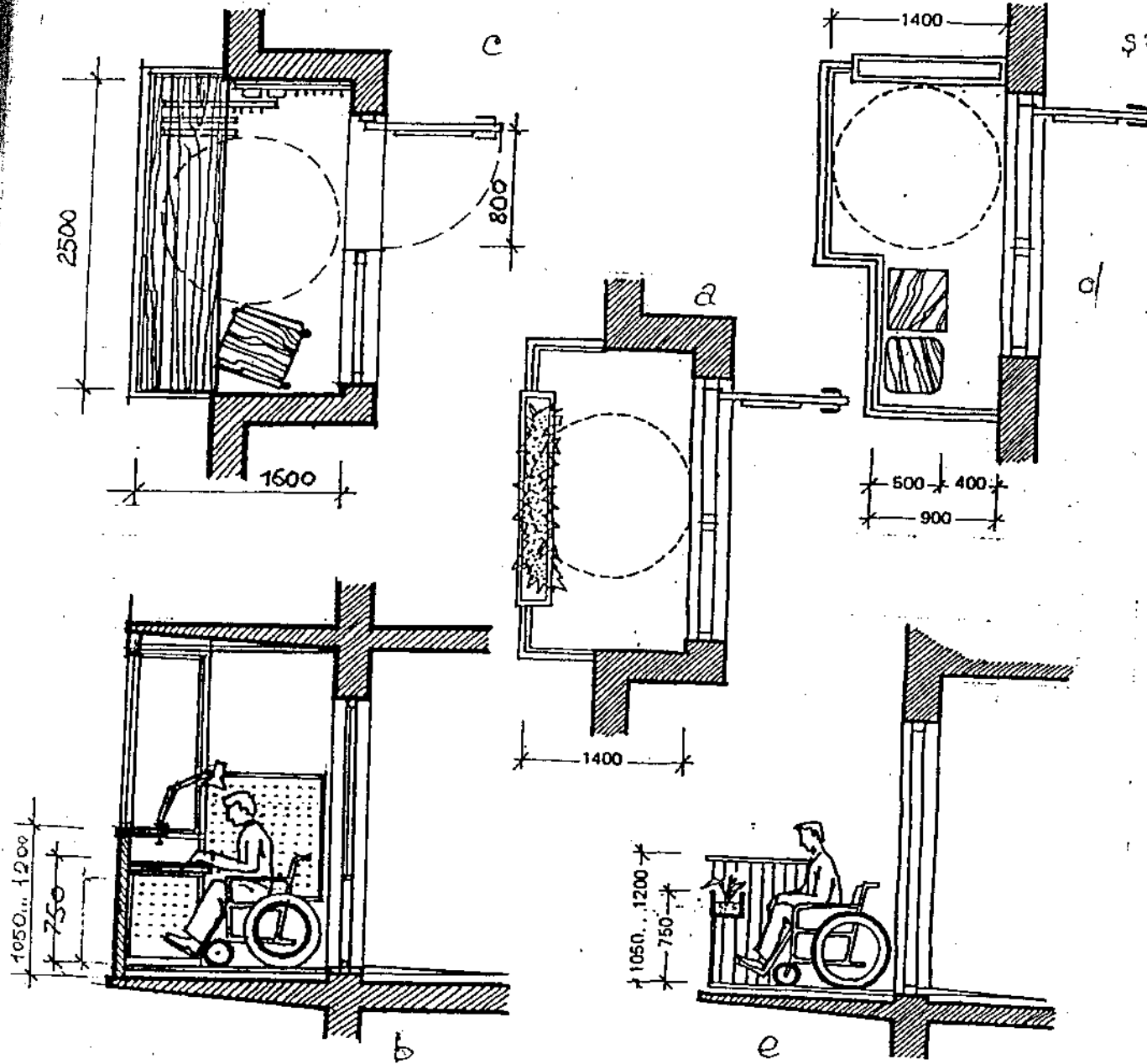
2.3.3. Mənzilin döşəməsi ilə balkonun, lodjiyanın arasındakı adətən zəruri hündür kəndə, həmçinin xüsusi aparatla (xodunki) ilə özünü qaldırmaqla və bir qədər böyük hündürlükdə olan tirin köməklili ilə keçilir. Bu tirin onurğaya düşən gərginliyi və ağırları götürmək üçün bir vasitə kimi rahat istifadə etmək olar. Lodjiyanı, xüsusən də şüşələnmiş lodjiyanı ən yaxşısı emalatxanaya və ya gül və ya erkən tərəvəz yetişdirmək üçün "qış bağçası"na çevirməkdir.

2.3.4. Qabaritlərinə görə minimal lodjiyadan zərgərlik, cildləmə, maket, elektrik-radio-teletexniki və digər kəstar dekorativ - tətbiqi əl işləri üçün emalatxana kimi istifadə edilə

bilər. Lodjiya isidilən döşəmə, ümumi və yerli işıqlandırma və müxtəlif elektrik alətlərinin (drel, lehimləyici, qızdırıcı və başqa cihazlar) qoşulması üçün rozetkalarla təmin edilir (şək. 13).

2.3.5 .Qabağa çəkilə bilən tumba və üzərinə müxtəlif alətlər və həcmilər qoyulmaq üçün panelləri olan verstak (xüsusi çilingər masası) qurulur. Bu cür panellər lodjiyanın yan divanlarında yerləşdirilir. Alətlərin dəsti - fəaliyyət növündən asılıdır.

Rəflərin, verstakın və digərlərinin ergonomik tövsiyələrə uyğun olaraq qurulması zəruridir (şək. 3; 4).

ŞəK.13

Lodjiyanın müxtəlif növ fəaliyyət üçün qurulması

- a) Dekorativ tətbiqi işlər
- b) Zərgərlik işləri
- c) Çilingər işləri
- d) Maket düzəltmək üçün
- e) İstirahət etmək üçün

2.4. Vanna və tualet otaqları

2.4.1. Sanitar-gigiyenik prosedurlar aparılan otaqların avadanlığına daha çox diqqət ayrılmalıdır. Ayrıca vanna və tualet otaqlarının birləşdirilməsi məqsədəuyğundur. Bu cür tədbirlərin prinsipial əhəmiyyəti var: kəndərin ləğvi, döşəmənin nahamar və eyni səviyyədə olan plitkalarla örtülməsi; əl tutmaq üçün münasib yerlərdə tutacaqların qurulması.

Qapının asma, "vaqon tipli" - şveller və ya podşipniklər üzərində düzəldilməsinə üstünlük verilməlidir.

2.4.2. Sanitar qovşağının qurulması hər şeydən əvvəl onun ölçülərindən asılıdır. Kiçik qabaritli mənzillərdə müxtəlif interyer həlləri mümkündür: sanitar-texniki avadanlığın (vanna, unitaz, əlüzyuyan, duş üçün altlıq) təklif olunan variantları bu otaqlardan əlil arabasının hərəkəti nəzərə alınmaqla rəşional istifadə olunması hesablanmışdır (şək. 14;15;16;17).

2.4.3. Sanitar-gigiyenik prosedurlar üçün vasitə və qurğuların əsas tərkibinə daxildir:

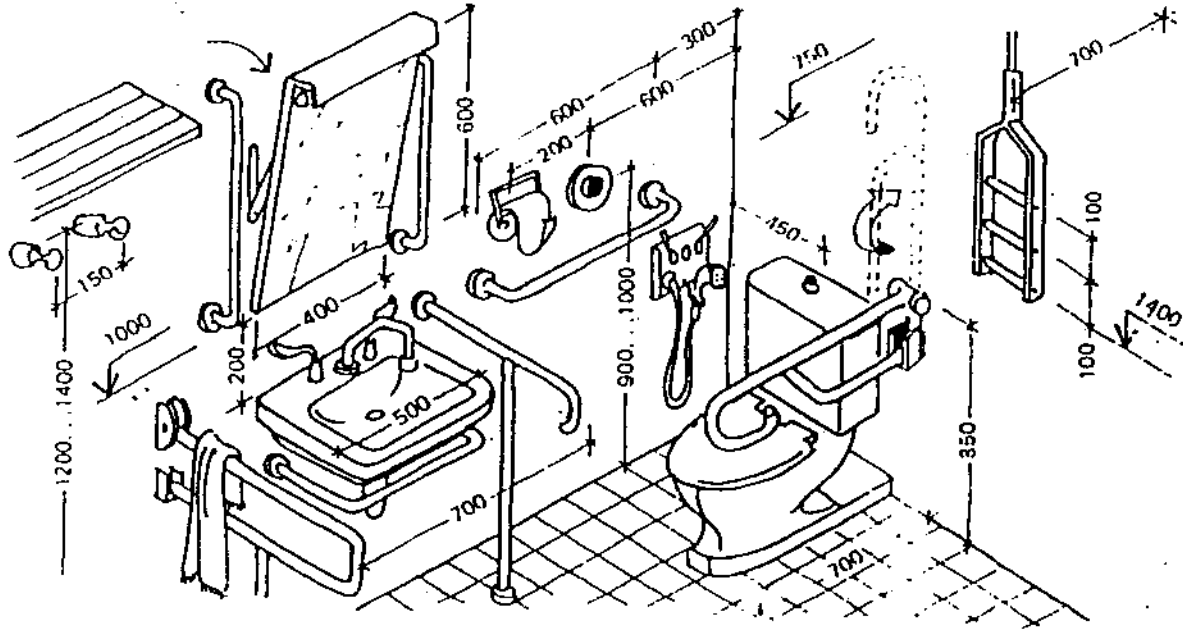
-tutacaqlar,dayaqlar,unitazın yanında qoyulan dayaqlar üçün dəstəklər (şək. 21;26;27), stasionar dönən (şək. 22;30;32), divarlara bərkidilən və bərkidilməyən olabilmələr (şək.18;19; 20);

-tutacaqlar,vannalar üçün dayaqlar (şək. 22;23;24);

-duş və vanna üçün (stasionar, açılan, fırlanan qurğular), oturacaqlar (şək. 25;28;31);

-əlüzyuyan üçün qoruyucu konstruksiyalar, sifonlar (şək. 29);

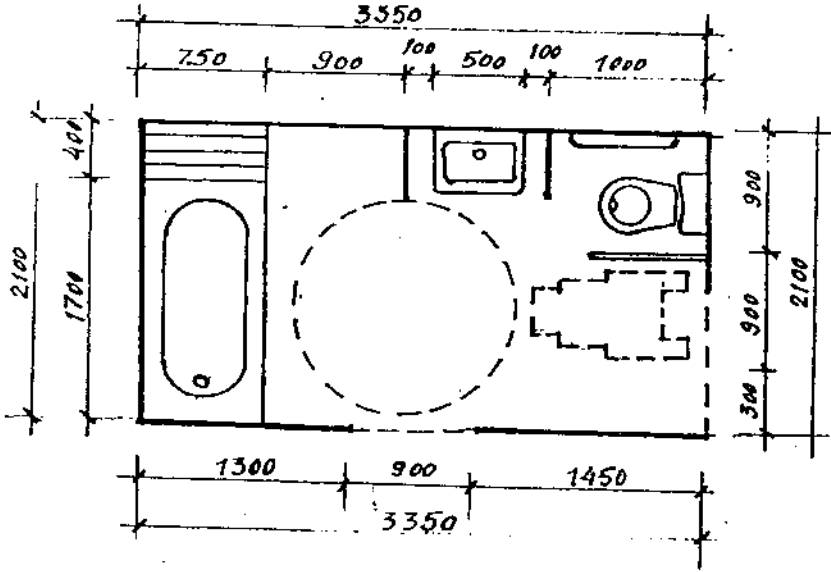
-bədənə qulluq edilməsi üçün dəstlər və vasitələr (şək.33;34).

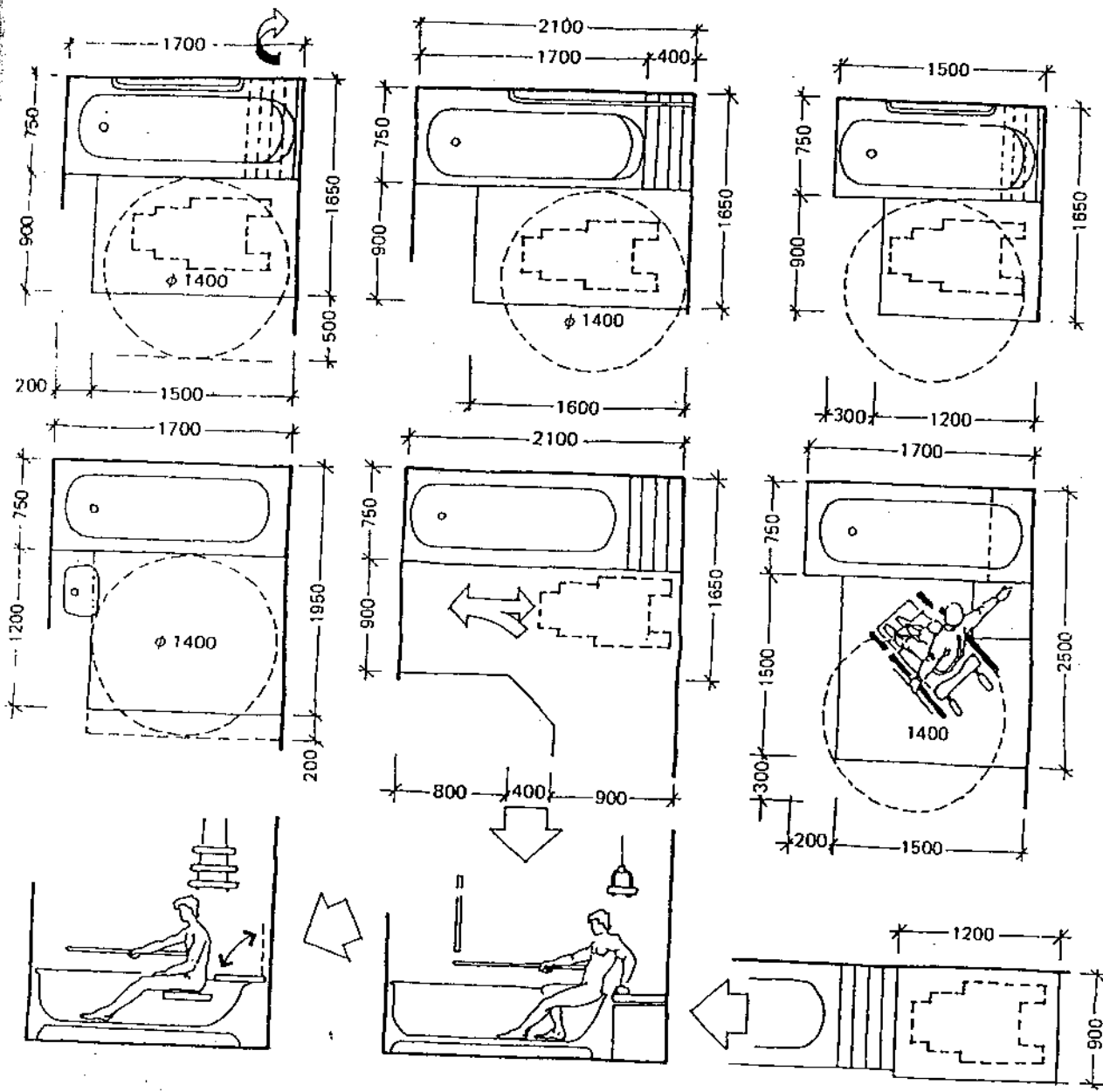

ŞƏK. 14

Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Duşa birləşdirilmiş tualet otağının ümumi görünüşü. Əlillərin reabilitasiyası üçün zəruri vasitələrin dəsti göstərilmişdir. Arabada yaxınlaşmaq mümkün olması üçün əlüzyuyan döşəmədən 700 mm hündürlükdə bərkidilməlidir. Əlüzyuyanın tutacaqları arasındakı məsafə 700 mm 400x600 mm ölçüdə güzğünün, onu istənilən bucaq altında əymək üçün konstruksiyası olmalıdır. Hər iki tərəfdə tutacaq vardır. Unitazün yanında ayağa qalxmaq və arabaya oturmağı asanlaşdırmaq üçün 850 mm hündürlükdə bərkidilə bilən dönmə tutacaq, hər istiqamətdə sərbəst hərəkət edə bilən kronşteyni olan qalxmaq vəsiti olmalıdır. Döşəmədən 1400 mm hündürlükdə yerləşdirilir. Unitaz divardan 450 mm. aralı məsafədə yerləşir. Duş divarda unitazın yanında yerləşdirilir. Su buraxılması düyməsini 900-1000 mm hündürlükdə, divardan 600 mm -dən çox olmayaraq, əl çatsın deyə arxada yerləşdirirlər.

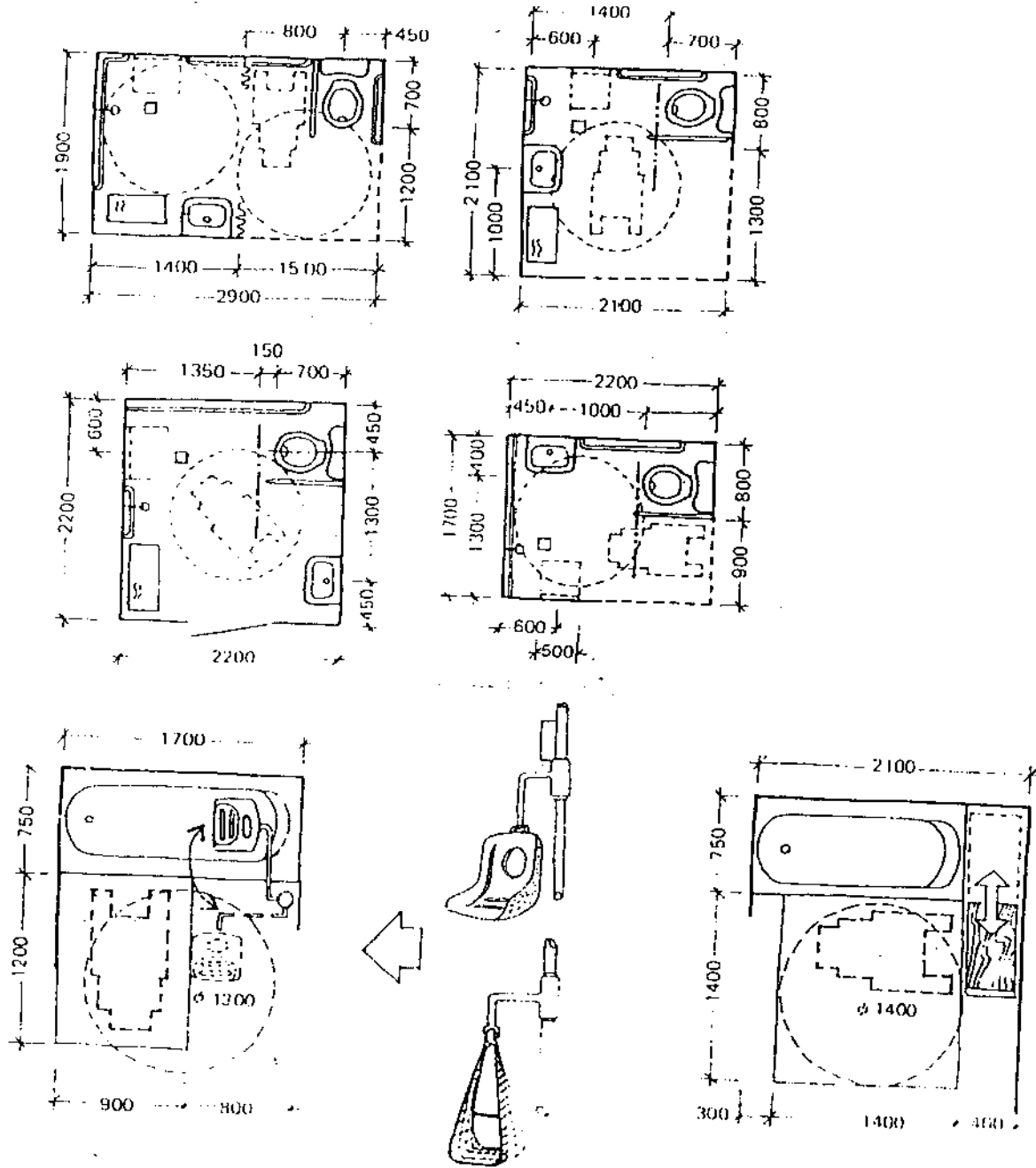

ŞƏK. 15 Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Vanna otağının ölçülərindən asılı olaraq əlilin hərəkəti variantları

Vanna otağının qabarıqları müxtəlifdir və onu elə qurmaq lazımdır ki, əlil arabası sərbəst dönə bilsin. (dairənin minimal ölçüləri-1400 mm) Oturmaq yer: vanna otağının eni 1700mm olduqda-vanna üzərində, eni 2100mm olduqda vanna kənarında və ya yanında nəzərdə tutulur. Divarlarda təhlükəsizlik tutacaqları və vannaya oturarkən özünü qaldırmaq üçün vasitələr bərkidilir.

ŞƏK. 16

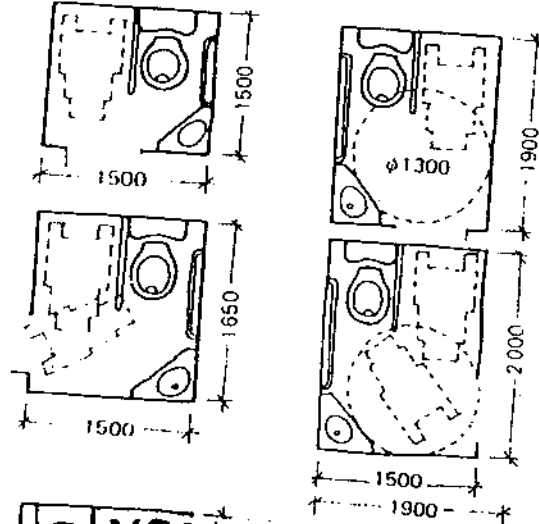
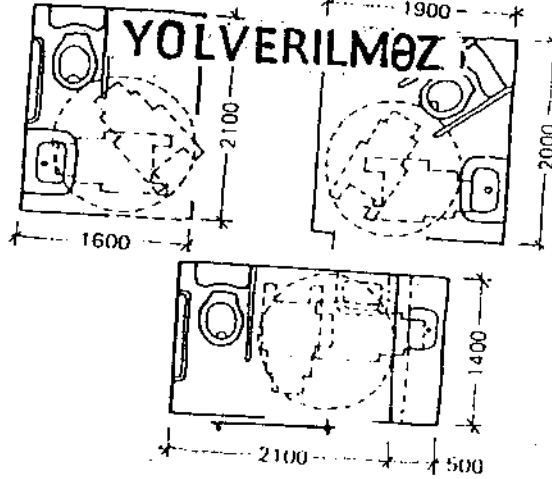
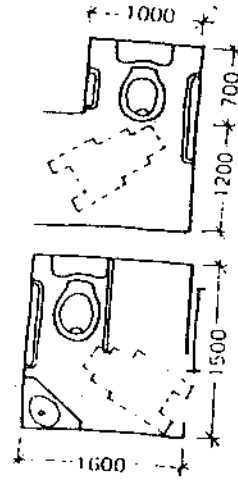
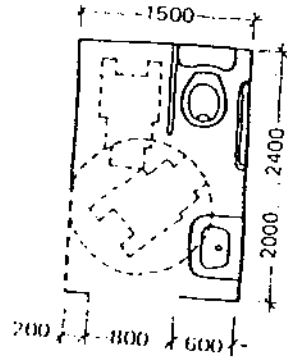
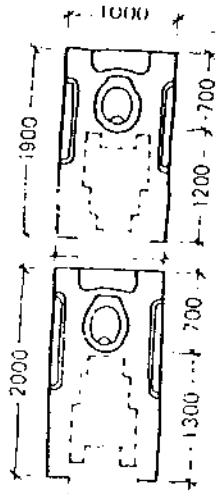
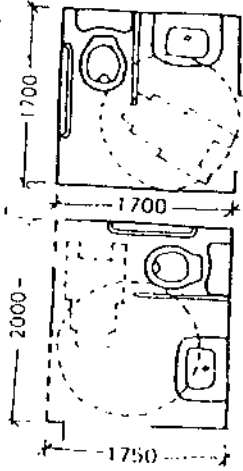
Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Duşa birləşdirilmiş tualetin planlaşdırılması variantları.

Tualetin avadanlığı elə qurulmalıdır ki, əlil arabası sərbəst girib çıxıb və heç bir maneəyə rast gəlməsin. Tualetin ölçülərindən və qapının yerindən asılı olaraq planlaşdırmanın və avadanlıqların variantları təklif olunur.

Vanna üçün oturmaq konstruksiyası təklif olunur. Səyyar oturmaq vanna yanında qoyulur, dirək üstündə bərkidilir.

YOLVERİLMƏZ

ŞƏK. 17

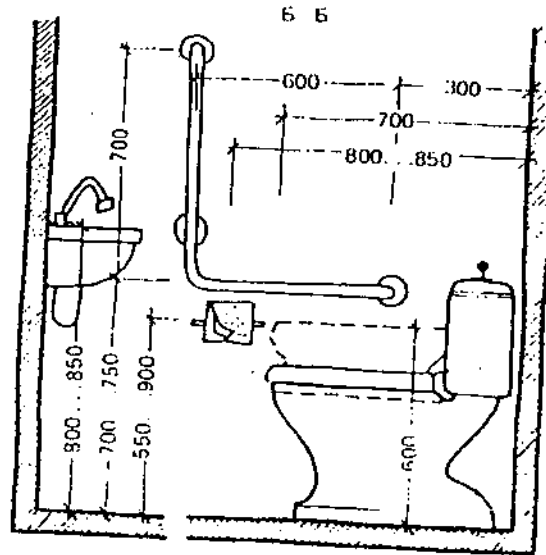
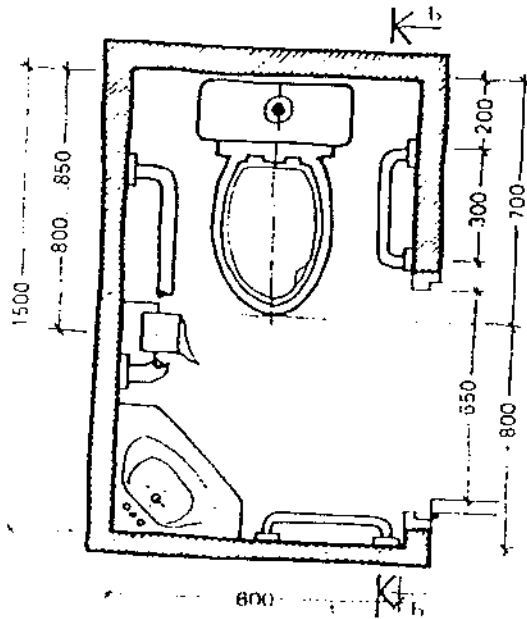
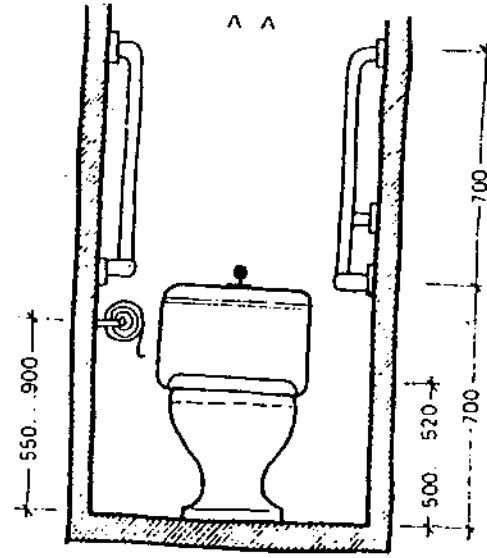
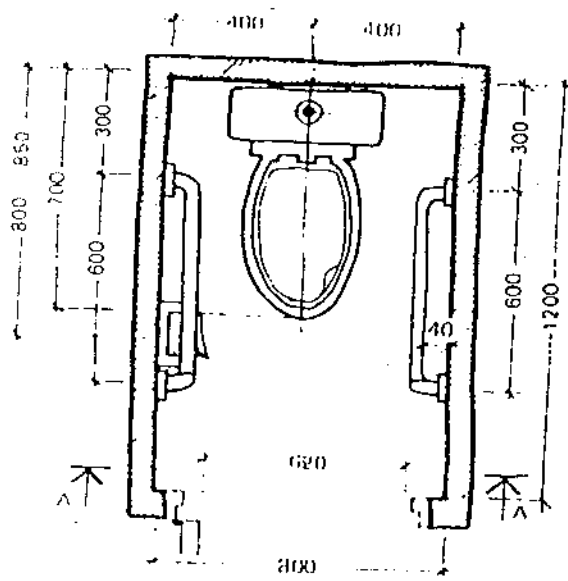
Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Ayrıca yerləşmiş tualetin planlaşdırma həlləri

Tualetin ölçüləri 1000x1900mm olduqda qapılar unitazın qarşısında yerləşdirilir, giriş düz, dönmədən; yarlarda yer dəyişmək üçün tutacaqlar. Qapının unitazdan sağda və ya solda olduğu halda araba bucaq altında yerləşdirilir. Ölçülər imkan verirsə, unitaz elə yerləşdirilir ki, yanında araba üçün yer olsun. Rahatlıq və etibarlılıq, fiksatoru olan dönmən tutacaq vasitəsilə təmin edilir. Tualetin qabaritləri 1500x2000 (2400)mm olduqda qapının necə yerləşməsindən asılı olmayaraq arabaya sərbəst dönmək və əlüzyuyanı yerləşdirmək imkanı verir.

ŞƏK. 18

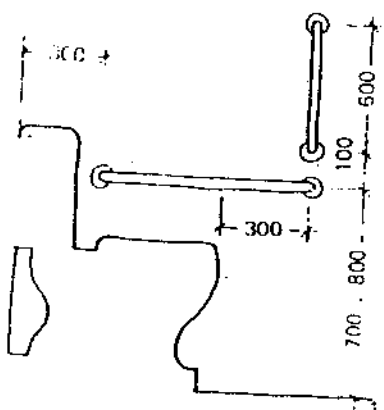
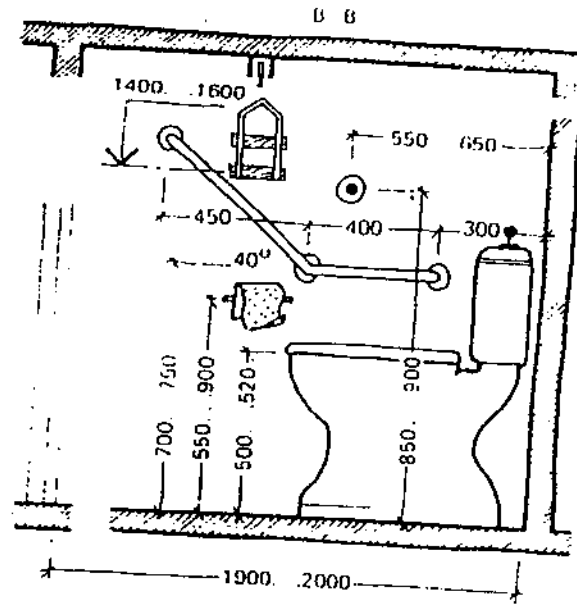
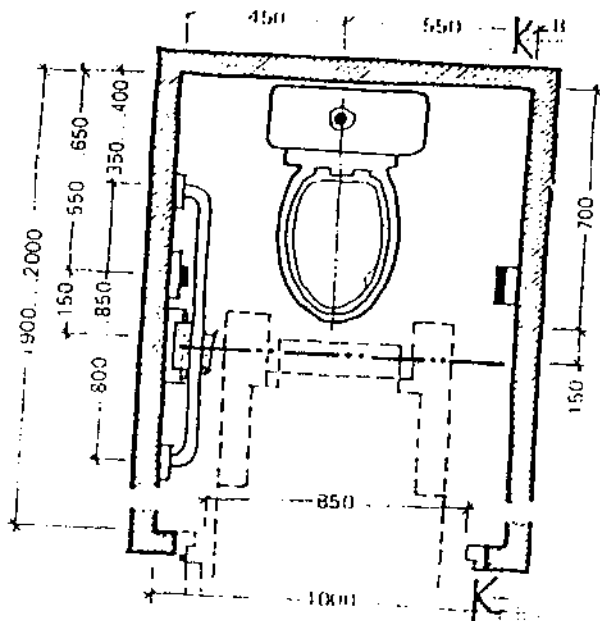
Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

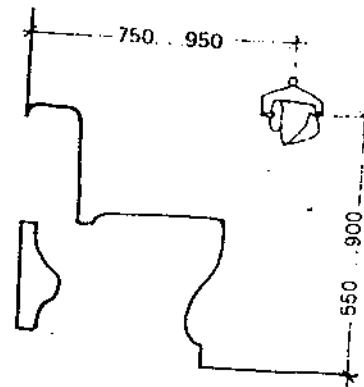
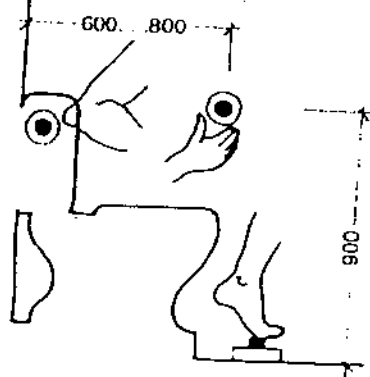
Tualet otağının avadanlığı. Otağın ölçüləri 800x1200mm olduqda onu tutacaqları bərkidərək əlil üçün düzəltmək olar. Tualetun ikinci variantı 800x1500mm ölçüdədir. Qapını unitazın yan tərəfində yerləşdirirlər. 850mm hündürlükdə xüsusi künc əlüzuyunu, yer dəyişmək və təhlükəsizlik üçün künc tutacaqları quraşdırılması imkanları vardır.

ŞƏK. 19

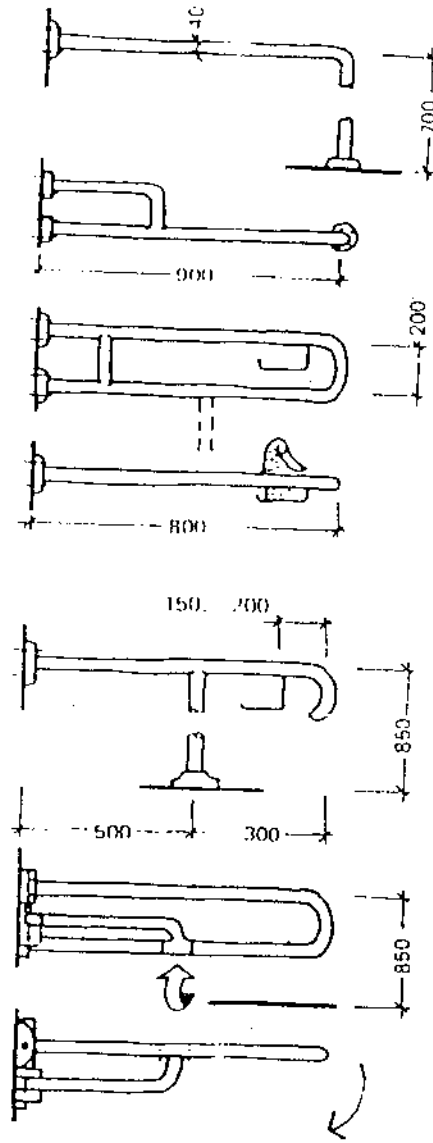
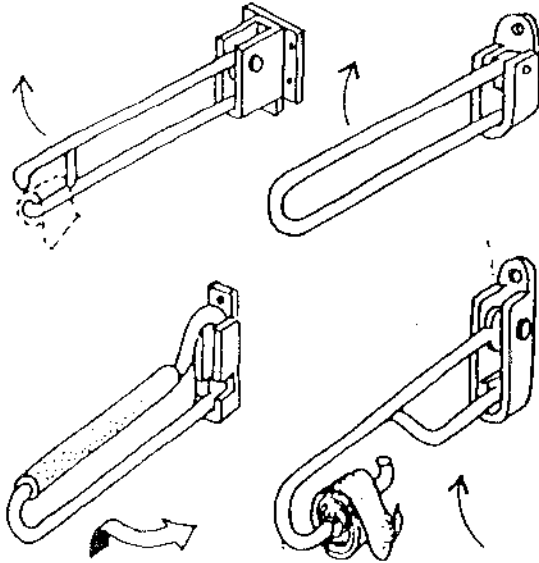
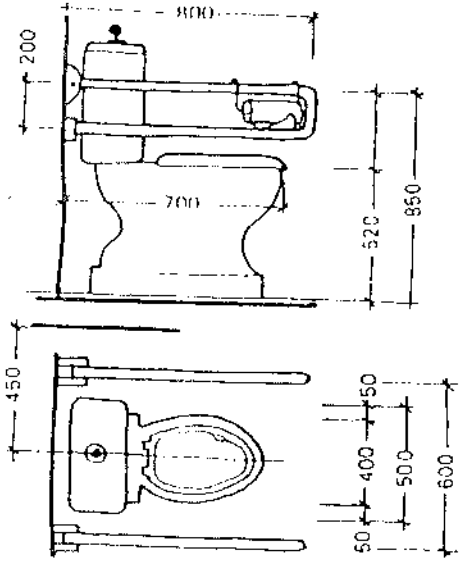
Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

УСТАНОВКА КНОПОК
ВКЛЮЧЕНИЯ СМЫВА

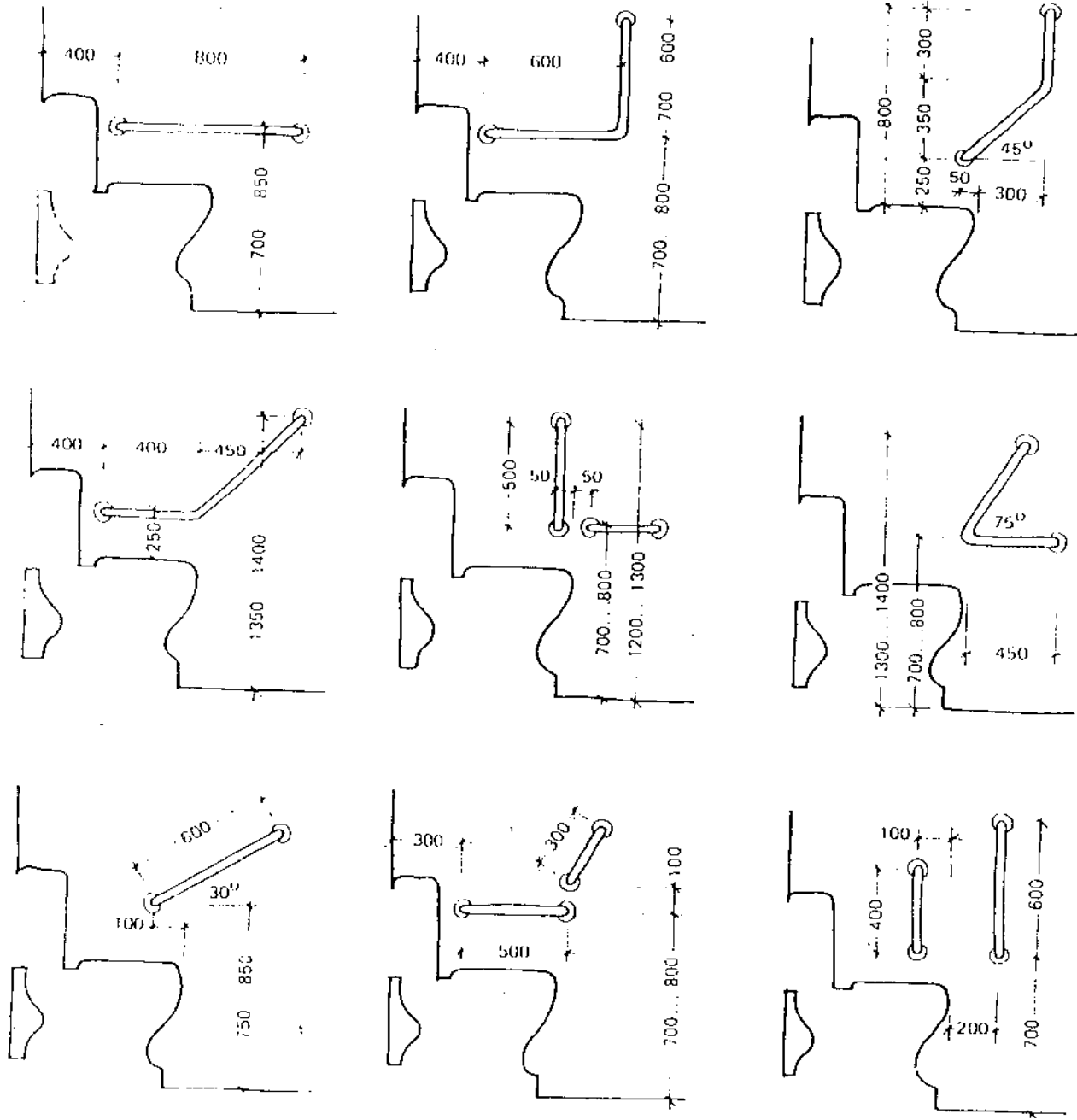
Tualet otağının avadanlığı. Qabarit ölçüləri və təhlükəsizlik tutacaqlarının yerləri, özünü qaldırmaq və suyu açmaq üçün düyməni basmaq vasitələrinin quraşdırılması göstərilmişdir. Düymə əllə basıldıqda onu arxa divardan 600-900mm aralı, 900mm hündürlükdə divarda yerləşdirirlər. Dirsək ilə işə saldıqda düyməni unitazın su saxlanan həcmi üzərində, ayaqla işə saldıqda isə döşəmə üzərində yerləşdirirlər.

ŞəK 20

Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

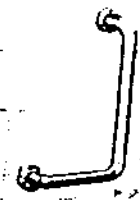
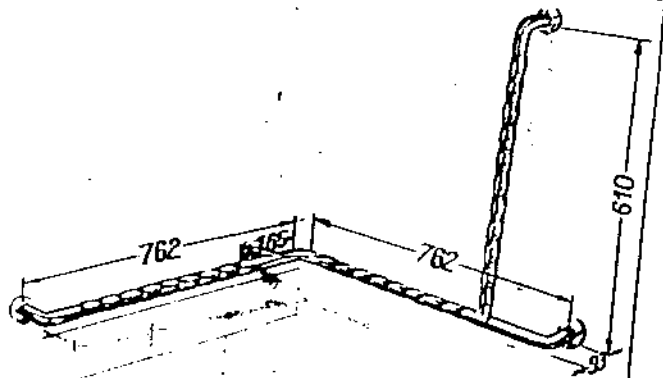
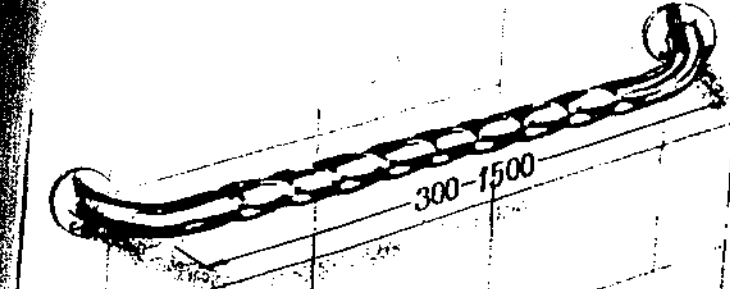
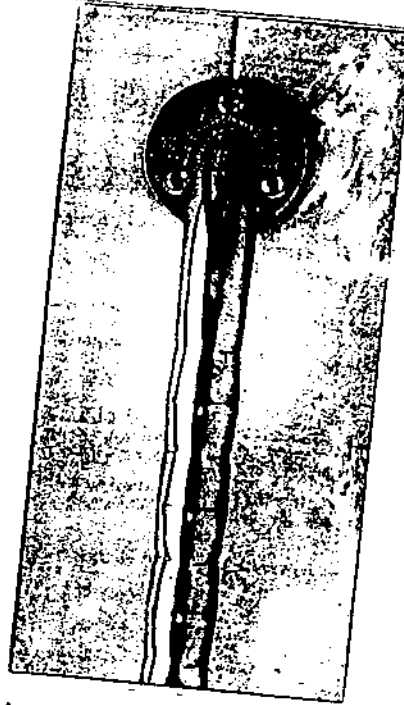
Tualet otağının tutacaqlarla təchizatı. Unitazın yanında tutacaqlar aralarında 600 mm məsafədə 150 mm hündürlükdə yerləşdirilir. Tutacaqlar müxtəlif konfigurasiyalı : birqat, ikiqat, tualet kağızı bərkidilməklə, dəsmal üçün yeri olan.

Tualet otağında tutacaqların bərkidilməsi. Düz tutacaqlar üfqi istiqamətdə 700-850 mm hündürlükdə yerləşdirilir. 30° bucaq altında 750-850 mm hündürlükdə, 90° bucaq altında 700-800 mm hündürlükdə üfqi hissələri ilə birləşən və şaquli hissəsi 1350-1400 mm-dən çox olmayan.

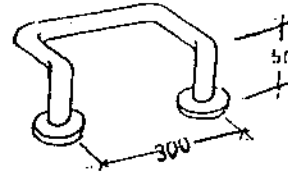
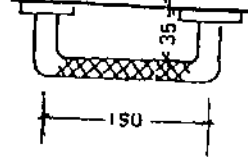
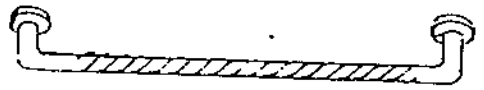
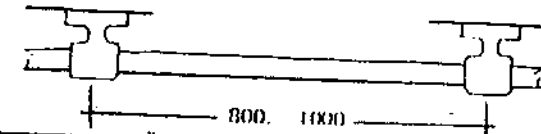
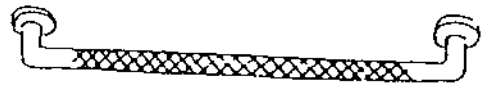
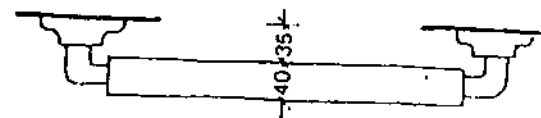
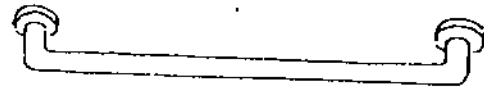
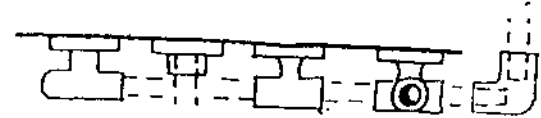
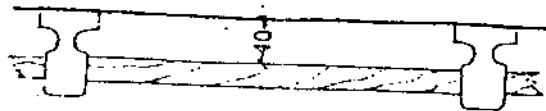
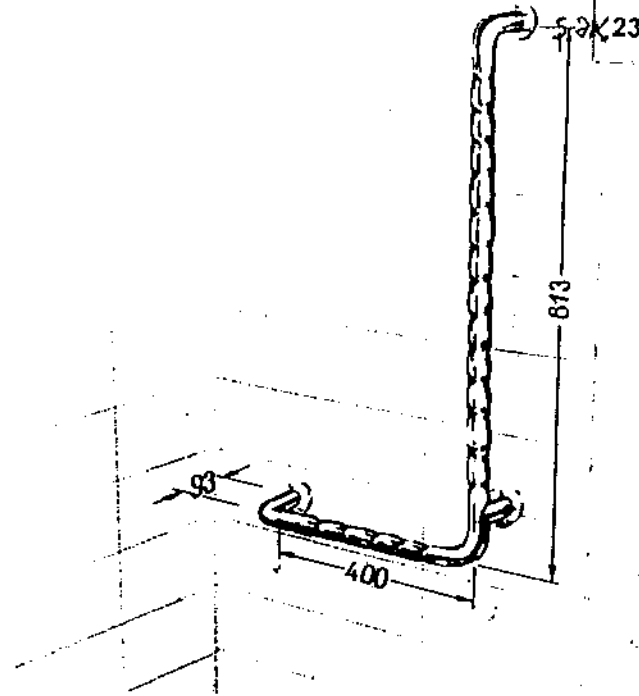
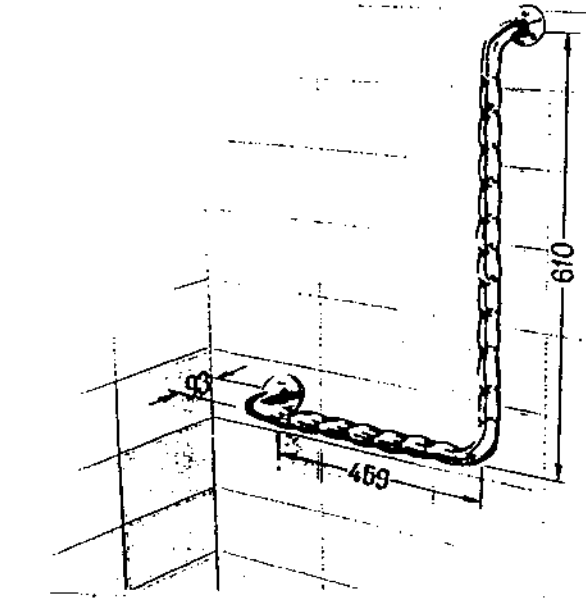
ŞƏK. 22

Vanna və tualet otaqları üçün
avadanlıq və vasitələr

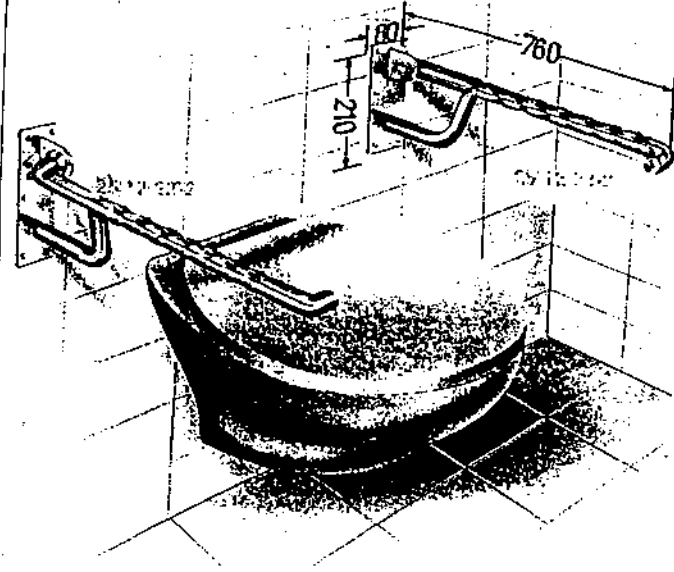
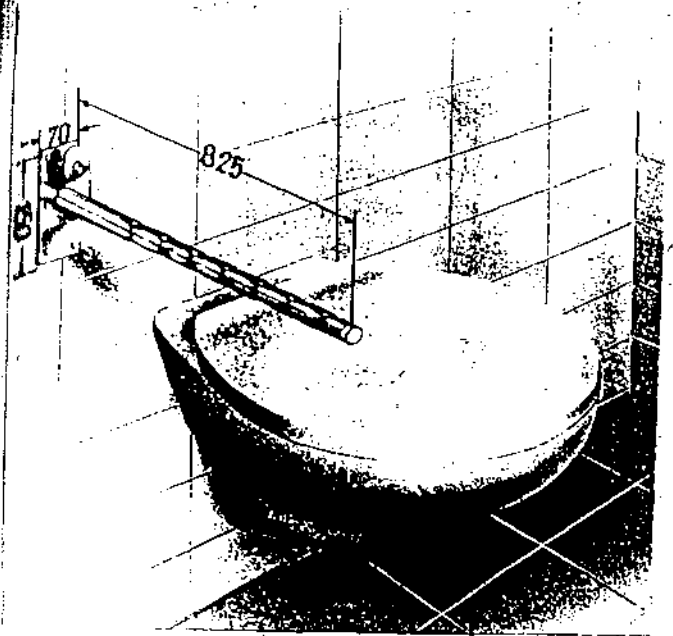
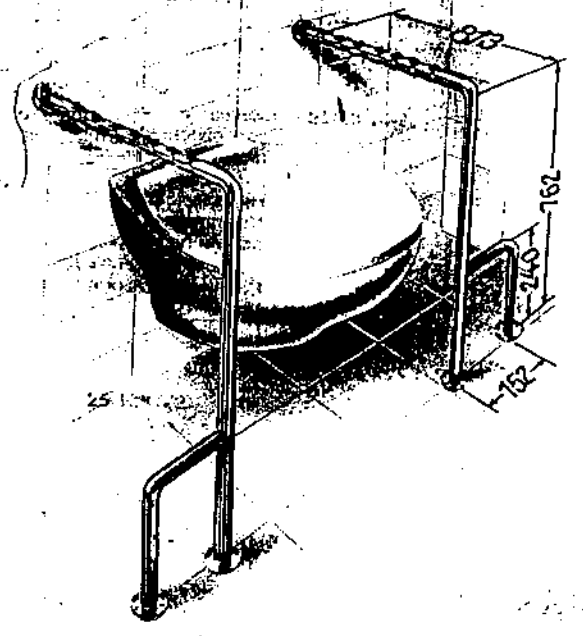
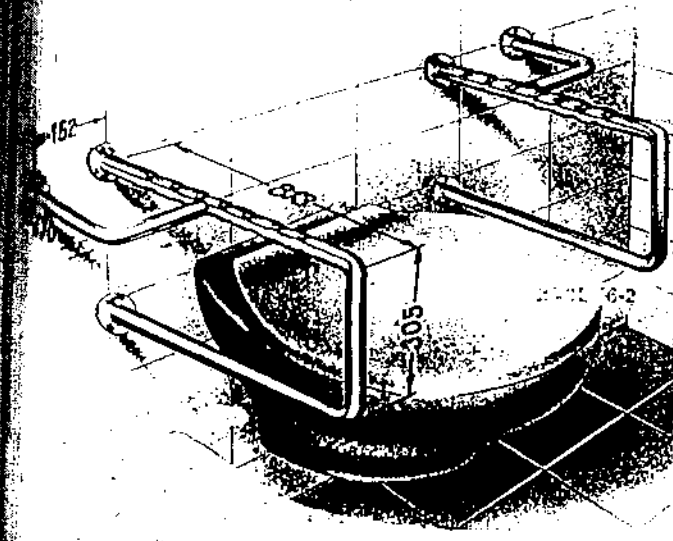
Vannalar üçün tutacaqlar.
Tutmaq üçün bütün dəstəklər,
dayaq və açılan tutacaqlar
nahamar səthə malik olmalı,
təhlükəsizliyi təmin etməlidir.
Dəstəklərin hazırlanmasında
paslanmayan poladdan istifadə
edilir - 32x12mm, tikişlərdən
təmizlənmiş və hamarlanmış.
Tək tutacaq 300-1500mm
uzunluqda olmalıdır. Künc
titacaq şaquli dirək üzərində
üfqi 762mm, şaquli 610mm
və tutacağın diametri
30mm ölçüdə olmalıdır

Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Tutacaqlar
Vanna üçün tutacaqların uzunluğu 300-dən 1200 mm-dək olmalı, divardan ən azı 40 mm məsafədə olmalıdır. 90° bucaq altındakı tutacaqlar : üfqi istiqamətdə - 400-459 mm, şaquli istiqamətdə - 610-813 mm tövsiyə olunur.

ŞƏK. 24 Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

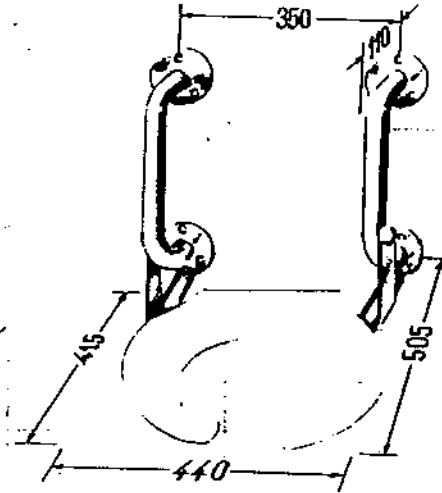
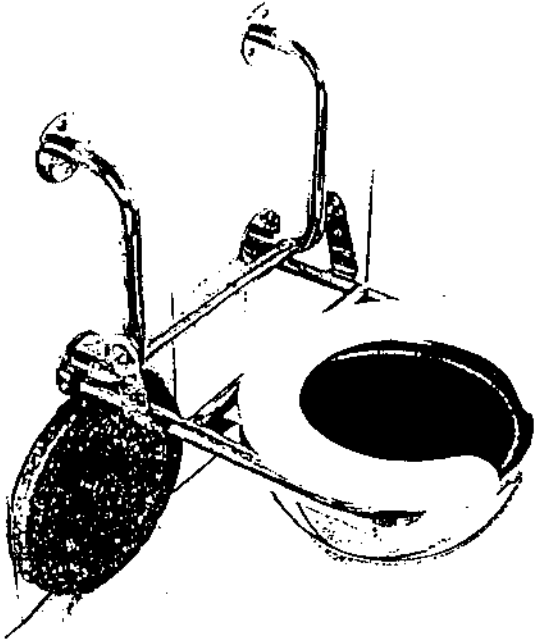
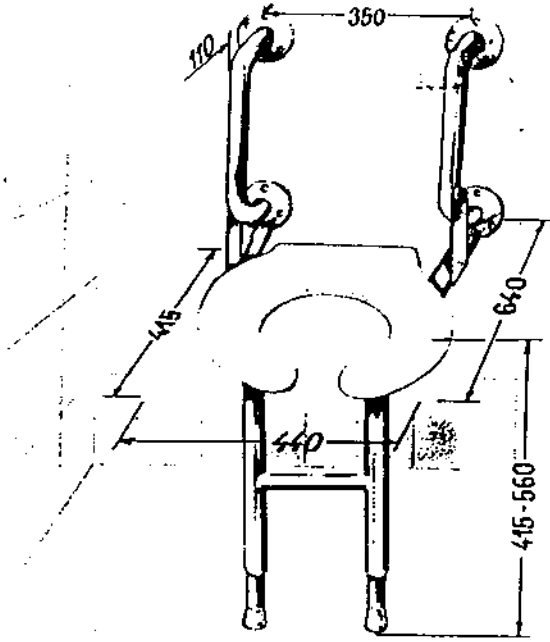
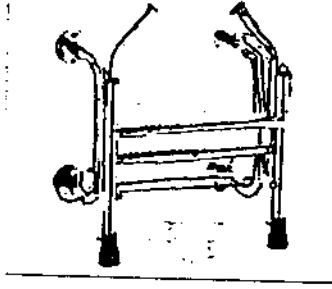

Müxtəlif konstruksiyalı tualetlər üçün dayaqlar

Tualetlər üçün dayaqlar tualetdən istifadə zamanı etibarlı və təhlükəsiz vasitələrdir. Müxtəlif növ dayaqlar unitazdan sağ və sol tərəfdə bərkidilməlidir.

Bu və ya digər konstruksiyanın tətbiq edilməsi zərurəti fərdi qaydada həll olunur, Dönən dayaq dəstəkləri lazım olan vəziyyətdə möhkəmləndirilir.

ŞƏK. 25 Vanna və tualet otaqları üçün
avadanlıq və vasitələr

Duş üçün qatlanan oturacaqlar

Duş üçün qatlanan oturacaq divardan böyük məsafədə yerləşdirilir ki, arabaya oturmaq asanlaşsın.

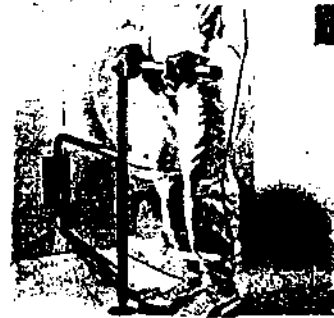
Tenzimlənən dayaq oturmağı istənilən səviyyədə qurmaq imkanı verir və mütləq davamlılığı təmin edir.

Tualet üçün əlavə vasitə: oturacaq və vedrə.

Plastik kütlədən hazırlanan vedrə qabağa çəkilebilir və intim gigiyenik prosedurlarda istifadə olunur.

Duş üçün qatlanan oturacaq. Hətta ən dar duş kabinaları üçün yararlıdır. Yuxarı qatlanan oturacağın fiksatoru var, dayaqları olmur.

ŞƏK. 26 Vanna və tualet otaqları üçün
avadanlıq və vasitələr

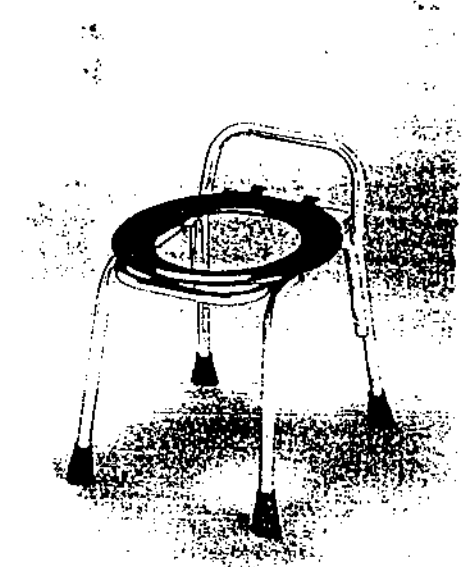
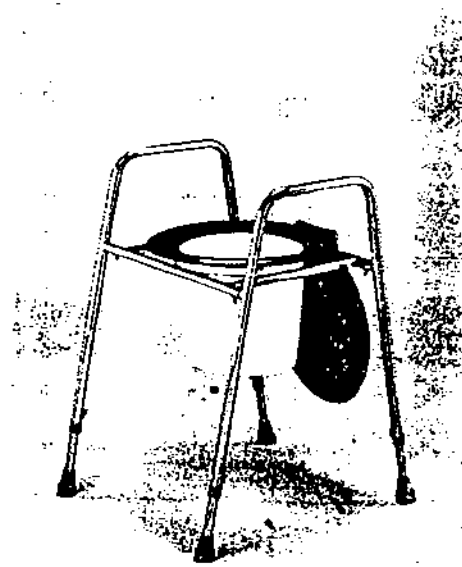
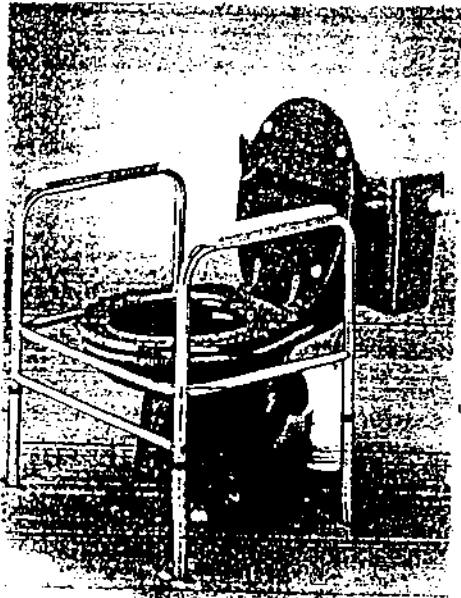
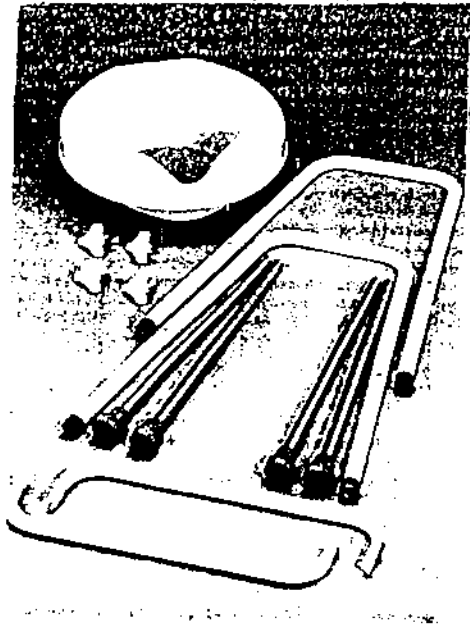

Tualet üçün dayaq.

Revmatik xəstəliklərdə - artroz, artrit, bud-çanaq oynaqının hərəkətsiz vəziyyətində paslanmayan poladdan olan bu köməkçi vasitə əlilə oturub-durmağa kömək edir.

Dəstəyi diametri 32mm olan trubka dəstəyi 360⁰ döndərmək və 45⁰ intervalla saxlamaq olar.

Unitazdan həm sağ, həm də sol tərəfdə yerləşdirmək olar.

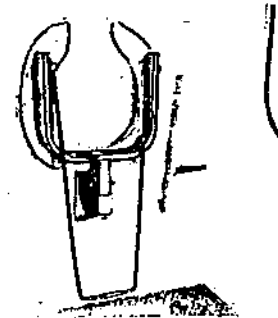
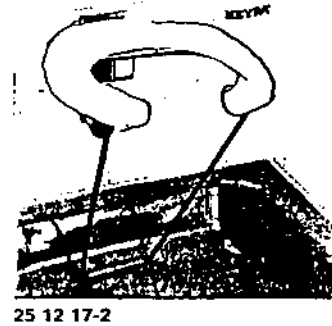
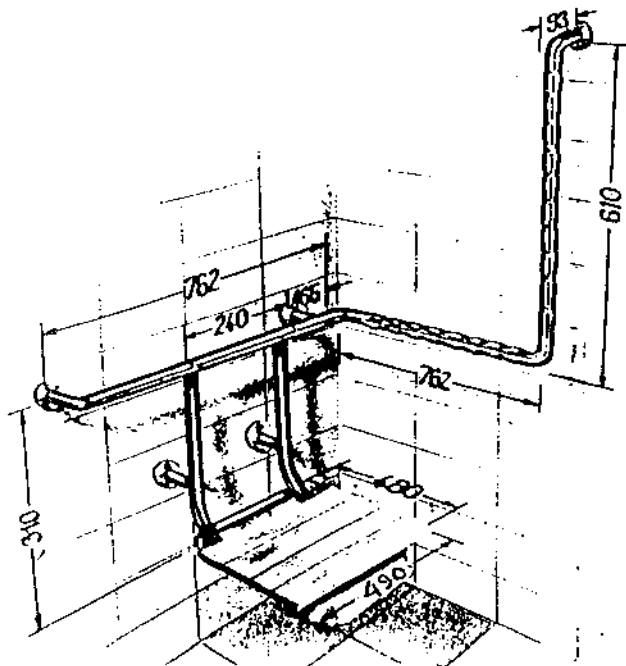
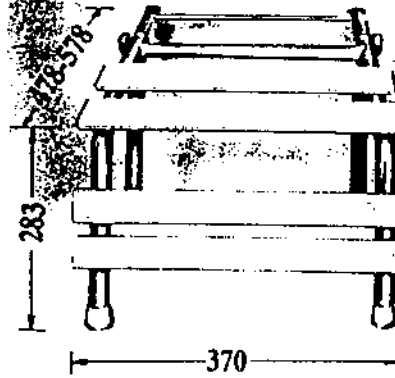
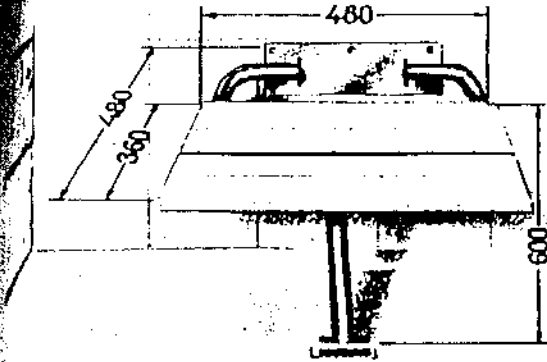
ŞƏK. 27 Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Divara bərkidilməyən tutacaqlar. Boru şəkilli konstruksiyalar dəsti, birləşmə detalları, oturmaq.

Tutacaqlardan unitazdan qalxmaq üçün istifadə olunması variantı. Ayaqlar döşəməyə bərkidilmişdir, amma hündürlüyü dəyişmək olar

Səyyar tutacaqlar. Ayaqların hündürlüyü dəyişə bilər, vedrə və qapaqlı oturmaq asılır.

Vanna, duş, tualet üçün balaca stul faydalı ola bilər. Ayaqlarının ucuna rezin başlıqlar bərkidilir ki, onlar döşəmə üzərində sürüşməsin.

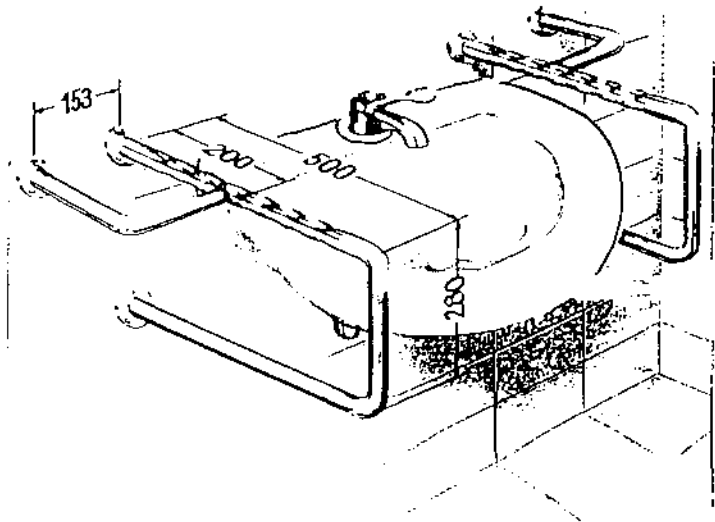
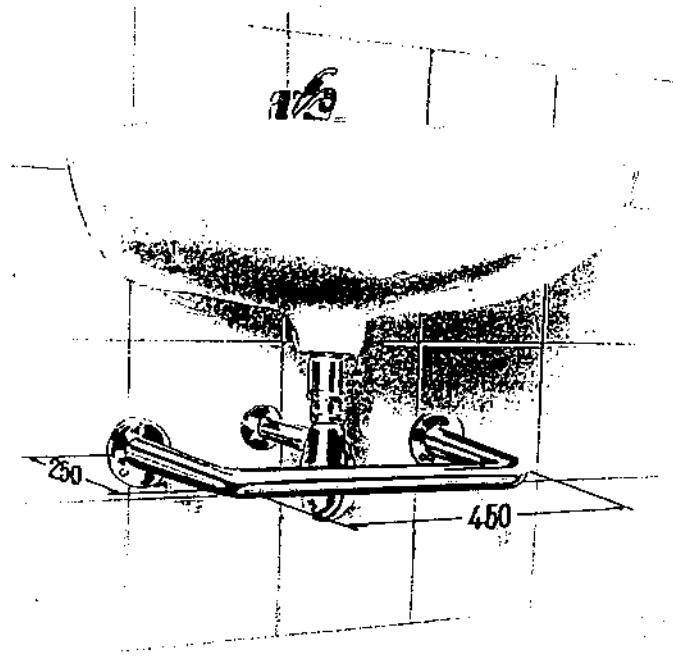

Duş üçün qatlanan oturmaq böyük yükötürmə qabiliyyətinə malikdir, maili dayaqla yuxarıya qatlanır. Sağda şaquli dayaq və solda asma qatlanan duş oturmağının dayaq tutacağı.

Vannanın uzunluğunun qısaldılması üçün vasitələr. Vanna oturmağı kimi də istifadə oluna bilər. Oturmaq halda vanna qəbul etməli olan və ayaqları vannaya dayamaq üçün çatmayan pasiyentlərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün hazırlanmış vasitə. Vasitənin uzunluğu fərdi qaydada ayaqların uzunluğundan asılı olaraq tənzimlənir.

Duş üçün qatlanan oturmaq. İstifadə edildikdən sonra yuxarı qatlanaraq yerə qənaət olunur. Paslanmayan poladdan dayaq etibarlı dayanıqlığı təmin edir. Onun aşağı hissəsi rezinlə örtülmüşdür və döşəməni cızdır.

ŞƏK. 29 Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

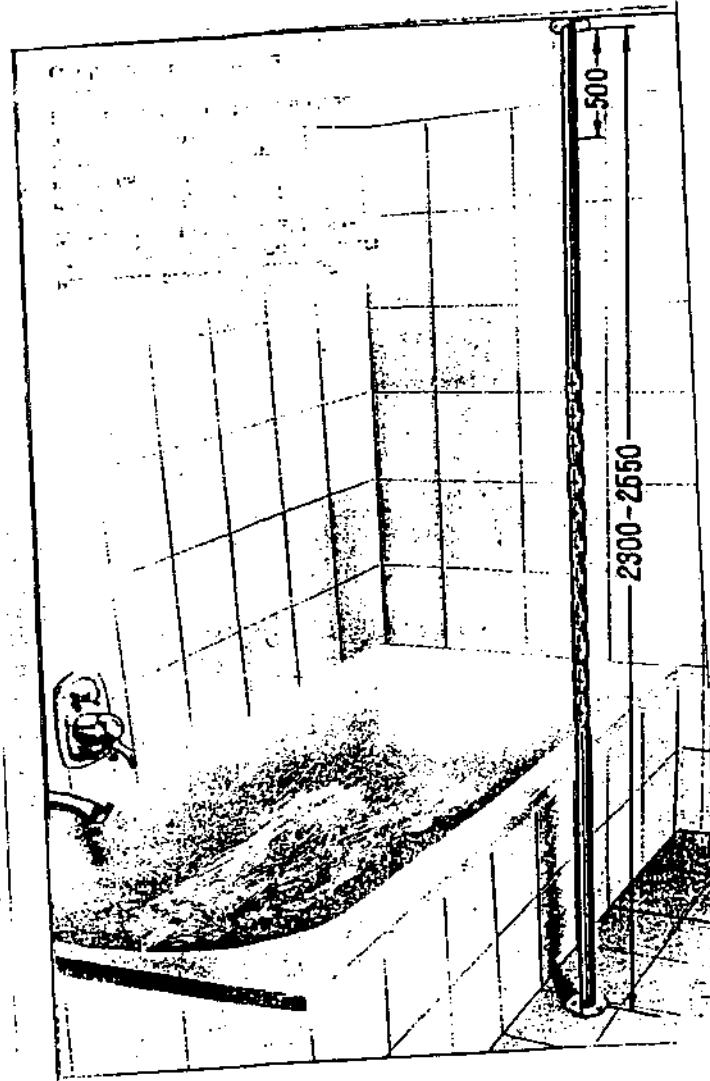
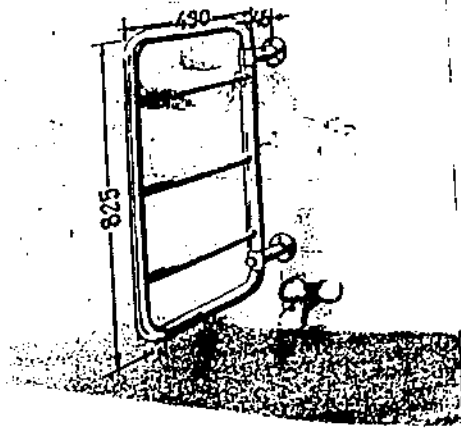

Əlüzyuyanın tutacaqları və qoruyucu konstruksiyaları

Əlüzyuyanın dayağı üçün dəstək ondan inamla yapışmağa imkan verir. Trubanın aşağı hissəsi dəsmal üçün asılqan kimi istifadə edilir. Əlüzyuyandan sağ və sol tərəfdə sabun qabı üçün yer vardır.

Sifonun mühafizəsi üçün olan qövs əlili yanmaqdan qoruyur və sifonun əlil arabası tərəfindən zədə almasının qarşısını alır.

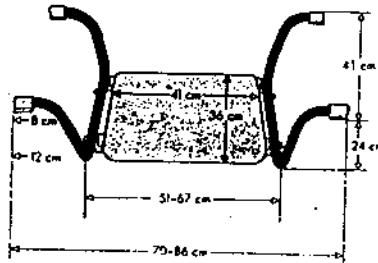
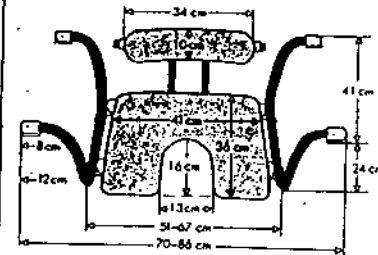
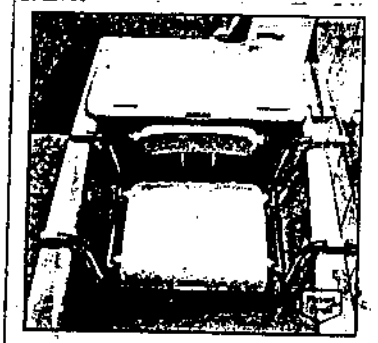
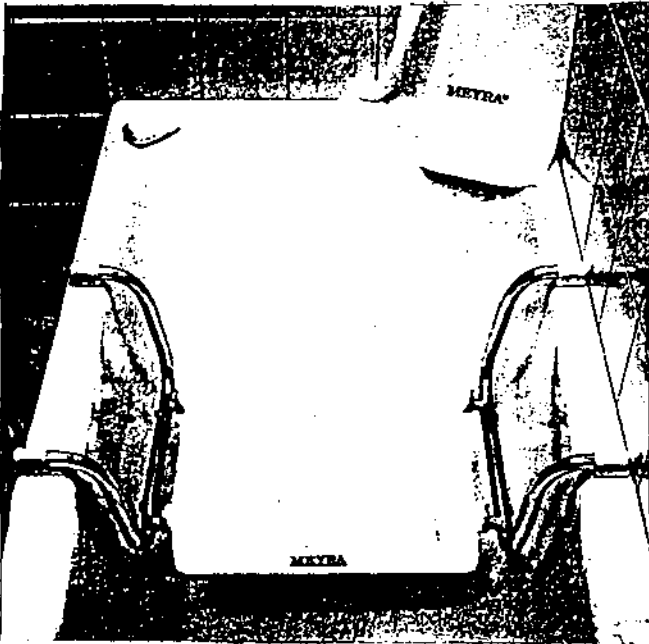
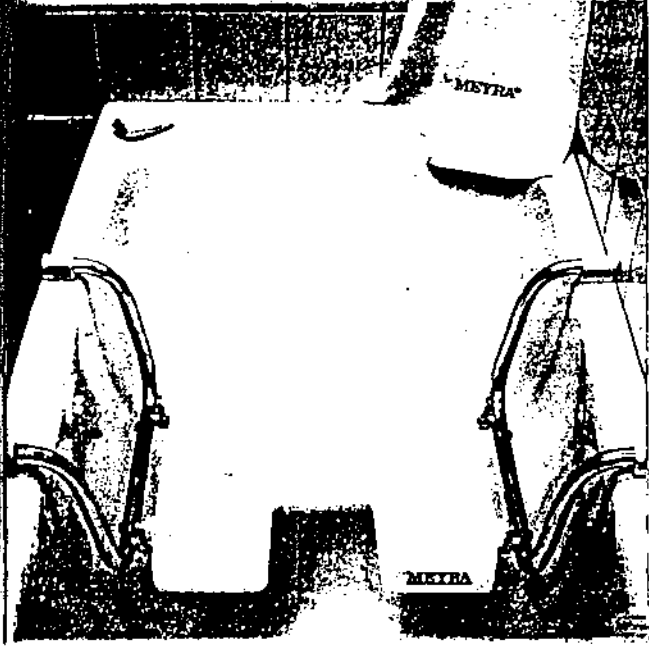
Şəkl. 30 Vanna və tualet otaqları üçün
avadanlıq və vasitələr

Vanna üçün dayaqqlar

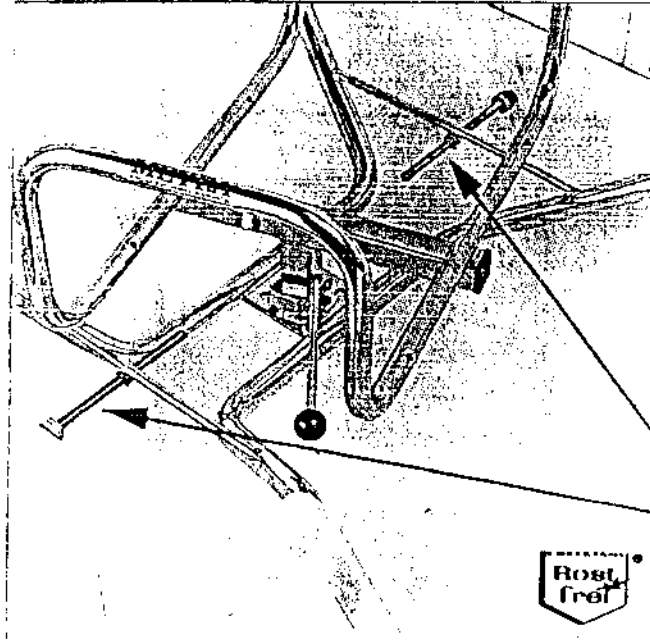
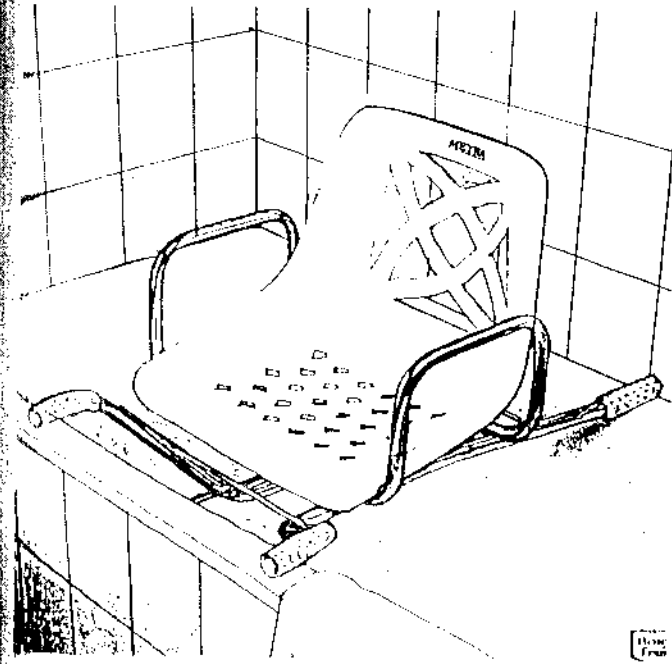
Vanna üçün dönən dayaq vannada özünü dartmaq -qaldırmaq üçün vasitədir. Fırlana bilmək qabiliyyətinə malik olduğundan lazım olmadıqda divara söykədilə bilər. İstənilən vəziyyət ala bilər. Tavana və döşəməyə bərkidilmiş dayaq vannaya girmək üçün vasitədir. Hündürlüyü dəyişdirilə bilər, tavana bərkidilir. Döşəmədən 50sm məsafədə (və ya tavadan) hündürlüyü dəqiqləşdirən konstruksiya yerləşir.

Şəkil 31 Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

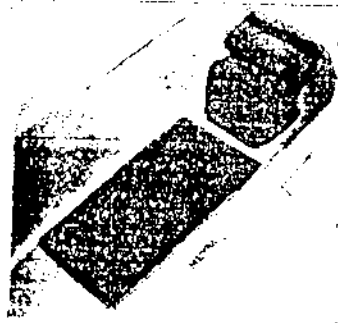
Söykənəcəyinin hündürlüyü tənzimlənən gigiyenik kəsiyi olan və ya olmayan vanna üçün oturmaq. Yükdəşiyici boru konstruksiyalı oturmaqın teleskopik quruluşu vardır, bu da onu istənilən eni olan vanna üçün tənzimləməyə imkan verir. Rezin kolpəklər vannanın qıraqlarına möhkəm oturmalıdır. Plastik içərisində olan alümin borularla armaturlandığına görə oturmaq yüksək gərginliyə dözmək qabiliyyətinə malikdir, paslanmayan poladdan yükdəşiyici konsollar vardır. Vannanın daxili səthi üzərində cızıqların əmələ gəlməməsi üçün konsolun xaricində rezin amortizatorlar yerləşdirilir.

Söykənəcəkli modellərdə hündürlük və onun istənilən vəziyyətdə fiksasiyasını tənzimləmək mümkündür. Söykənəcək şarirli bərkidilir.

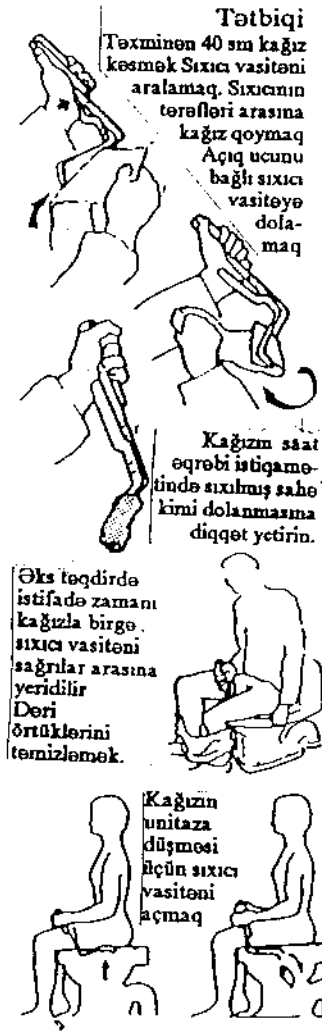
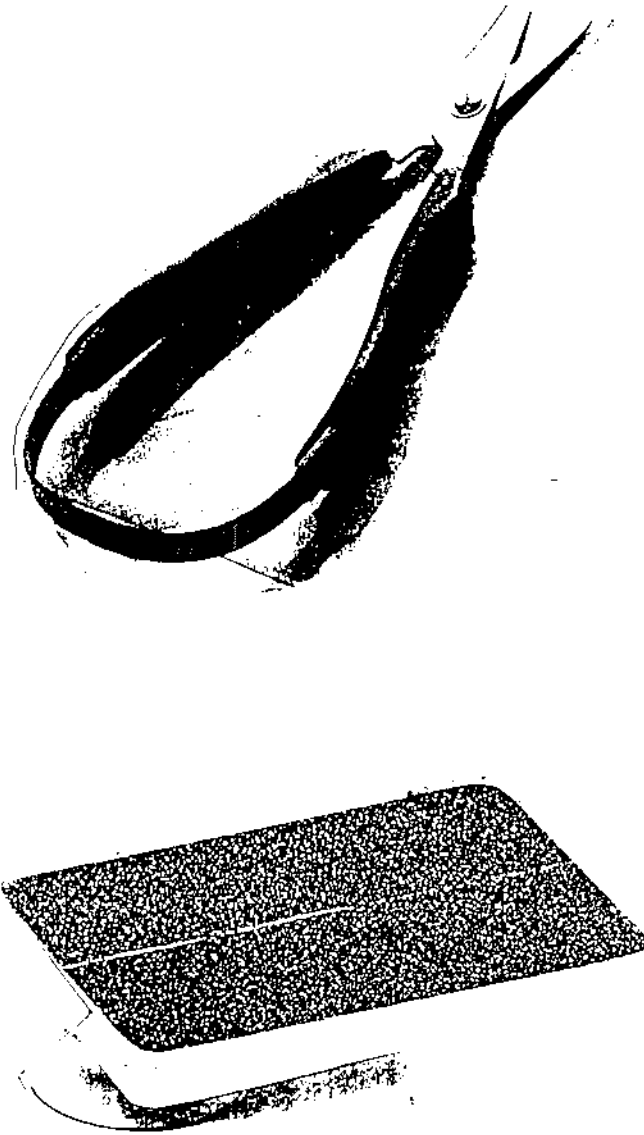
şəK.32

Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr

Vanna üçün fırlanan köməkçi oturmaq. Oturmaq iki hissədən ibarətdir: kronşteyn və qoltuqatları olan plastmas oturmaqlar. Standart vannaya oturmaq sadəcə olaraq fırlanan patronun üstünə qoyulur. Dörd vəziyyətdə ola bilər. Oturmağın altında bərkidilmə vintləri yerləşir. Vannanın enindən asılı olaraq oturmaq vintlə tənzimlənir və vannanın qırağından onu sürüşməyə qoymur. Baş üçün dayaq vasitəsi vannanın istənilən yerinə bərkidilə bilər və yumşaq yastıq şəklindədir. Vannanın içi üçün səriləcək sürüşmə təhlükəsindən qorunmaq üçündür. Onlar rezindən düzəldilir və əlillərə dayanıqlı vəziyyət almağa imkan verir. Ölçüləri: 76x36, 92x36 sm.

ŞƏK. 33 Sanitar-gigiyenik prosedurların yerinə yetirilməsi üçün vasitələr

Tətbiqi
Təxminən 40 sm kağız
kəsmək Sıxıcı vasitəni
aralamaq. Sıxıcının
tərəfləri arasına
kağız qoymaq
Açıq ucunu
bağlı sıxıcı
vasitəyə
dola-
maq

Kağızın saat
əqrəbi istiqamo-
tində sıxılmış sahə
kimi dolanmasına
diqqət yetirin.

Əks təqdirdə
istifadə zamanı
kağızla birgə
sıxıcı vasitəni
sağrıar arasına
yeridilir
Deri
örtüklerini
temizləmək.

Kağızın
unitaza
düşməsi
içün sıxıcı
vasitəni
açmaq

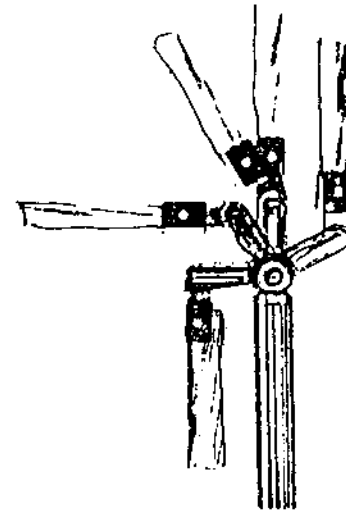
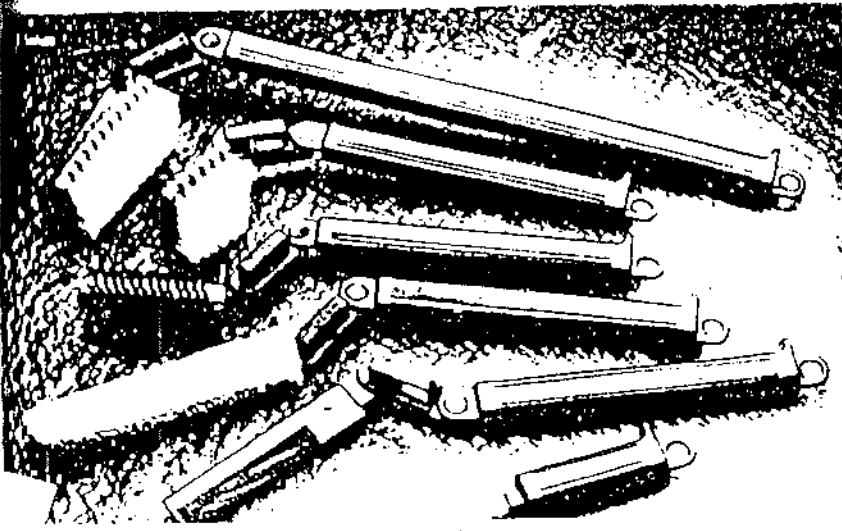

Sanitar-gigiyenik prosedurları yerinə yetirmək üçün avadanlıq dəsti

Dirnaqlar üçün qayçı. Hər iki dəstəyi plastik kütlə ilə örtülü və bir-biri ilə bağlı Materialın yaylı hərəkəti sayəsində adi qayçıdan istifadə edə bilməyən xəstələr dirnaqlarına müstəqil olaraq qulluq edə bilirlər.

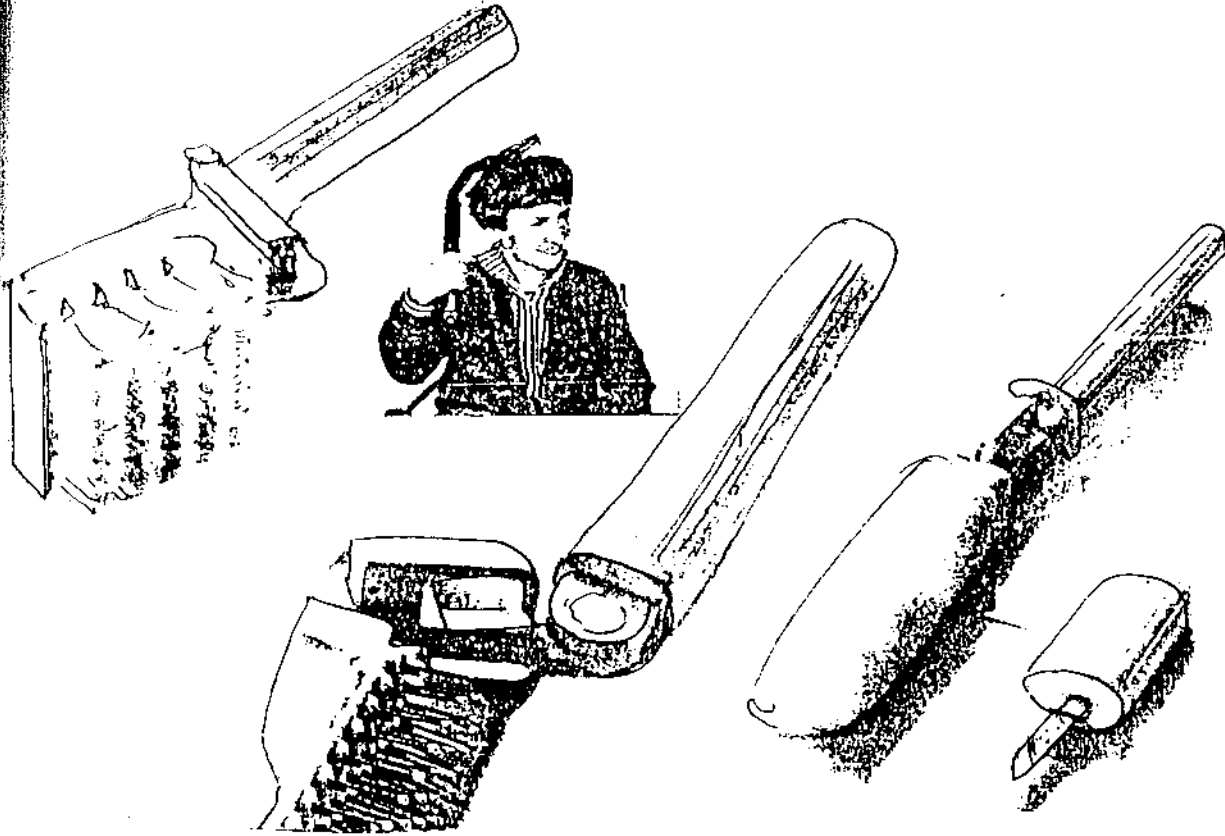
Dirnaqları ehmalca yonmaq üçün plitə. Dirnaq təmizləyən şotka kimi bu plitə də əlüzyuyanın kənarlarına iki böyük sovurucunun köməyi ilə hətta birqollu əlillər də dirnaqlarına qulluq edə bilirlər.

Tualet kağızını saxlayan. Çox vaxt adi şeylər bədənə gündəlik gigiyena problemlərinin həll olunmasına kömək edir. Ətraflar zədələndikdə, iflic, skleroz, revmatizm və başqa xəstəliklər zamanı arxa dəliyin təmizlənməsi üçün.

ŞƏK. 34

Sanitar-gigiyenik prosedurların yerinə yetirilməsi üçün vasitələr

Dəstə daxildir: uzun dəstəkli daraq, saçlar üçün şotka, hamam şotkası, tiftikli parçadan lif (moçalka), dirnaq yonan.

Əlləri deformasiyalı adamlar üçün rahat və etibarlı, plastik kütlədən düzəldilmiş yeni formalı dəstək işlənmişdir. İki sxac vasitəsilə dəstəyin optimal tənzimlənməsinə nail olunur.

Lakin təkəcə dəstək istənilən vəziyyətə gətirilmir, daraq, lif, saç şotkası, hamam şotkası da tənzimlənə bilər. Şotka asılması üçün dəstəyin ucunda halqa vardır.

2.5. Mətbəxlər, yemək otaqları

2.5.1. Qida hazırlanması və qəbulu, qab-qacağın yuyulması və i.a. ilə bağlı proseslər, hərəkət fəaliyyətinin spesifikasiyası və dərəcəsi ilə əlaqəli olaraq mətbəx avadanlığının və komplektləşdirilməsinin texnoloji və ergonomik cəhətdən əsaslandırılaraq yerləşdirilməsi vasitəsilə təmin olunur.

2.5.2. Otağı, onun əlil tərəfindən istifadə edilməsi üçün hazırlayarkən ən əvvəl onu, hərəkətə mane ola biləcək hər bir şeydən azad etmək, yəni: kandarları, artıq olan yer tutan mebel və digər əşyaları rədd etmək lazımdır. Arabada hərəkət edən əlil üçün mətbəxə və yemək otağına açılan qapı boşluqlarının eni 0,90 m-dən az olmamalıdır, avadanlığın qabağındakı döşəmənin sahəsi isə arabanın dönməsi üçün kifayət etməlidir.

2.5.3. Əsas mətbəx blokunun elementlərini ərzağın emalı üçün stolu, qızdırıcı plitələri, yuyucunu elə qurmaq əlverişlidir ki, ayaqlar üçün, araba üçün boş yer qalsın. Ona görə də adi iş stolunun açılıb-yığılan miz taxtası ilə əvəz olunması tövsiyə edilir. Avadanlıq əsasən stol müstəvisi üzərində yerləşdirilir (şək. 35).

Qızdırıcı şkaf ona yandan və qabaq tərəfdən yaxınlaşmaq asan olsun deyə irəli çəkilə bilən qurğu ilə təchiz oluna bilər. Miz taxtasının altında mətbəxdə yemək yeyilməsi üçün irəli çəkilən balaca bir stol nəzərdə tutula bilər. Rəflər, qablar 45-105 sm diapazonunda yerləşdirilir ki, bu da arabada oturaraq onlardan istifadə etməyə imkan verir. Qabları qapının içərisində yerləşdirmək məqsədəuyğundur. Bu, yerə qənaət etməyə imkan verir və təmizlik, səliqə-sahman işlərini asanlaşdırır. Qabların asılması üçün qarmaqlar nəzərdə tutmaq lazımdır (şək. 36; 40).

2.5.4. İdarəolunma orqanları, elektrik açarları, rozetlər onlara asanlıqla yaxınlaşmaq və rahat işə salmağın mümkünlüyü nəzərə alınmaqla quraşdırılmalıdır.

Mətbəx mebeli səthlərinin qorunmasını təmin etmək üçün mebel küncələrini hamarlamaq, həmçinin xüsusi mühafizə qurğularının tətbiqi tövsiyə olunur (şək. 36).

2.5.5. Əllərinin hərəkəti məhdud və tək qollu əlillər üçün onların - əlillərin reabilitasiyasının texniki vasitələri proqramları üzrə işlənmiş xüsusi texniki vasitələrdən və qurğulardan istifadə olunması xeyli dərəcədə əhəmiyyətlidir (şək. 37).

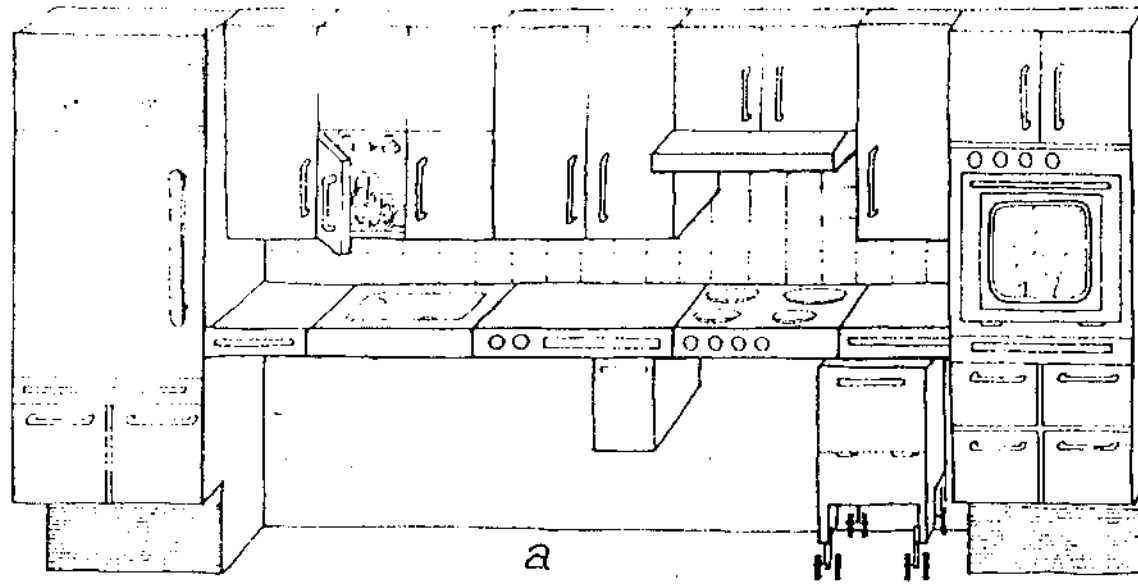
Mövcud tövsiyələr üzrə mətbəx bloku avadanlıqlarının komponovkasının xüsusiyyəti ərzaq qablarının və qab-qacağın divarboyu mətbəx stolu səviyyəsindən aşağı hündürlükdə yerləşdirilməsindədir. Optimal yuxarı işçi zonada stol üzərinə qoyulan tipli soyuducu yerləşdirilə bilər. Şkaflar, stollar şaquli ox üzrə petlə ilə , eləcə də sektorlu və silindrik həcmərlə təchiz olunurlar. Dəstəyi astaca itələyərək onları oxu üzərində fırlanan yeşikdən çıxarmaq və stolun əsas həcmələrindən qırağa çəkmək olar. Protezli əlsizlərin düz istiqamətdə sıxma hərəkətini yerinə yetirməyini asanlaşdırmaq üçün elektrik plitəsi düymələri və çətin dilləri olan aparatlar, fırlanma hərəkətini diskret itələmə hərəkətinə çevirməyə qadir açarlarla əvəz olunmuşdur.

Aktiv çiyin və çiyin altı protezlərlə təmin olunmuş əlillər üçün mətbəx dəsti, qulplarının orijinal konstruksiyaya malik olduğuna görə istifadəni asanlaşdırır. Onların optimal ölçüsü və konfigurasiyası vardır və iki detaldan ibarətdir: korpusun divarına bərkidilmiş tərənəmzə hissə və hərəkət edən hissələr.

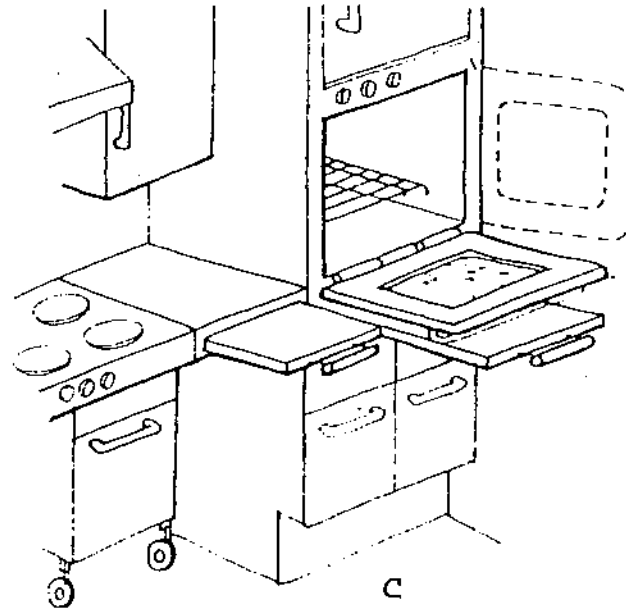
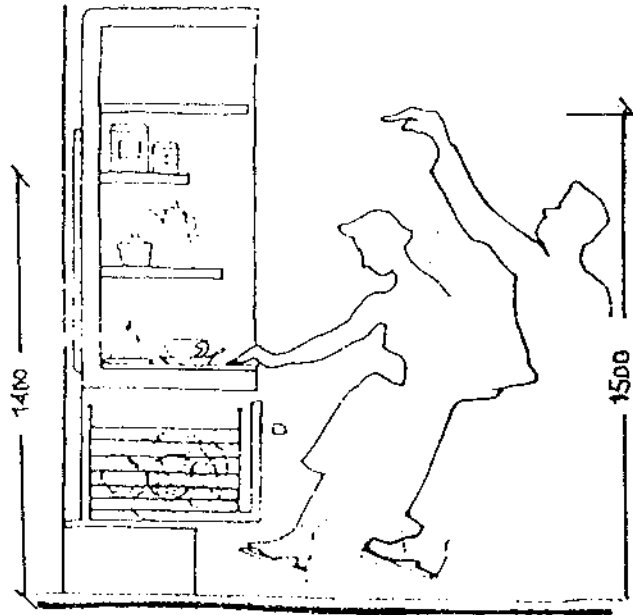
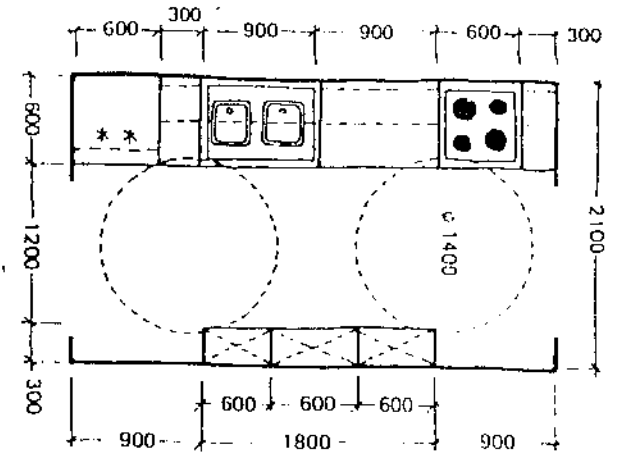
Hər iki hissə polad vərəqə ilə armaturlanmış və birləşdirilmişdir. Təklif edilən konstruksiya qızdırılmış və doldurulmuş qabın mexaniki əldən yerə düşməsinə istisna edir. Beləliklə, prosesin təhlükəsizliyi təmin olunur.

Sağlam adamlar da bu məmulatlardan istifadə edə bilərlər. Qeyd etmək lazımdır ki, komplektin hazırlanması mövcud texnologiya çərçivəsində mümkündür. Xüsusi avadanlıq tələb olunmur: çaydanın və qazanın korpusları ştamplama yolu ilə alüminium vərəqindən hazırlanır.

2.5.6. Yuxarı ətrafları müxtəlif zədəli adamlar üçün nəzərdə tutulan yemək və içmək dəstlərindən mətbəxdə istifadə etməsindən ötrü hazırlanan köməkçi vasitələr işlənərkən həllərin universallığına və çoxfunksiyalılığına olan tələblər tətbiq olunur. Bu tələblər, məsələn, unifikasiya edilmiş dəstəklərdə onlarda bir neçə başlığın tətbiq olunmasına hesablanmışdır. Artroz, artrit xəstəliyindən əzab çəkən əlillər, qida qəbulu vaxtı kimsənin yardımına ehtiyac hiss etmədən, daha müstəqil şəkildə bu vasitələrin köməliyindən istifadə edirlər. Təkcə bir əlindən istifadə edən əlillər üçün nəzərdə tutulan və mətbəxdə istifadə edilən vasitələr onlardan çoxfunksiyalı və sadə istifadə etməyə imkan verir (şək. 37).

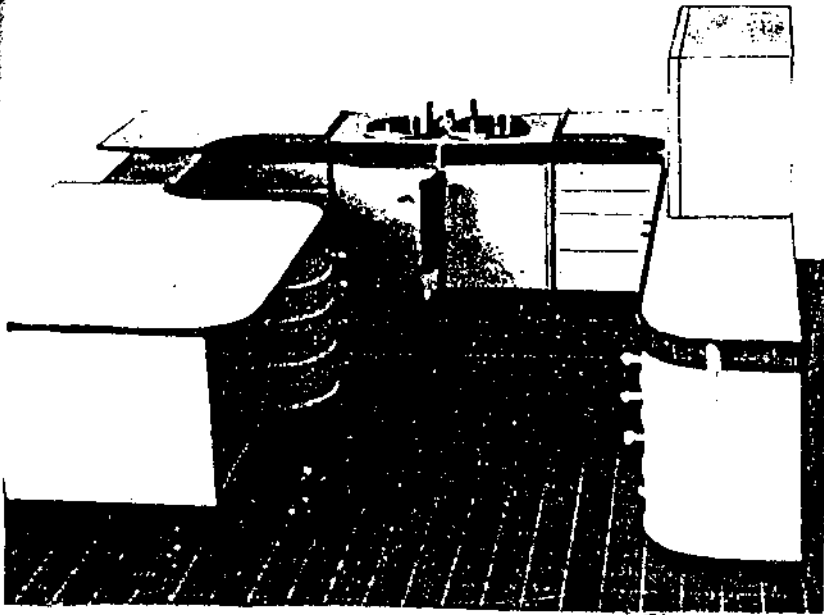
ŞƏK. 35 Arabada olan əlillər üçün mətbəx avadanlığı

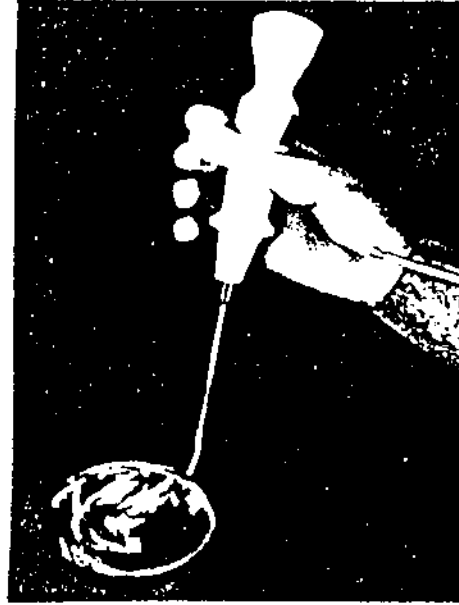
- a) mebel və avadanlığın komponovkası (düzülüşü) variantı
- b) rəflərin döşəmə səviyyəsindən aslı hündürlükdə yerləşdirilməsi
- c) mətbəx blokunun əsas elementlərinin komponovkası (düzülüşü)

şək. 36

Əlləri protezli əlillər üçün
mətbəx avadanlığı və vasitələr

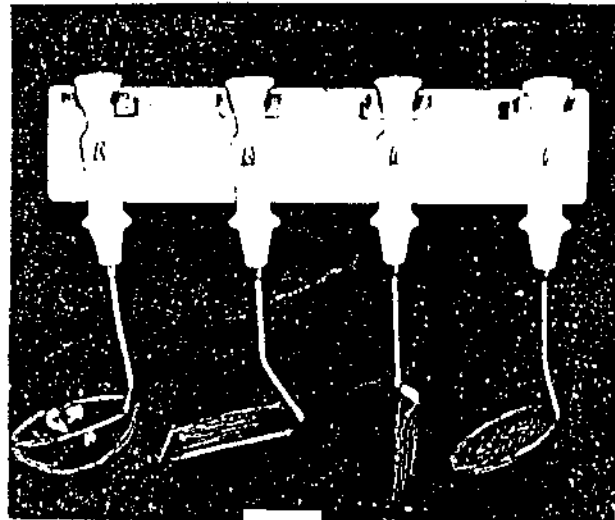
a

d

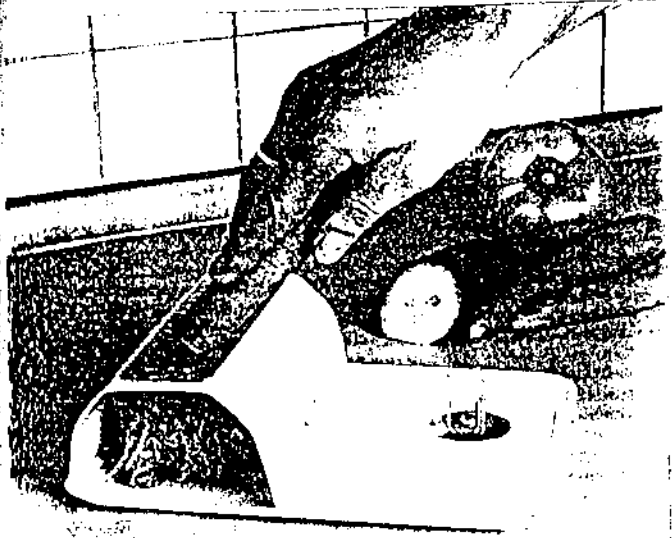
b

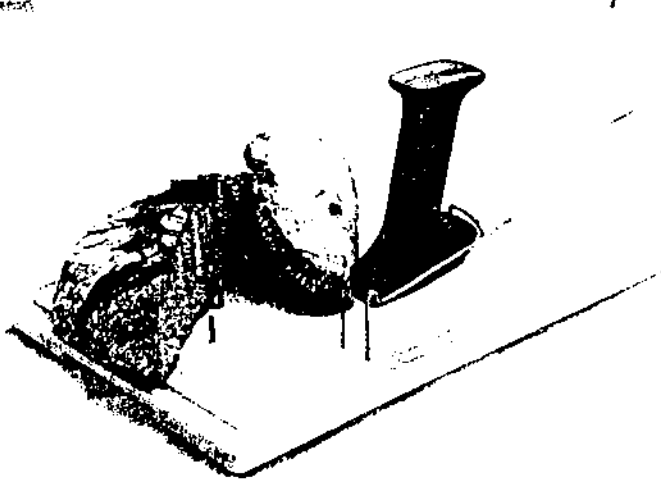
c

- a) mətbəx mebelinin ümumi görünüşü (variant)
- b) mətbəx qab-qacağı
- c) mətbəx ləvazimatı
- d) protezli əldə çömçənin saxlanması

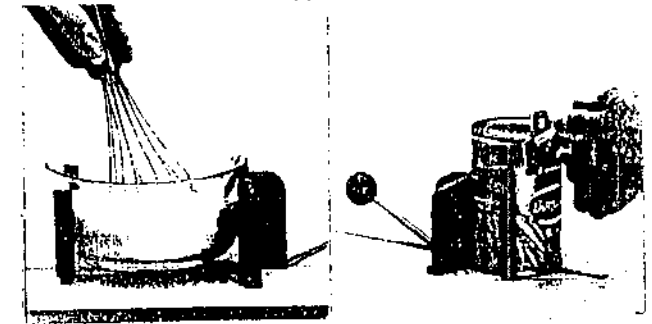
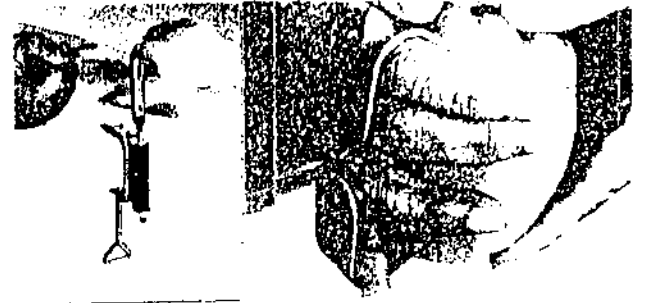
ŞƏK. 37 Bir əlini işlədə bilən insanların qida hazırlaması üçün vasitələr

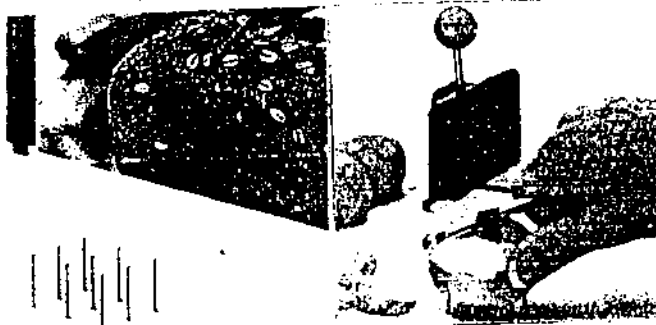
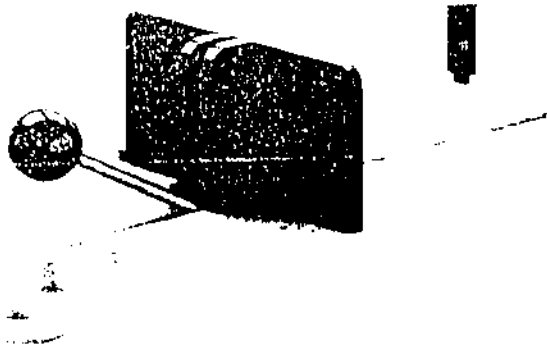
a

b

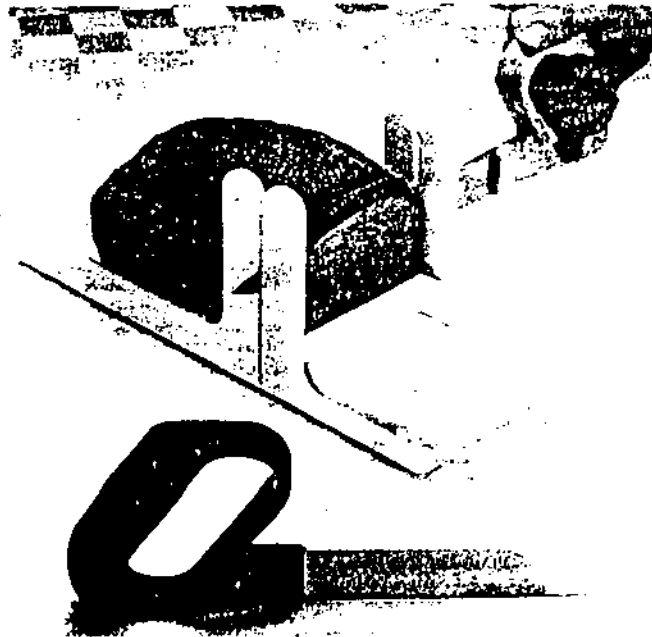
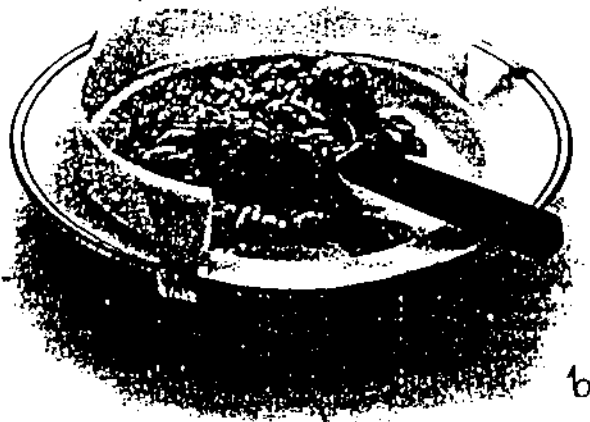
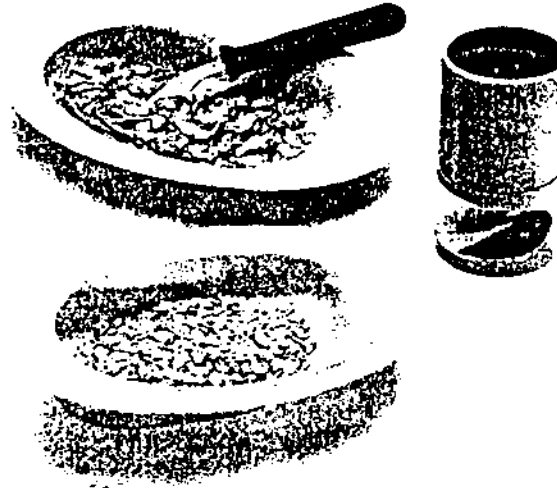
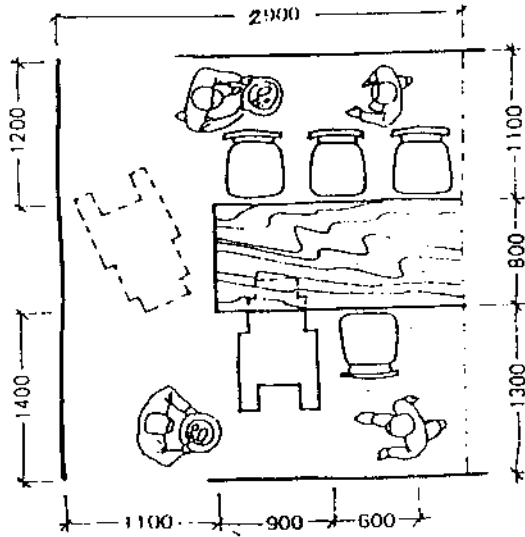

- a) tərəvəz hazırlanması üçün universal vasitə
b) ərzaq və əşyaları fiksə edən taxtadan istifadə edilməsi
c) kartof təmizləyən

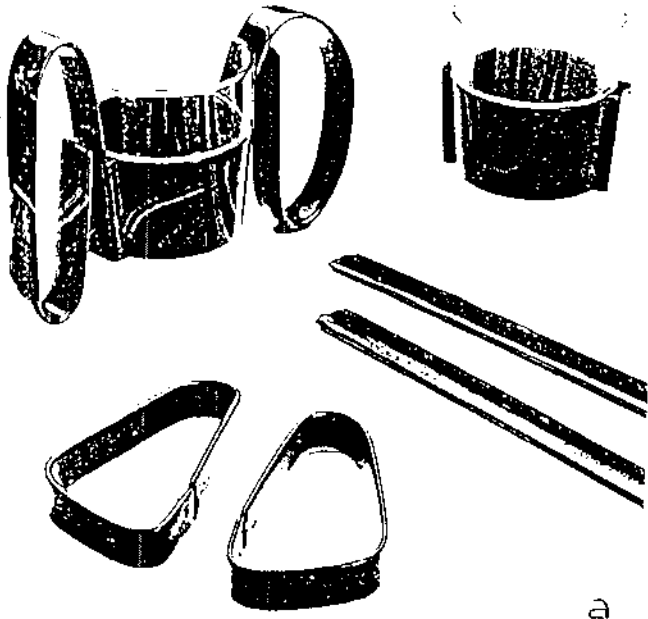

c

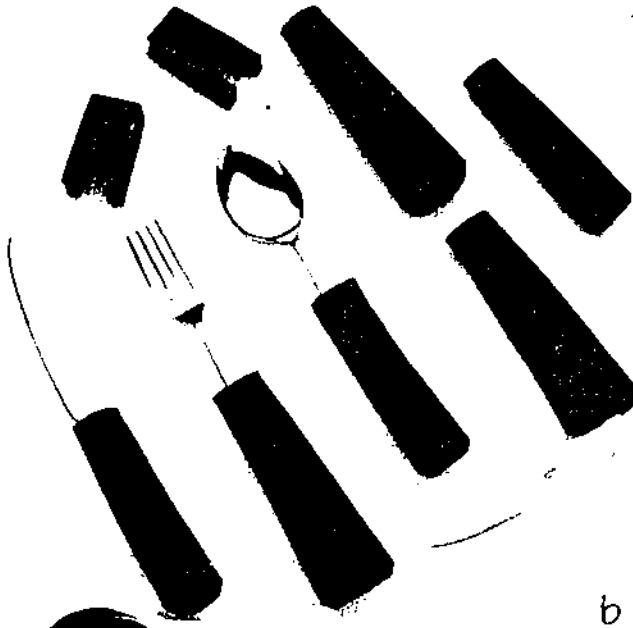

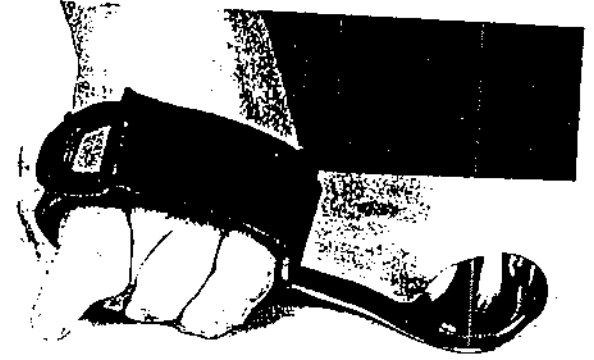
Əlil arabasının yemək masası arxasında
 a) yemək alətləri dəsti. Boşqabın forması qidanın dağılmasına yol vermir.
 b) qidanın dağılmasına yol verməyən xüsusi qırağı olan boşqab
 c) sağ və sol əllər üçün xüsusi dəst
 Doğramaq üçün qurğu: tənzimlənən çərçivəli taxta, çörək və ət bıçaqları

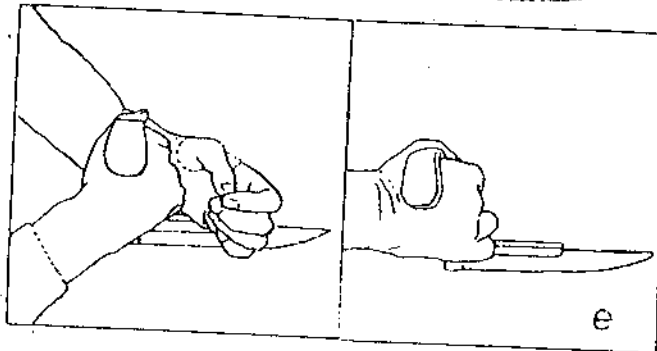
a

b

c

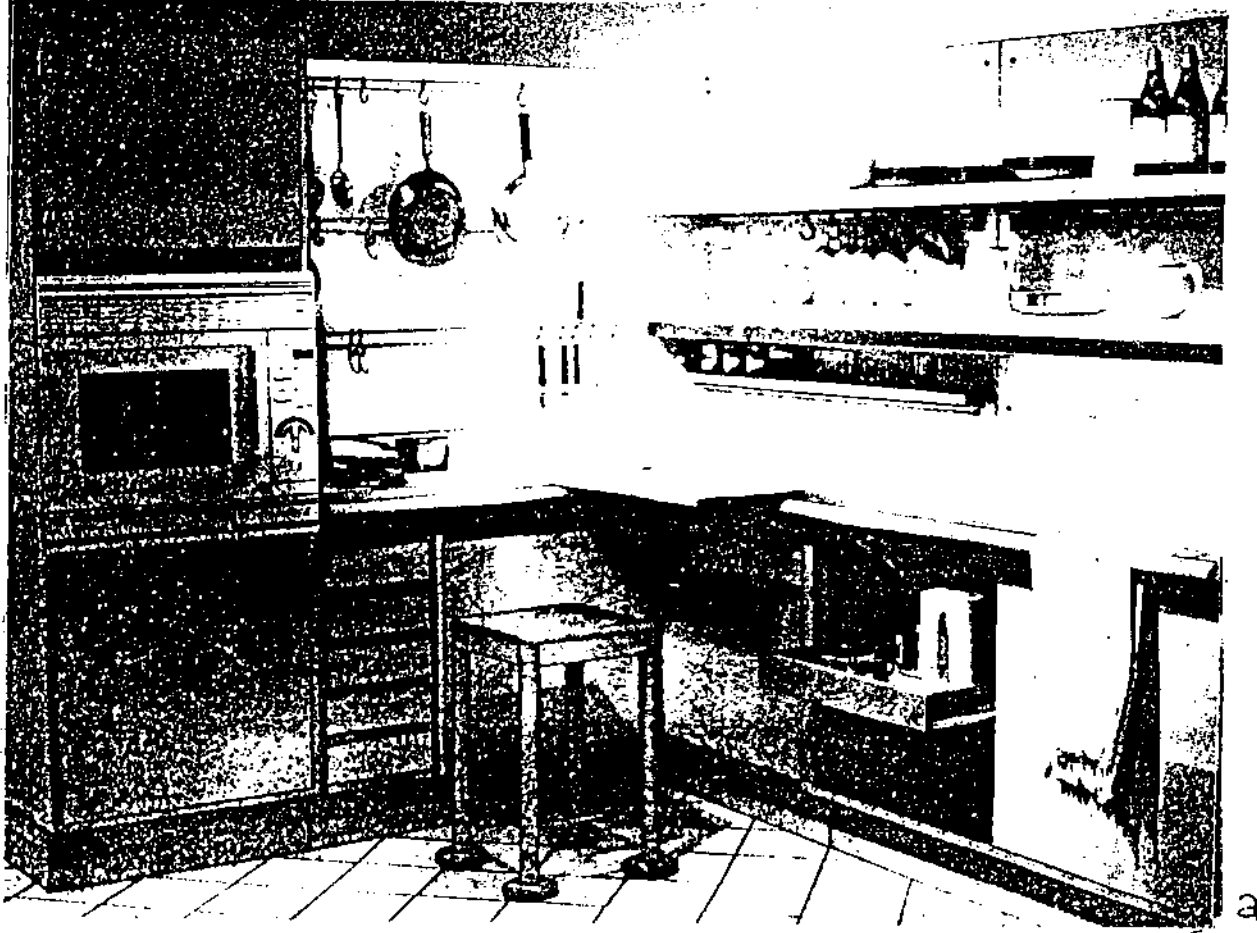

e

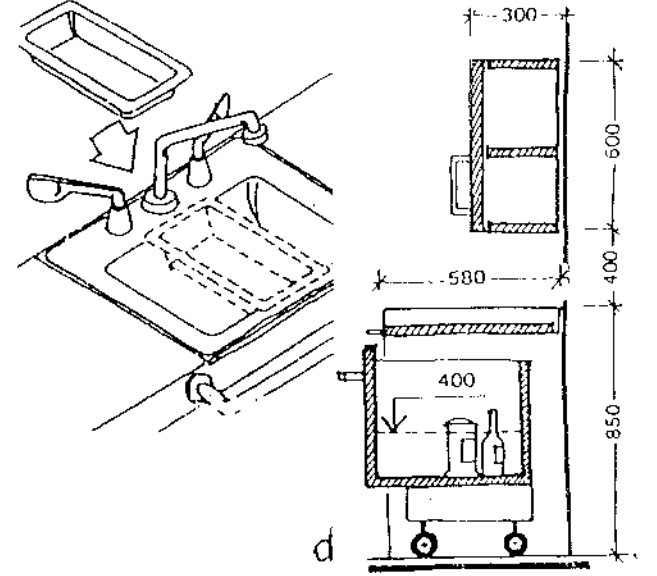

d

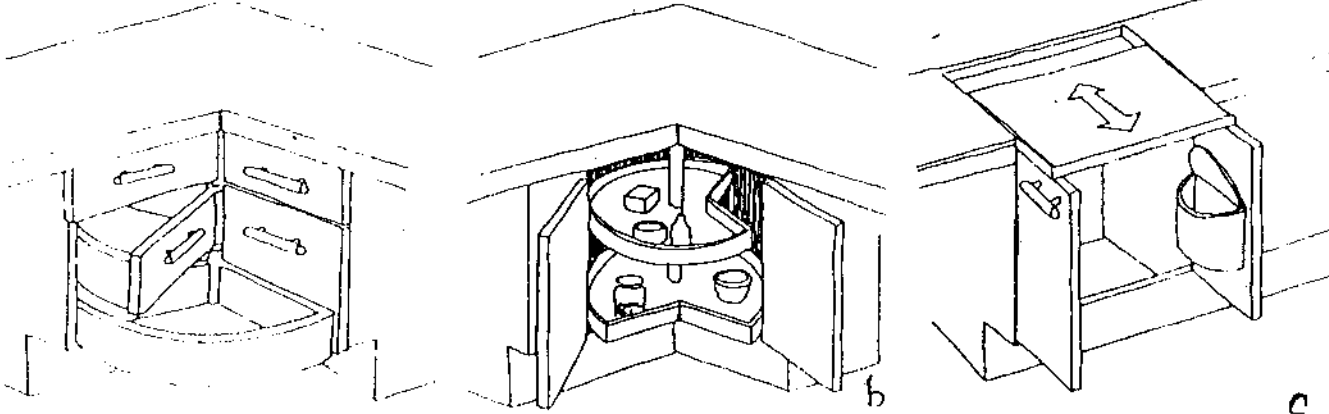
- a) örtük təbəqəsi elastik metaldan hazırlanmış konstruksiya
- b) əldə rahat tutulan plastikdən hazırlanmış yemək alətləri dəsti
- c) yemək alətlərinin dəri dəstəkləri
- d) iki qulplu bokal, yataq xəstələri üçün bokallar
- e) tetrapleqiyalı xəstələr üçün bıçaq

ŞƏK. 40 Hərəkətləri məhdud əlillər üçün mətbəx avadanlığı

- a) mətbəx avadanlığının düzülüşü
b),c),d) istifadə üçün rahat olan rəflərin qurulması variantları

2.6. Əlilin arabada müstəqil hərəkəti və yaxud arabada yerini dəyişməsi üçün yardımçı qurğular, vasitələr

2.6.1. Bu qurğu və vasitələr yerdəyişmək, hərəkət etmək, nə isə yonmaq, düzəltmək üçün müxtəlif konstruksiyalardan, icra olunması və bərkidilmə variantlarından ibarət olması tövsiyə olunur (şək. 41; 42).

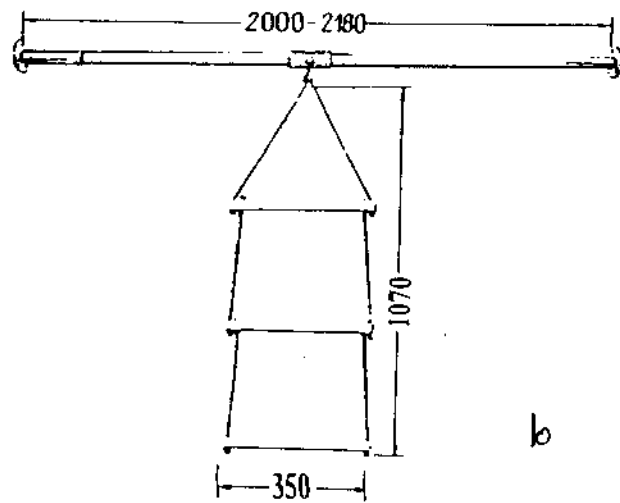
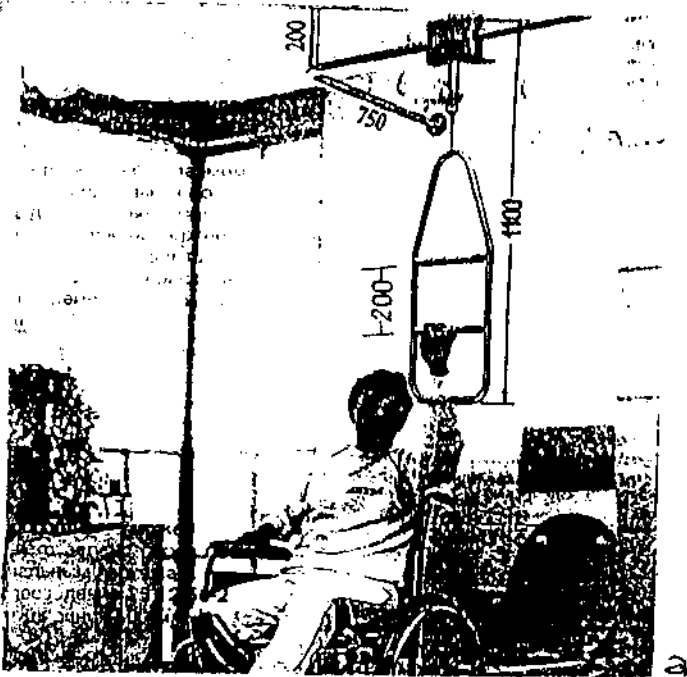
2.6.2. Xəstələrin və əlillərin nəql edilməsi üçün yardımçı vasitələrin olması zəruridir (şək. 43).

2.6.3. Əlilləri arabadan avtomobillə təhlükəsiz və asan oturtmaq üçün ideal yardımçı vasitədən - sürüşmə lövhəsindən istifadə oluna bilər.

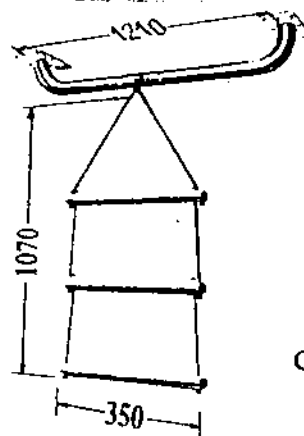
Bunun üçün əlil arabasını avtomobillə sarı sürərək qapını açır və bu lövhəni aşağı itələyirlər. Avtomobil oturacağına söykənərək, o lövhə üzərindən oturacağına sürüşür, sonra isə oturacağı yuxarıya itələyərək əlil, arabasını öz oturacağı arxasına qoya bilər.

Taxta lövhə poladdan hazırlana bilər və plastik kütlədən örtüyə malik ola bilər. Fırlanan disk aşağı ətraflarının hərəkəti məhdud olan əlilin çarpayına, unitaza və i.a. qoyulmasına yardım etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

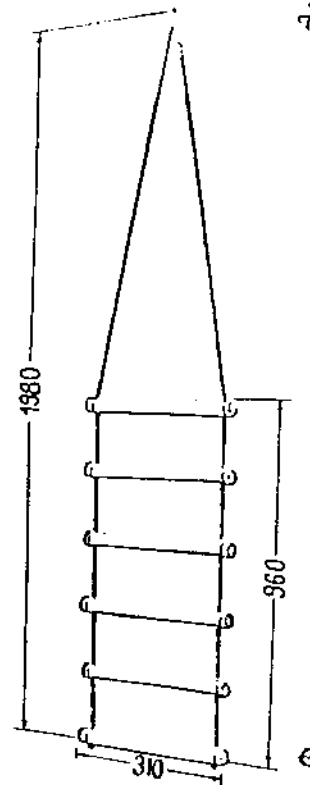
2.6.4. Qarajda, emalatxanada əlilin, əlil arabasında hərəkətini təmin etmək məqsədilə fərdi qaldırıcı, monorels və tutacaq (məhəccər) quraşdırılır (şək. 49).

b

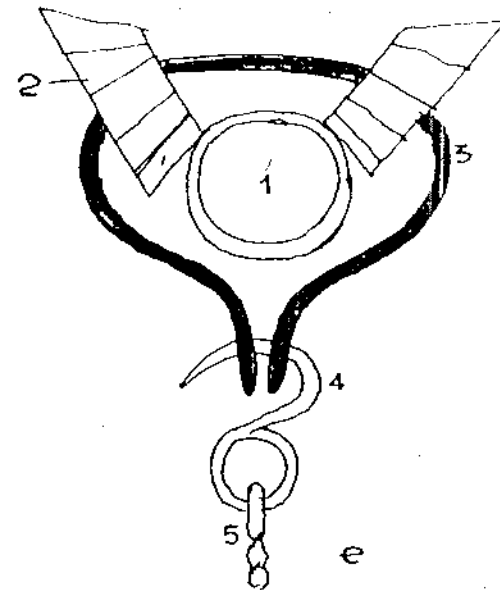

c

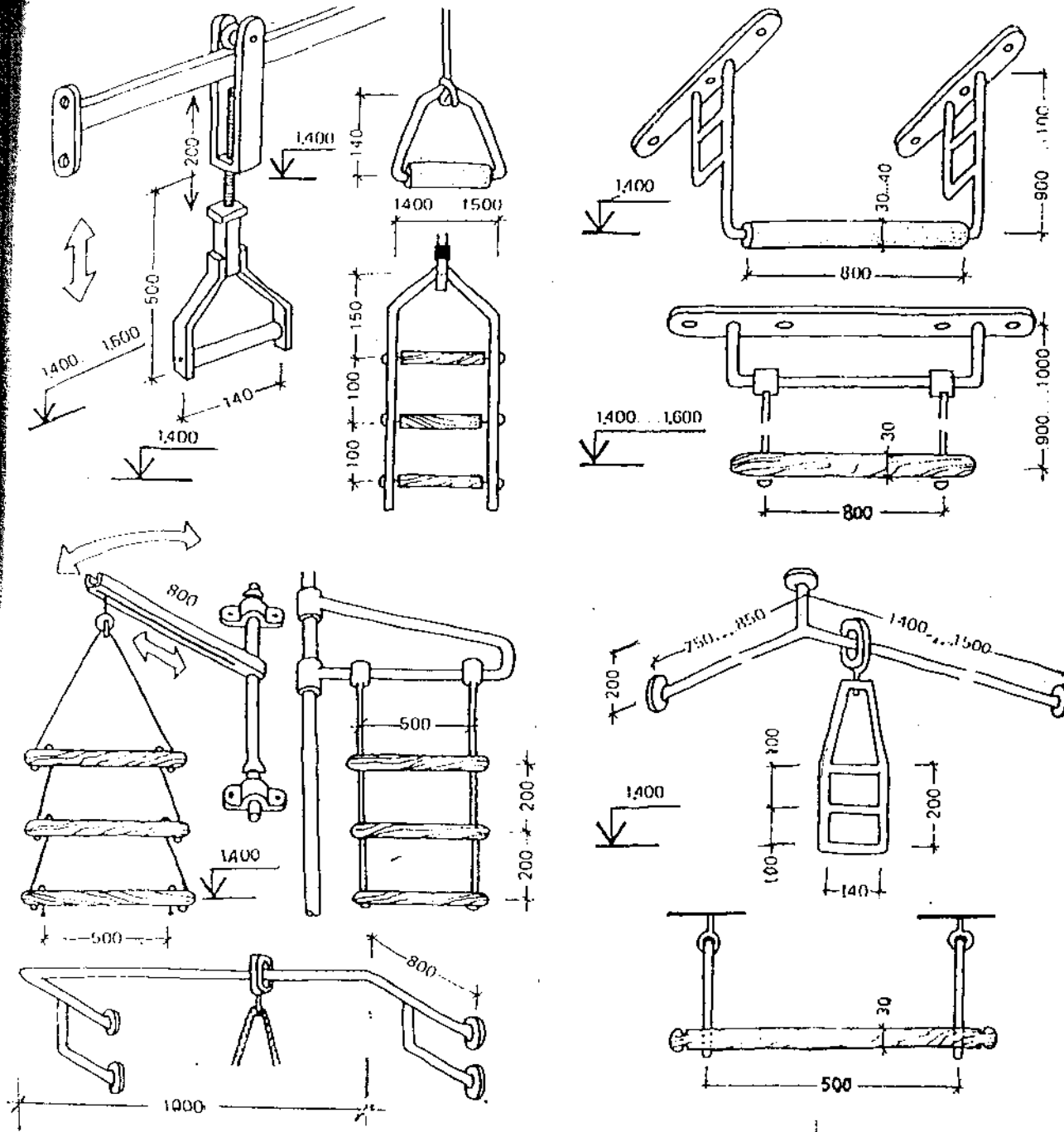
ŞƏK. 41

Arabada olan əlilin mənzildə yer dəyişməsi üçün vasitələr

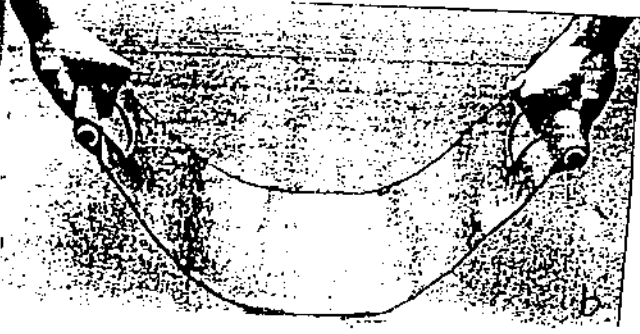
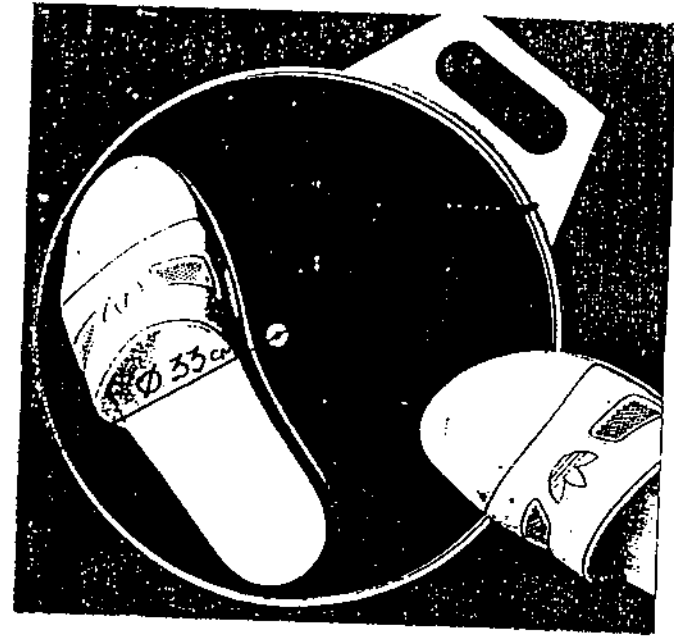

- a) arabada olan əlilin yer dəyişməsi üçün vasitələrin nümunələri
 b), c) kəndir nərdivan-kombinasiya
 d) özünü qaldırmaq üçün köməkçi vasitə
 e) vanna üçün əldə düzəldilən "monorels" qaldırıcının kəsiyi:
 1- üfüqi boru
 2- rolik-podşipniklər
 3- xomut
 4- qarmaq
 5- kapron şnur

ŞƏK. 42 Arabada olan əlilin mənzildə yer dəyişməsi üçün vasitələr

şək.43 Arabada olan əlilin mənzildə yer dəyişməsi üçün vasitələr

Özünü qaldırmaq, yer dəyişmək üçün müxtəlif konstruksiyalar
a) səyyar oturmaq
b) yer dəyişdirilməsi üçün kəmərlər
c) avtomobil üçün sürüşmə taxtası
d) arabada hərəkət edənlər üçün qoruyucu əlcəklər
e) yer dəyişmək üçün fırlana bilən disk

2.7. Ev işləri üçün yardımçı vasitələr

Bu yardımçı vasitələr əlləri iflic, huşsuz sklerozlu və ya revmatizmlə əlillərin müstəqil istifadə etməsi üçün tövsiyə olunur.

2.7.1. Universal tutqu sıxılan qapı dəstəsi formasında olan dəstəyə malikdir. Döndərmə hərəkətinə sərf olunan qüvvə minimuma endirilir. Universal tutqunun qoyulan tərəfi istənilən formalı düymə və açarlara uyğun gəlir və onların üstündən sürüşüb düşmür. Su qızdırıcı plitələrin, su kranlarının fırlanan dəstəkləri üçün istifadə oluna bilər.

2.7.2. Qapı dəstəyini uzadan konstruksiya sıxılan taxılma elementi və vint vasitəsilə yığılır. Uzunsov dəstək, sıxılma zamanı qüvvə sərfini azaldır. Vanna otaqlarında və mətbəxlərdə qüvvə sərfini xeyli azaldan vasitələrdən - kranları açmaq üçün dəstəyi çox rahat taxılma elementi (şək. 47).

Şəkildə əllərin hərəkətlərinin pozulması hallarında istifadə olunması üçün, həmçinin müəyyən formaya malik rahat kran dəstəkləri göstərilmişdir (şəkil 48).

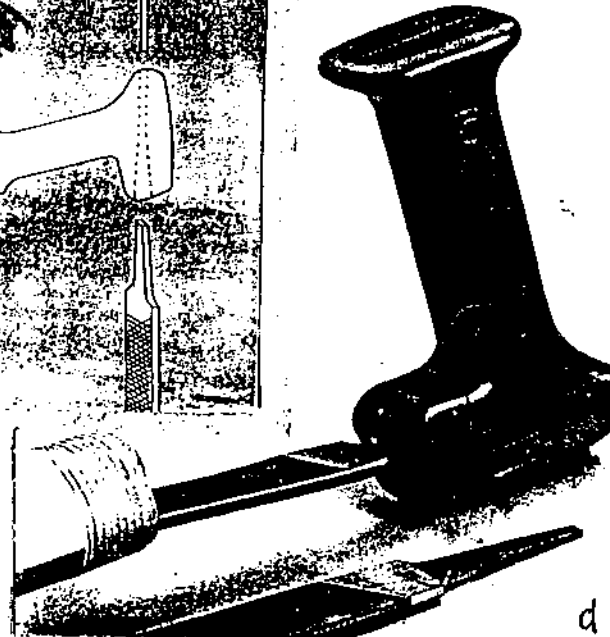
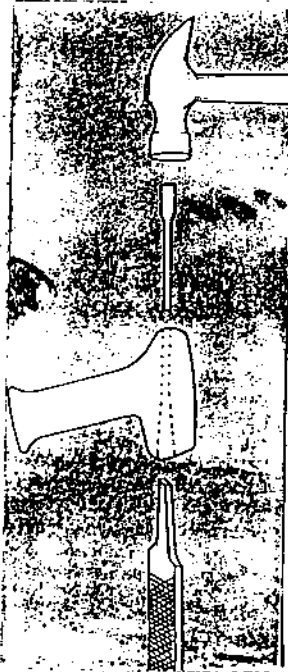
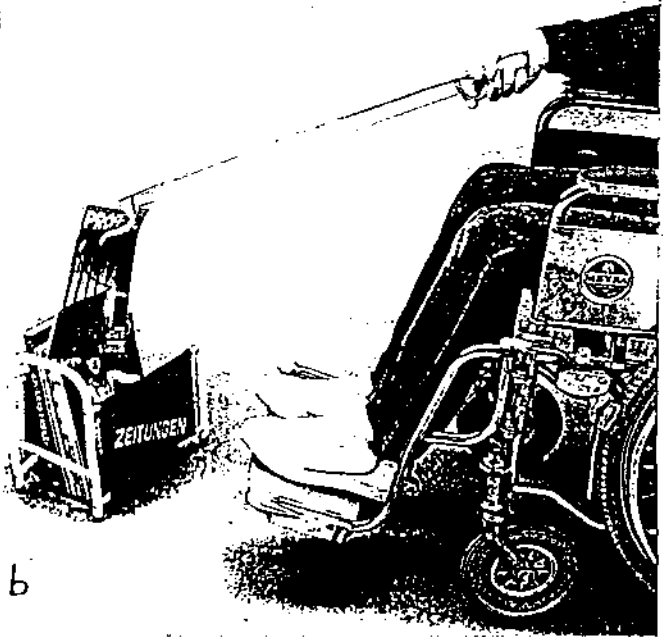
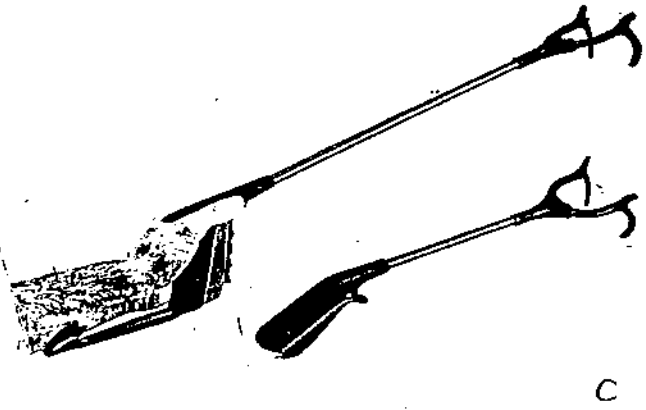
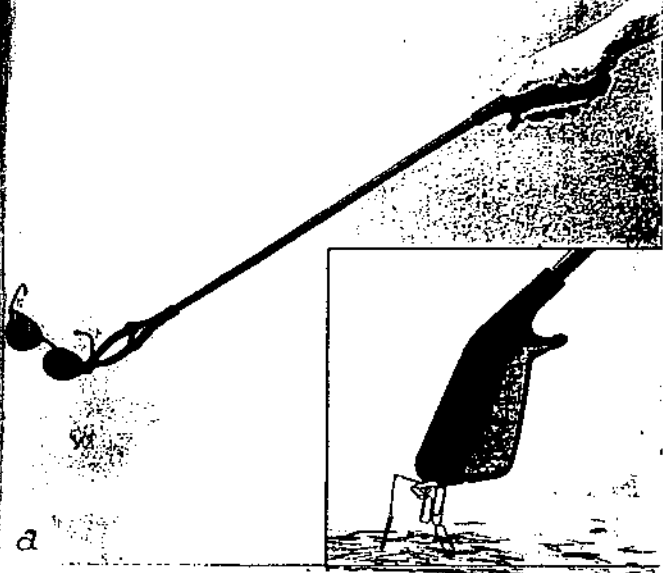
2.7.3. Oxuma və yazma ilə bağlı ev işləri üçün müxtəlif vasitələrdən istifadə oluna bilər. Məsələn, kitablar üçün altlıq, müxtəlif cür qayçılar, qələmlər, qələm tutanlar (şək. 45;46;47).

2.7.4. Əlil arabasında otağın müstəqil olaraq yığıldırılması, süpürmə üçün dəstdən istifadə olunması rahatdır, xəkəndaz döşəməyə qoyulur, o zibili götürmək üçün açılır və döşəmədən qaldırılanda avtomatik olaraq bağlanır (şək. 44).

2.7.5. Əlilin aşağı ətrafı zədələnməsi zamanı şəxsi nəqliyyat vasitəsinin texniki xidmət və təmir işlərini aparmaq üçün qarajda(emalatxanada) monorelsin və alətlərin qoyulması məqsədilə rəflərin qurulması məsləhət görülür (şək. 49).

ŞƏK 44

Əllərin hərəkəti məhdud olduğu
hallarda ev işləri üçün vasitələr

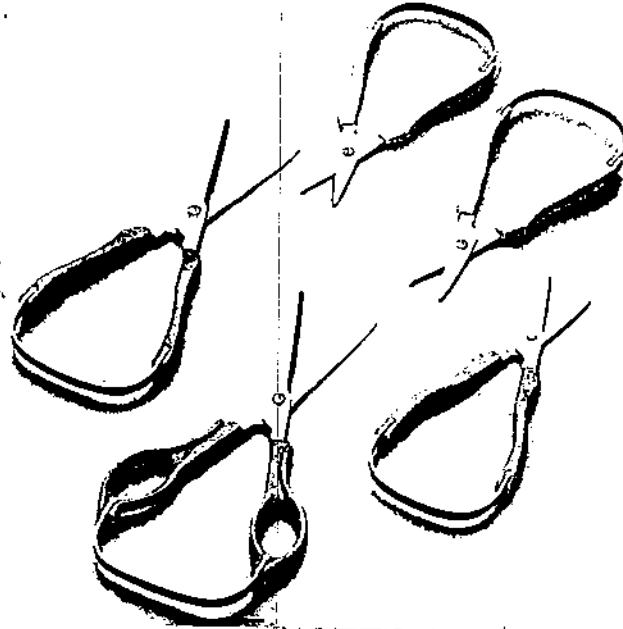

- a) əllərə dayaq olan "fəal" tutacaq
- b) kiçik ölçüdə "fəal" tutacaq
- c) "yardımçı əl" dəstəyi
- d) yeyə üçün dəstək

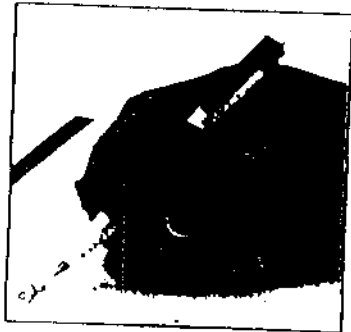
ŞƏK. 45 Əllərin hərəkəti məhdud olduğu hallarda ev işləri üçün vasitələr

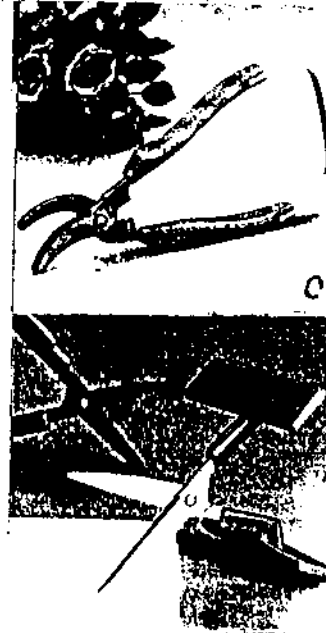
a

b

d

c

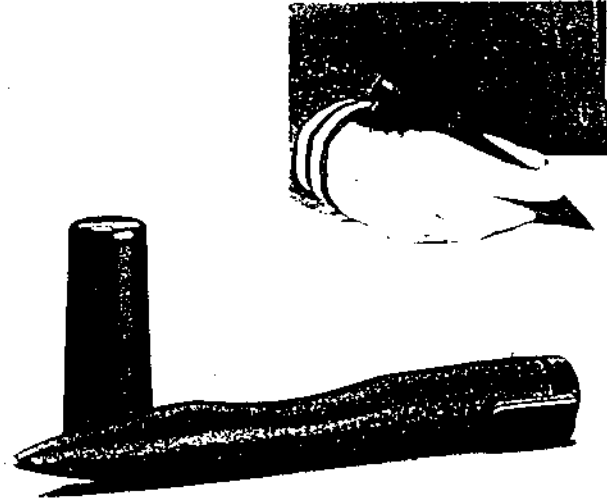
- a) stolüstü dayağı olan qayçı
- b) uşaqlar üçün qayçı
- c) bağ qayçısı
- d) barmaqlar üçün dayaq

ŞəK. 46

Əllərin hərəkəti məhdud olduğu hallarda ev işləri üçün vasitələr

a)

b)

c)

d)

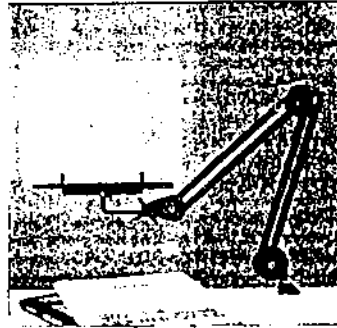
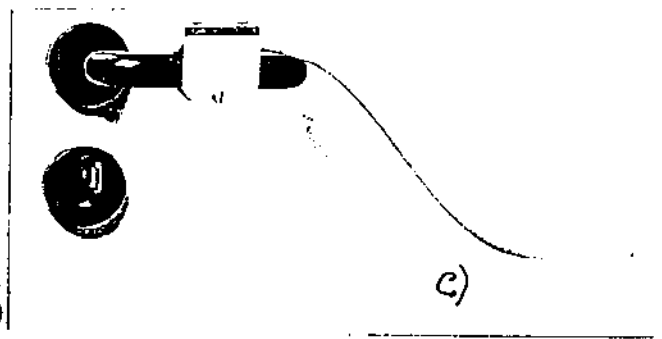
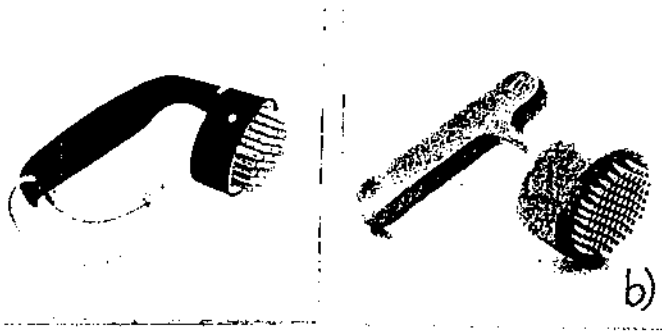
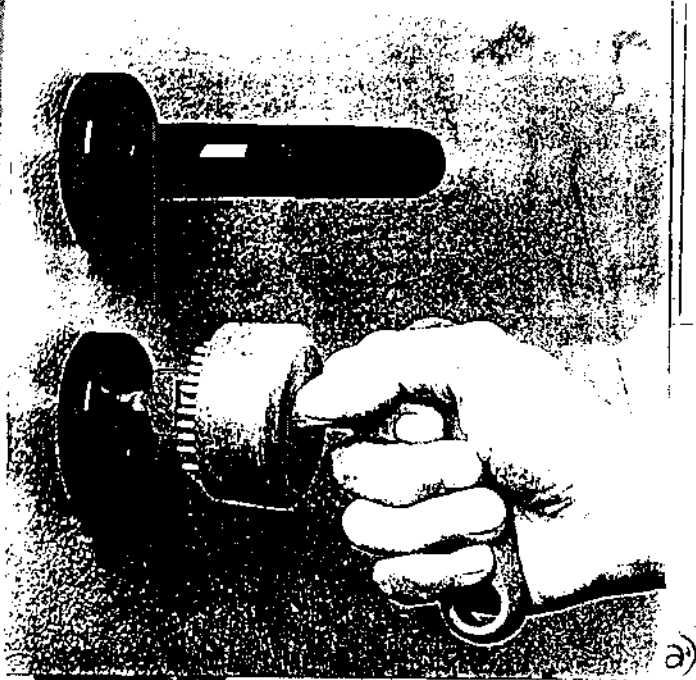
a) telefon dəstəyi üçün tutacaq

b) revmatiklər üçün kürrəcikli xüsusi qələm

c) supurmə üçün dəst

d) əllərin iflicli, huşsuz skleroz və digər vəziyyətlərdə tövsiyə olunan xüsusi qələm

ŞəK. 47 Ev işləri üçün vasitələr

a),b) qıfılları, kranları açmaq üçün vasitələr

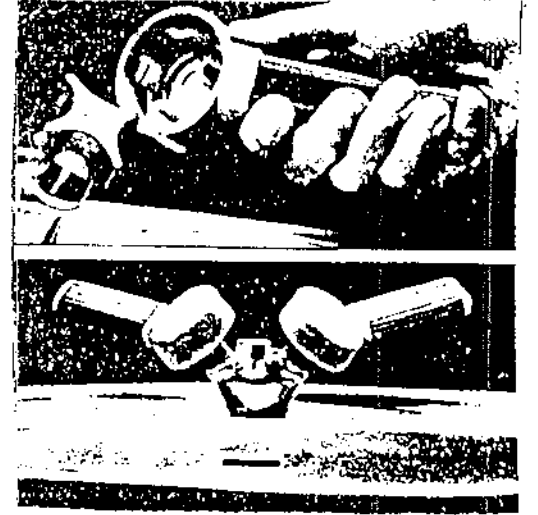
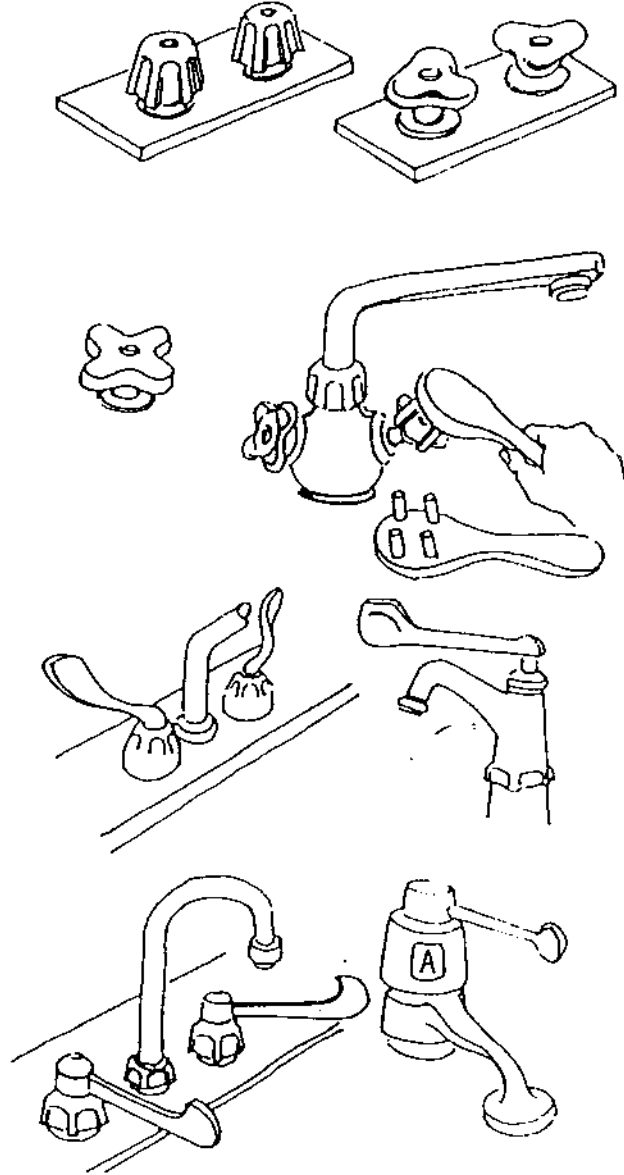
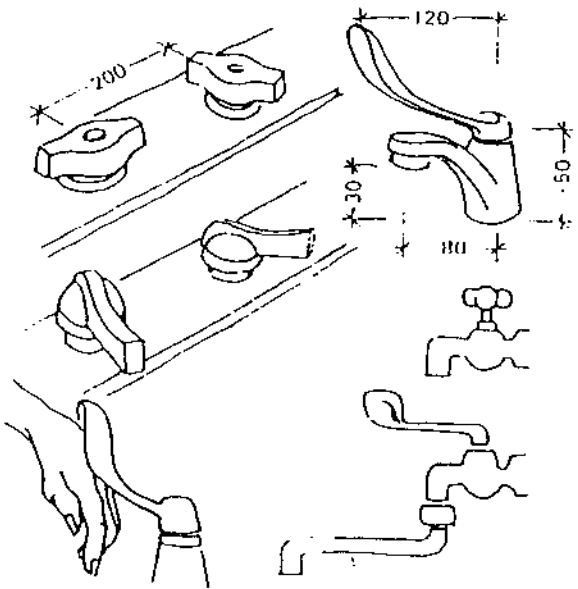
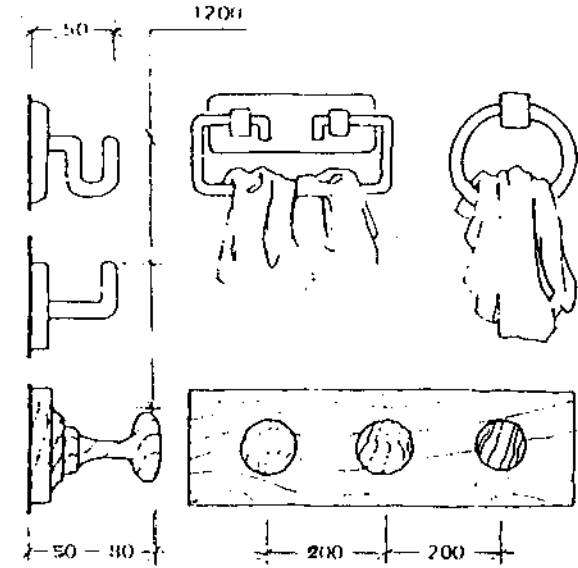
c) qapı dəstəyinin uzadılması

d) kitablar üçün tənzimlənən aittıq

YOLVERİLMƏZ

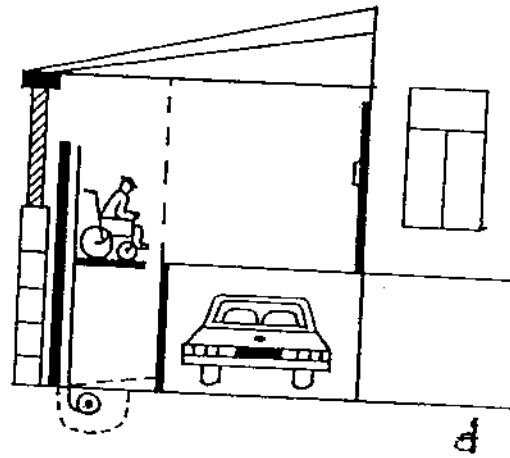
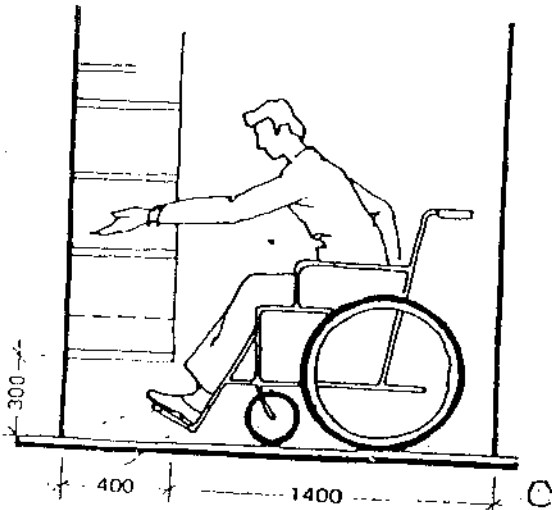
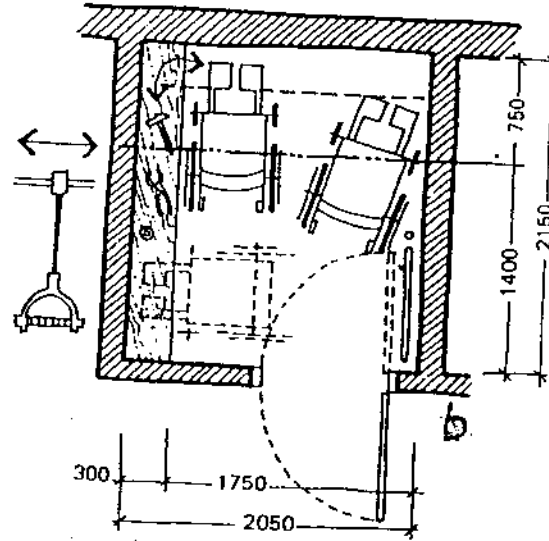
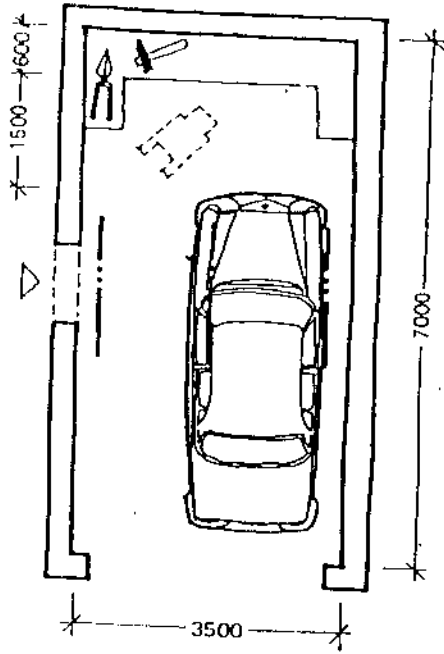
Şəx 48

Ev işləri üçün vasitələr

Su kraflarından istifadə üçün vasitələr

Şəx. 49 Şəxsi nəqliyyat vasitələrinin saxlanması və təmiri

- a-əil arabasının saxlanması və təmiri yeri göstərilməklə qarajın planı
- b- araba üçün emalatxana-anbar
- c- emalatxanada rəflərin yerləşdirilməsi sxemi
- d- evə bitişik qaraj və fərdi qaldırıcının qurulması

2.8. Paltarların geyilməsi və soyunması üçün yardımçı vasitələr

2.8.1. Revmatizm və artrozlu xəstələrə düymələri bağlamaq üçün kürəyəbənzər formaya malik rahat dəstəyi olan vasitələr tövsiyə olunur. Həmin təyinatın başqa variantı-metal petlədir. Onun köməkliyi ilə düymə petləyə ilişdirilir. Beləliklə düymələr bir əllə bağlana bilər.

2.8.2. Corabların geyinib-çıxarılması üçün vasitə-əllərin bir neçə hərəkəti ilə corabları problemsiz geyinib çıxarmağa imkan verən kombine edilmiş vasitədir.

İstismarda o çox sadədir: corabı tərs üzünə çevirdikdən sonra ayaq, sadəcə olaraq istiqamətləndirici manjetin üzəri ilə corabın geniş açılmış boğazına salınır (şək. 50)

Bud-çanaq oynaqının xəstəliklərindən əziyyət çəkən əlillər də bu vasitədən, komplektə daxil olan uzun dəstəklə, müvəffəqiyyətlə istifadə edə bilərlər. Corab manjetin köməkliyi ilə geyilir. Düyməni basmaqla bu vasitə iki hissəyə ayrılır ki, bu da səfərlər zamanı ondan istifadə edilməsinə imkan yaradır.

ŞƏK. 50 Geyinmək üçün yardımçı vasitələr

a) düymələmək üçün vasitələr
b) corabların geyilməsi üçün qurğu

3 İCTİMAİ BİNA VƏ QURĞULAR

3.1.3. Əgər pandus divar və ya səki boyunca yerləşdirilsə, onun qırağı səviyyəsindən aşağı tutacağa qədər tor hasar qurulur.

3.1.4. Binaya giriş yeri bərabər işıqlandırılmalı və atmosfer çöküntülərindən qorunmalıdır. İctimai binanın tamaşaçılar üçün nəzərdə tutulan bütün otaqlarının funksional cəhətdən əsaslandırılmamış maneə və əngəlləri olmamalıdır.

3.1.5. İctimai istifadədə olacaq binalarda əlillərin istifadəsi üçün liftlər nəzərdə tutulmalıdır. Bu lift kabinasının planda ölçüləri : eni - 1,1 m, dərinliyi - 1,4 m, qapı açırımının eni - 0,9 m, liftə girişin qarşısındakı meydançanın eni - ən azı 2.1 m, liftin düymələri döşəmə səviyyəsindən 1,2 m hündürlükdən çox olmamalıdır. Pilləkən marşında pillələrin sayı 3-dən az olmamalıdır. Pillələr bütöv, düz və çıxıntısız olmalıdır. Sürüşkən olmamalıdır. Ayağın, əl ağacının sürüşməsinin qarşısını almaq üçün pillələr, marşların kənarları üzrə hündürlüyü 0,02 m-dən az olmayan haşiyəyə malik olmalıdır.

3.1.6. Pilləkənlərdəki pillələrin eni : - daxili pilləkənlər və örtük altında olan pillələr - ən azı 0,3 m; açıq xarici pilləkənlər ən azı - 0,4 m olmalıdır. Pillələrin hündürlüyü: daxili pillələr və örtük altında olan pillələr - 0,16 m-dən çox olmamalıdır; açıq xarici pilləkənlər - 0,12 m-dən çox olmamalıdır.

3.1.7. Pilləkənlərin hər iki tərəfində tutacaqları 0,9 m hündürlüyündə olan məhəccərlər düzəldilməlidir. Məhəccərlər dairəvi kəsikli olduqda, diametri ən azı 0,03 m və ən çoxu 0,05 m olmalıdır. Məhəccərin kəsiyi düzbucaqlı olduqda isə qalınlığı 0,025-0,03 m olmalıdır (şək. 51; 6).

3.1.8. Koridorlarda arabanın dönməsi üçün meydançalar nəzərdə tutulmalıdır. Koridorların oxları üzərində yerləşdirilən qapıları, həmin koridorun oxundan kənarında yerləşdirmək lazımdır. Koridorun başından yan divarda yerləşən qapıyaqədər məsafə 0,6 m-dən az olmamalıdır.

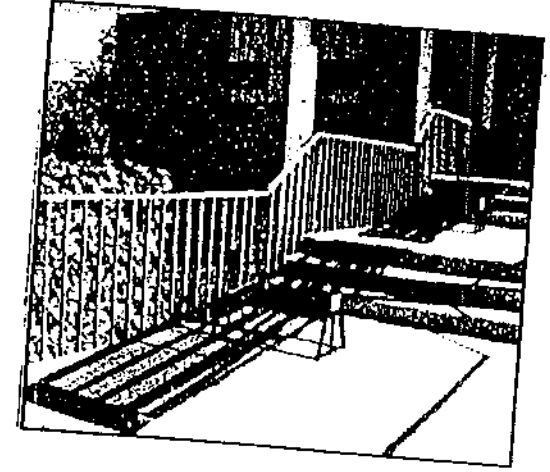
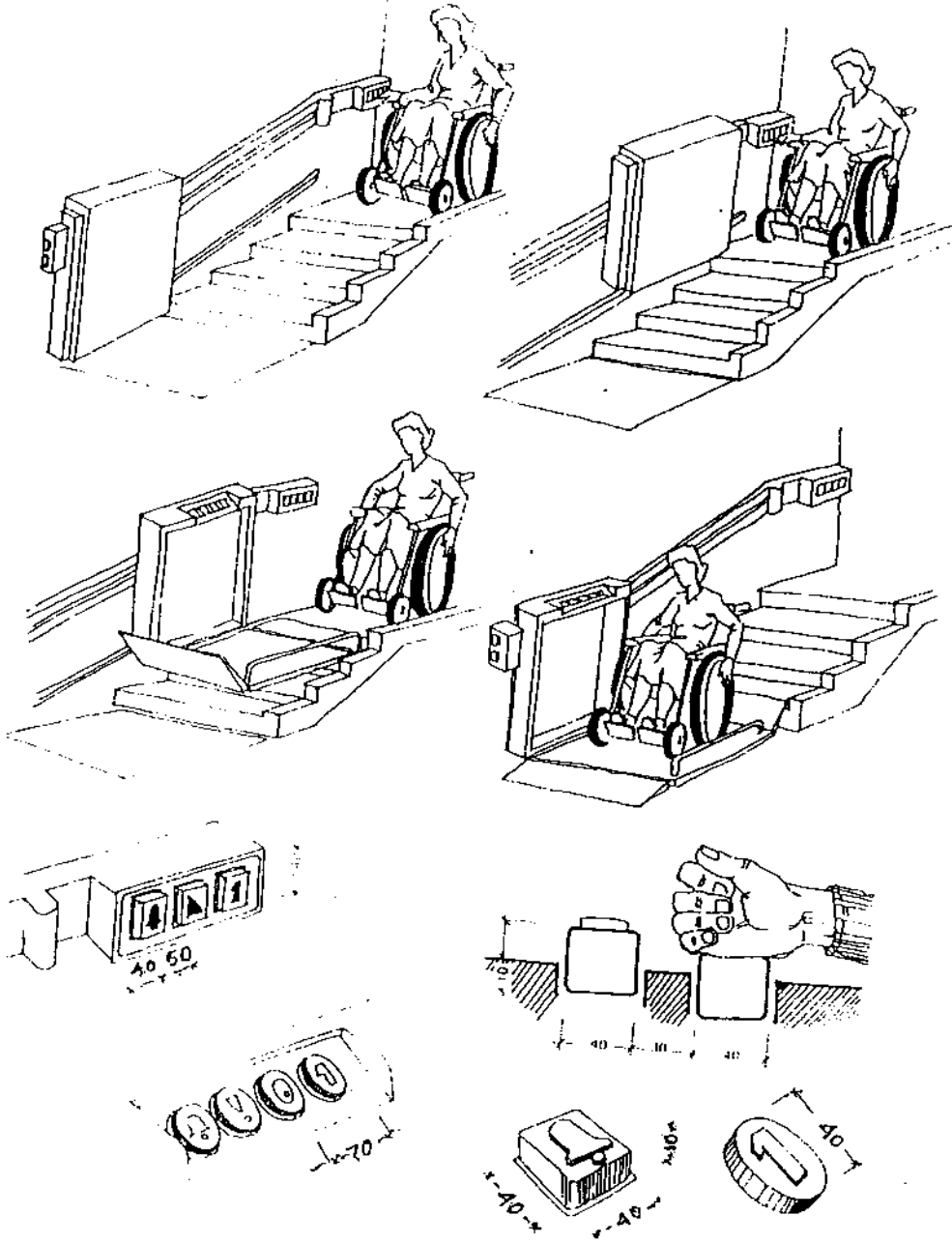
3.1.9. İctimai binaların və qurğuların qapılarında kandar olmamalıdır. Kandarın qurulması zəruri olduqda onların hündürlüyü 0,025 m-dən çox olmamalıdır. Arabada olan əlillərin hərəkəti istiqamətlərində petflər üzərində fırlanan qapıların və "vertuşka"-qapılarının tətbiq olunması qadağandır. Şüşəli qapılardan istifadə olunduqda termik möhkəmləndirilmiş və ya armaturlu şüşə tətbiq olunmalıdır. Şüşə qapılardan istifadə olunmasına onların avtomatik açılması və parlaq markirovkaya malik olması şərti ilə icazə verilir.

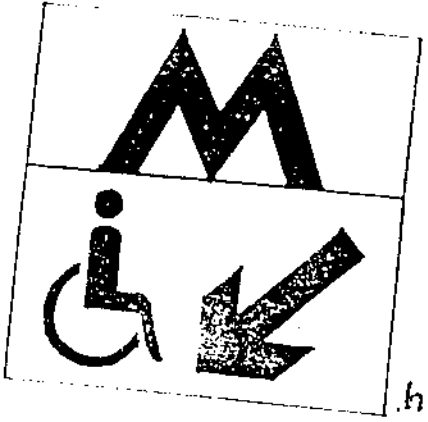
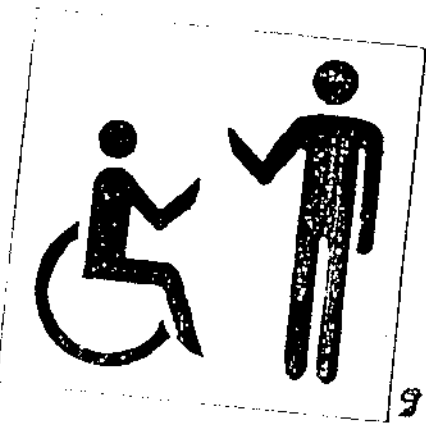
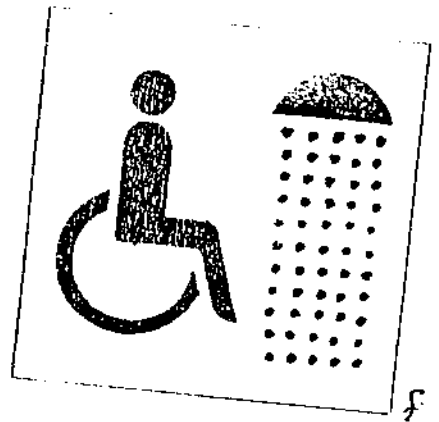
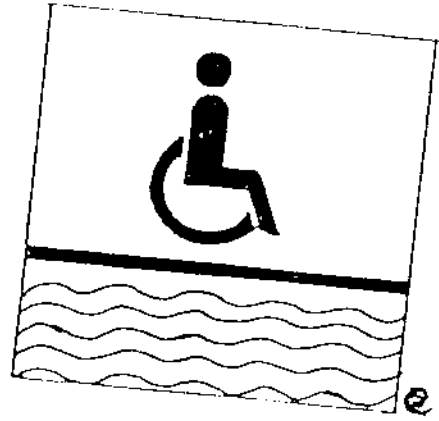
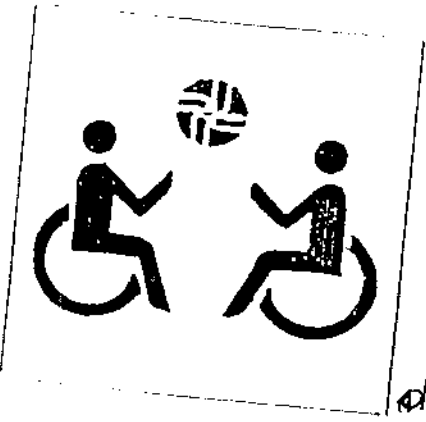
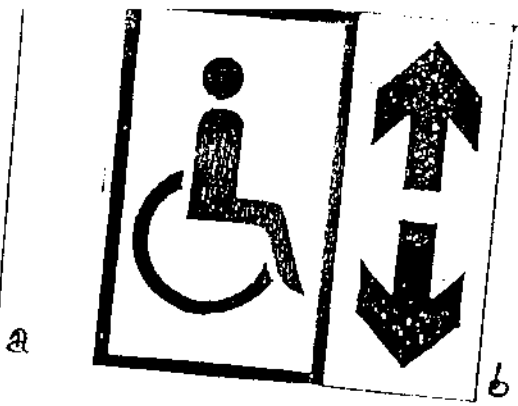
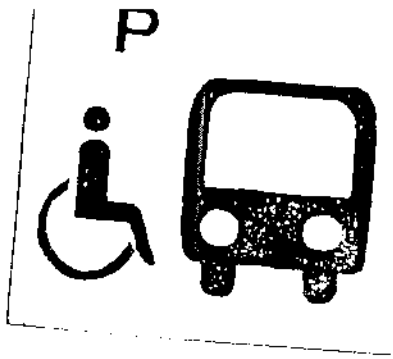
Elektromexanik qapıların elektrik açarlarını açıq qapı layından ən azı 1,4 m məsafədə quraşdırmaq lazımdır. Qapı və pəncərə dəstəkləri 90 sm hündürlükdə düzəldilməlidir ki, onlara əlil arabasından əl çatması mümkün olsun.

3.1.10. Əlil arabasında olan əlillərin hərəkətini asanlaşdırmaq və istiqamətləndirmək məqsədilə ictimai binaların qarşısında və xüsusi yerlərdə vizual informasiya nişanları quraşdırmalı (şək.52) və bu nişanlar beynəlxalq qrafik simvollarına (rəmlərinə) uyğun tərtib edilməlidir.

ŞEK. 51

Fərdi qaldırıcıların qurulması

Vizual informasiya nişanları

- a-xususi avtonəqliyyatın dayanacağı
- b-xususi lift
- c-pilləkəndə qaldırıcı
- d- idman meydançaları
- e-üzgüçülük hovuzu
- f-duş
- g-uyğunlaşdırılmış ünsiyyət obyektləri
- h-metroya eniş

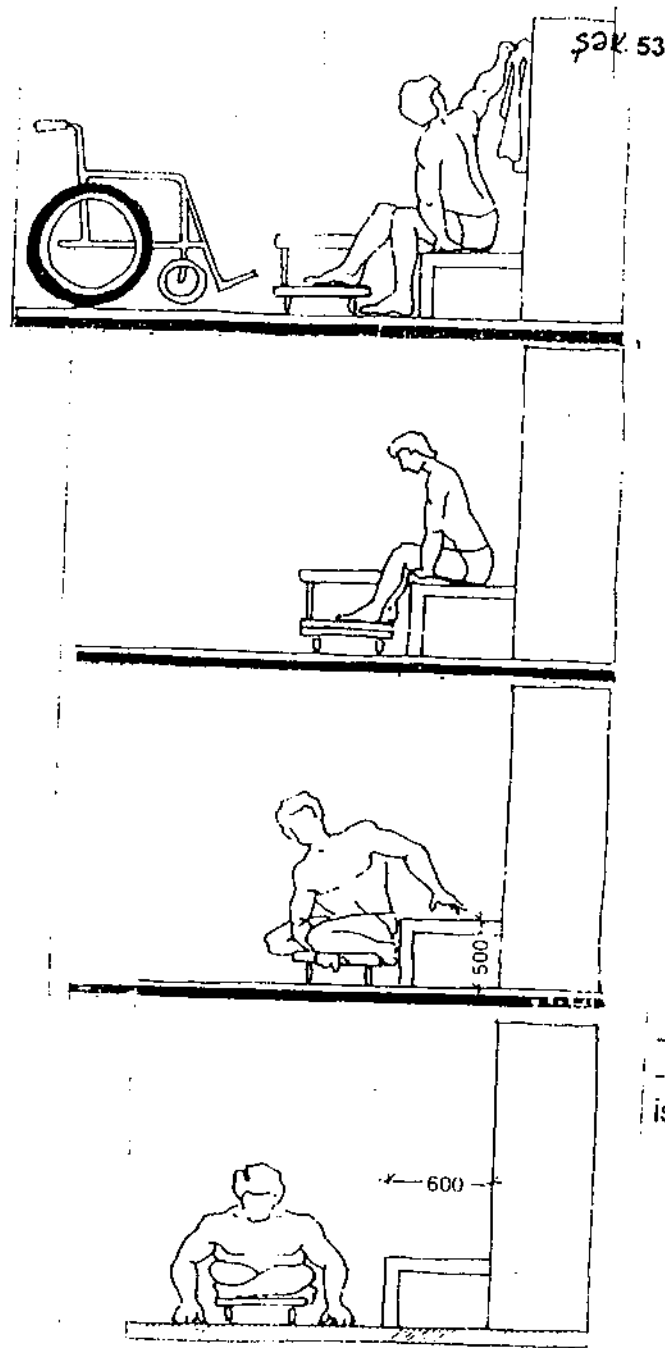
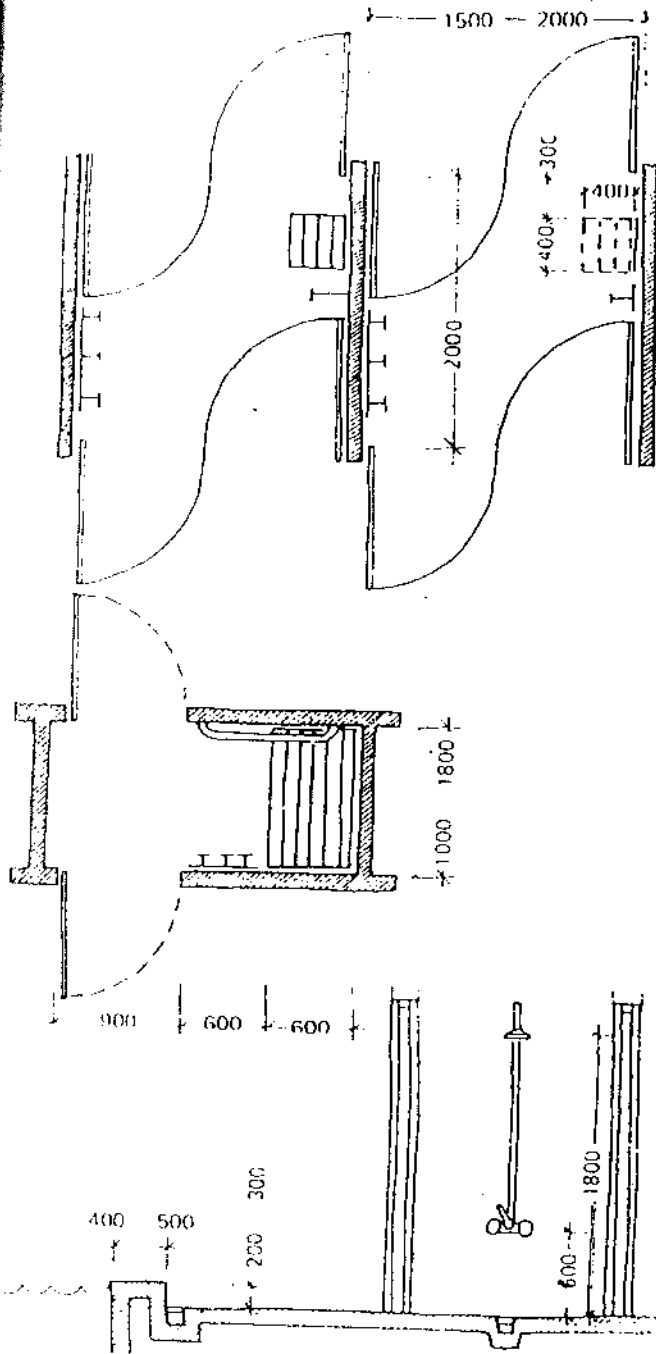
3.2. Tamaşa və idman zalları

3.2.1. Müxtəlif təyinatlı ictimai istifadə binaları layihələndirərkən və yenidən qurularkən arabada istifadə edən əlilləri üçün yerlərin sayı ərazi memarlıq və şəhərsalma orqanları və əlillər cəmiyyətinin yerli təşkilatları ilə razılaşdırılaraq layihə tapşırığında dəqiqləşdirilir (şək. 53 - 59).

3.2.2. Teatr, konsert zalları və digər tamaşa qurğularında arabada olan əlillər üçün yerlərin sayını hər 300 yerə 1 yer, lakin bir binada 4 yerdən az olmaması şərtlə nəzərdə tutulması tövsiyə olunur.

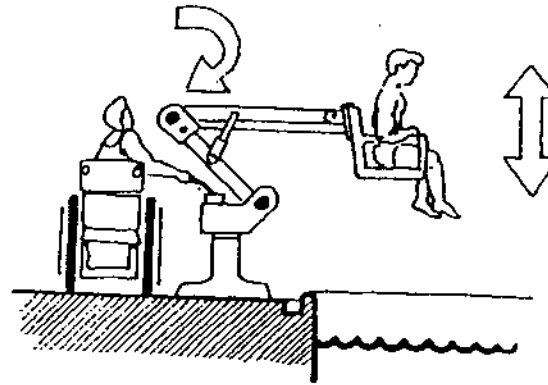
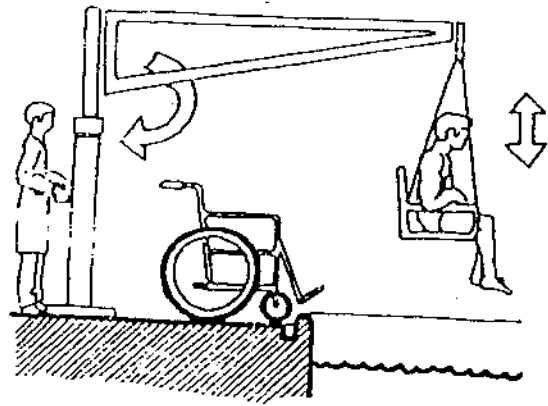
3.2.3. Mehmanxanalar layihələndirilərkən əlil arabasından istifadə edən əlillərin yerləşdirilməsi üçün mehmanxana yerlərinin ümumi sayının ən azı 2 faizi nəzərdə tutulmalıdır.

3.2.4. Əlil arabalarından istifadə edən əlillərin marağına uyğun olaraq, idman obyektlərinin layihələndirilməsi və yenidən qurulması zamanı onların yerdəyişməsi təmin edilməli və idmançılar üçün qarderobda (şək. 53; 56), üzgüçülük hovuzlarında (şək. 54) və tamaşaçılar üçün nəzərdə tutulan yerlərdə (şək. 57; 58) və xüsusi tualet otaqlarının, saunanın (şək. 59), xüsusi avadanlıqların (şək. 56) quraşdırılması nəzərə alınmalıdır.

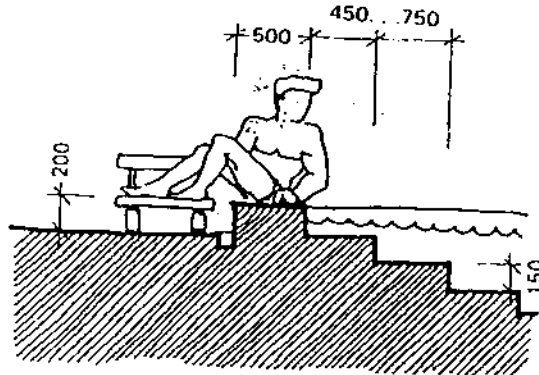
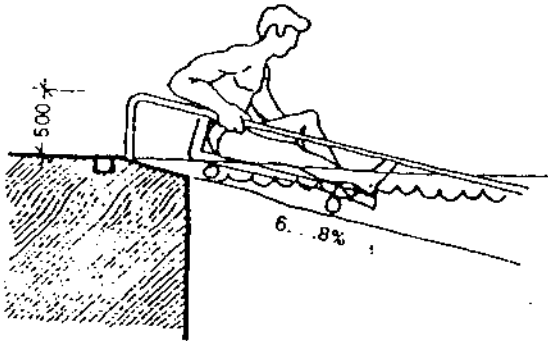
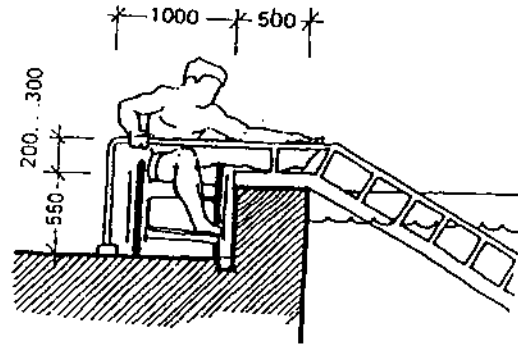
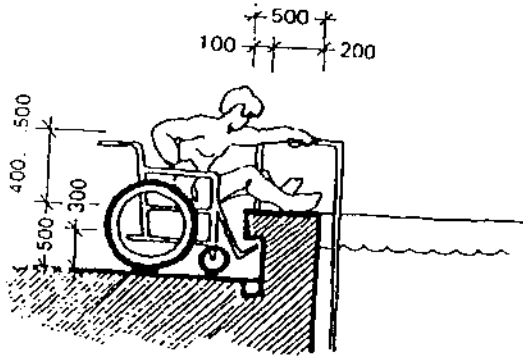

Şəx 53 Stadionlarda, üzgüçülük hovuzlarında qurğular və yardımçı vasitələr

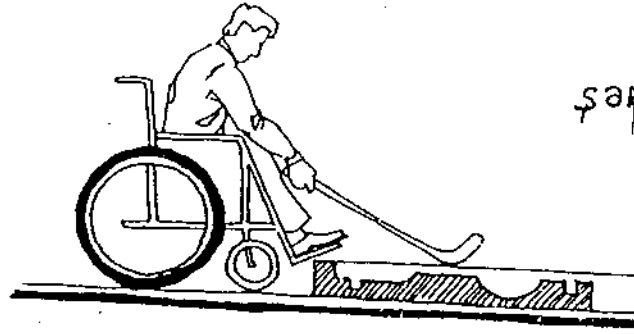
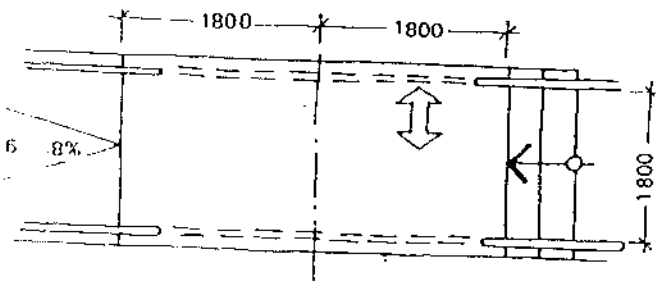
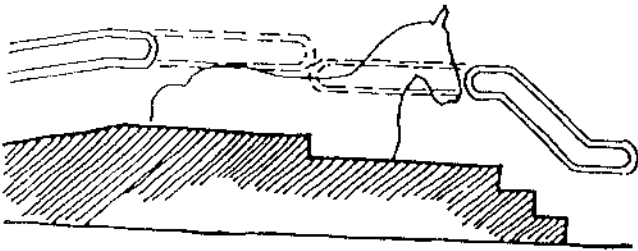
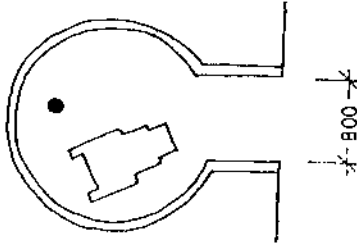
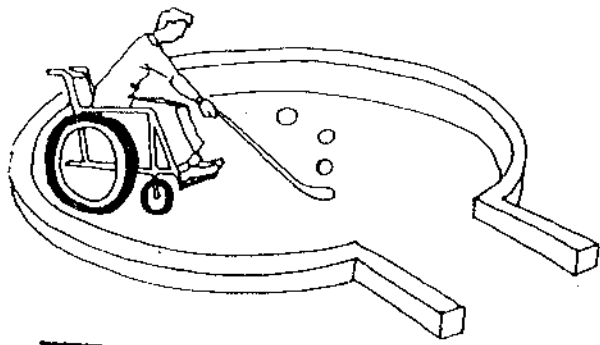
- idmançıların qarderob otaqlarında keçidləri
- soyunub-geyinmə otaqlarında əlil arabasından istifadə

ŞƏK-54 Stadionlarda, üzgüçülük hovuzlarında qurğular və yardımçı vasitələr

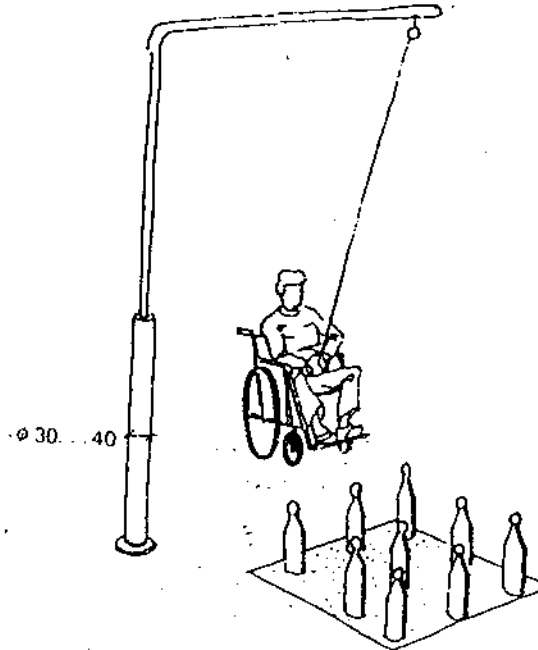

Üzgüçülük hovuzuna girib çıxmaq üçün qurğu

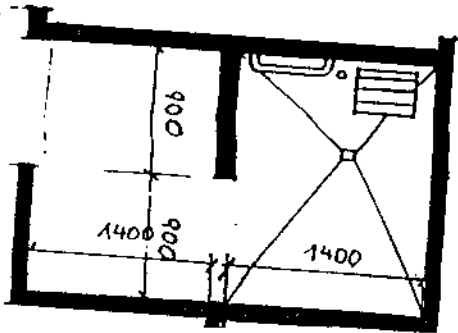
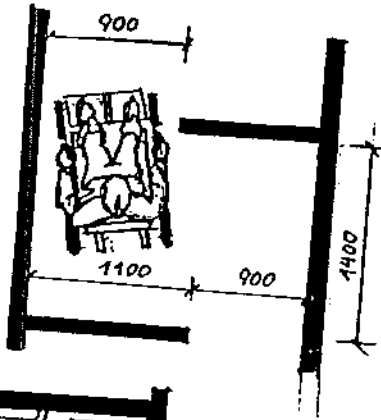
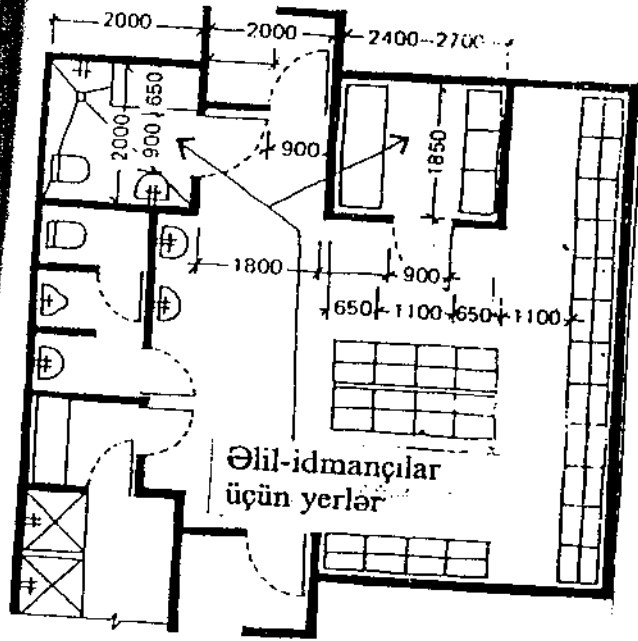

şəx 55

Stadionlarda, üzgüçülük
hovuzlarında qurğular
və yardımçı vasitələr

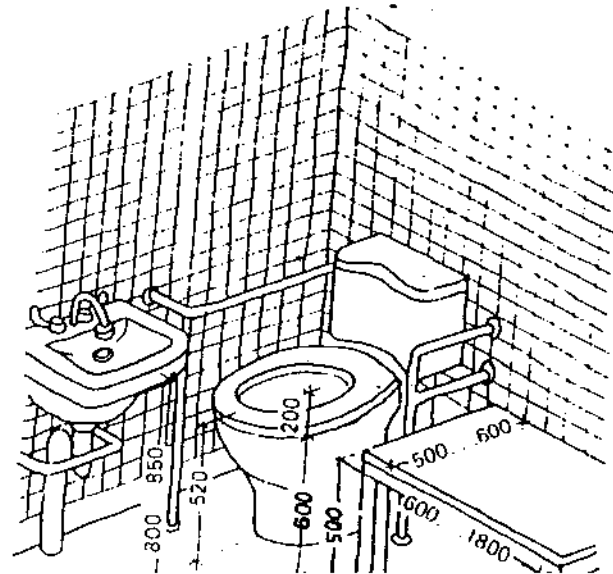
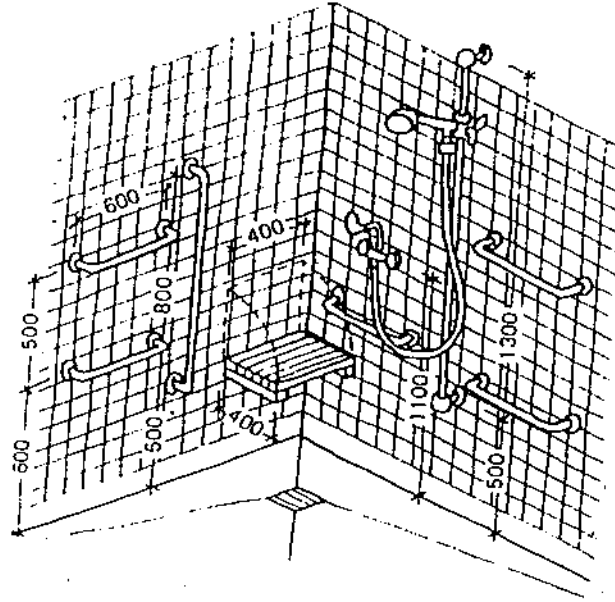

Müxtəlif idman meydançalarında
xüsusi qurğular

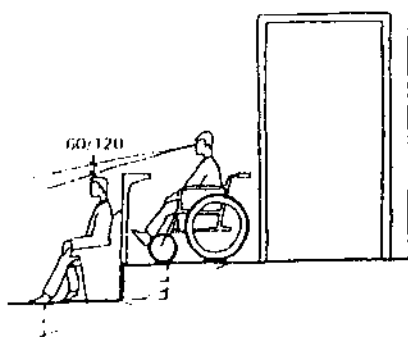
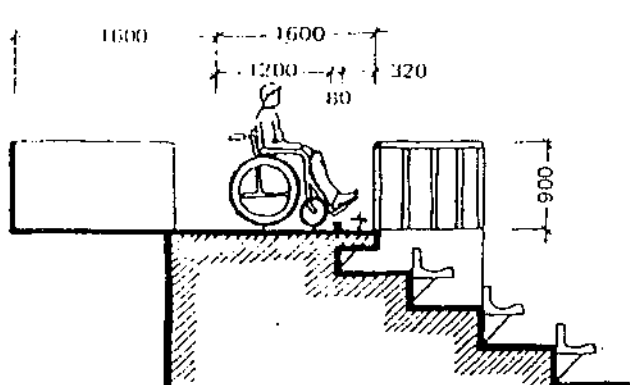

ŞƏK 56

Stadionlarda, üzgüçülük hovuzlarında
qurğular və yardımçı vasitələr

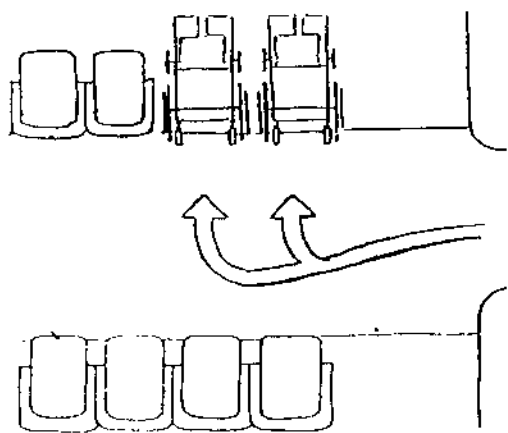
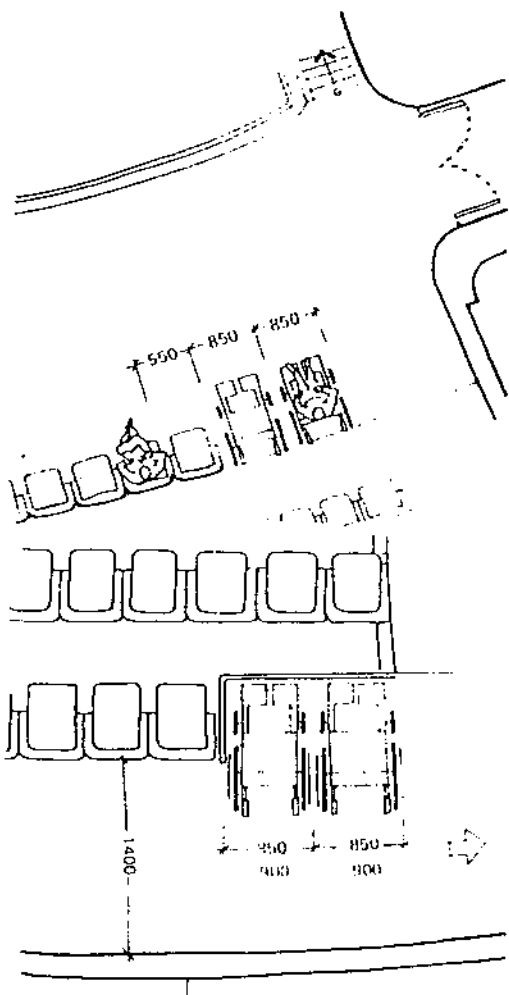
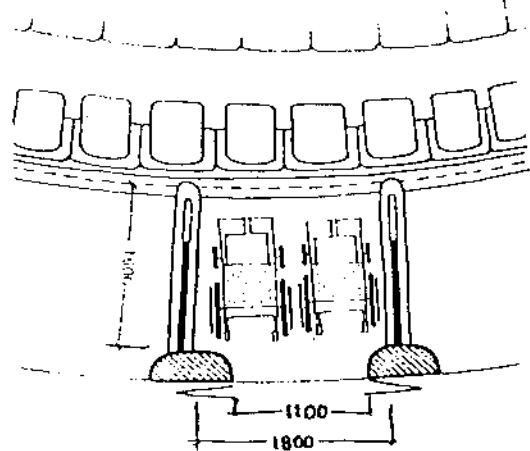
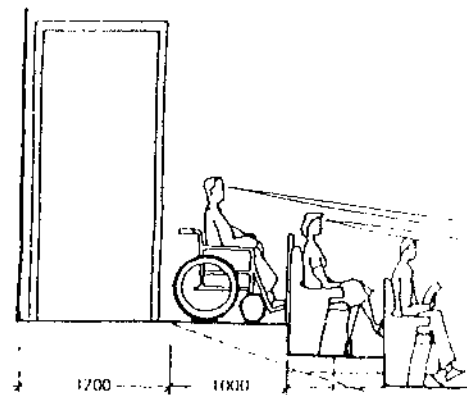

-idmançıların qarderob otaqlarında keçidləri
-avadanlıqların, əlillərin iştirak edəcəyini nəzərə
alaraq yerləşdirilməsi

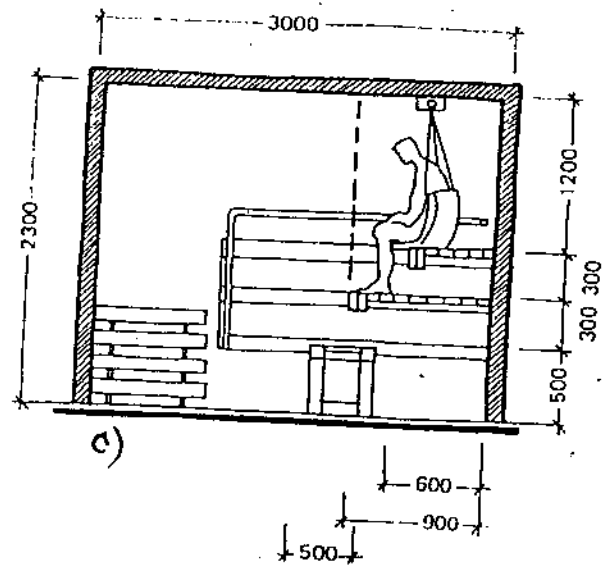
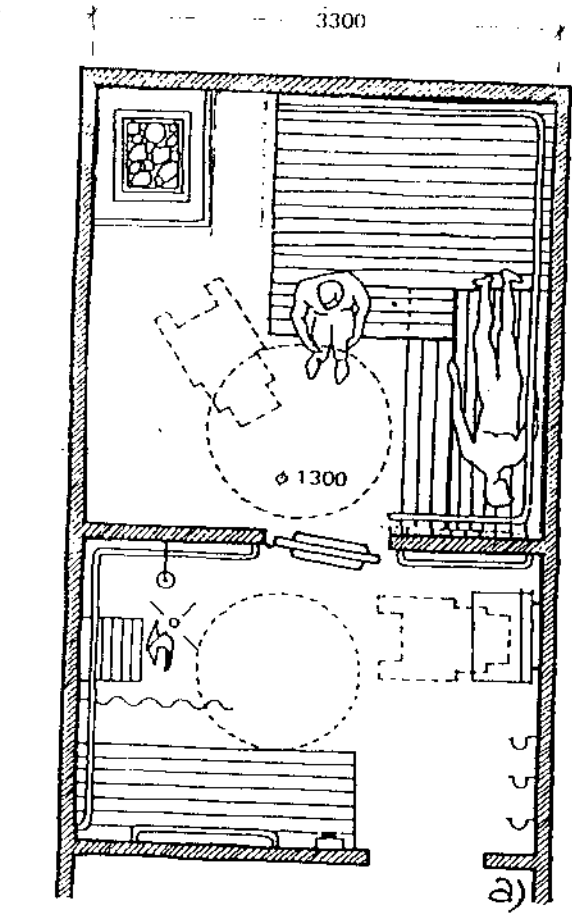

Şəx. 58

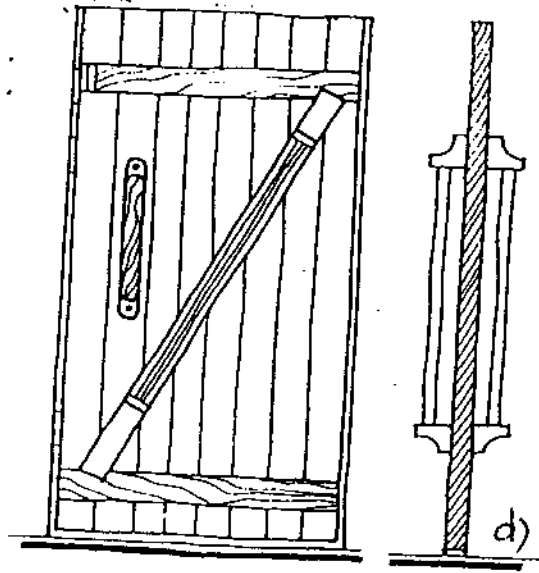
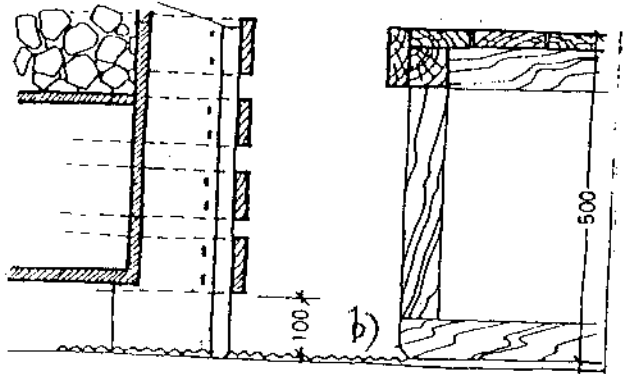
Stadionlarda, üzgüçülük hovuzlarında qurğular və yardımçı vasitələr

Stadionda əlil tamaşaçılar üçün yerlər

ŞƏK. 59 Arabada olan əlillər üçün saunaların avadanlığı

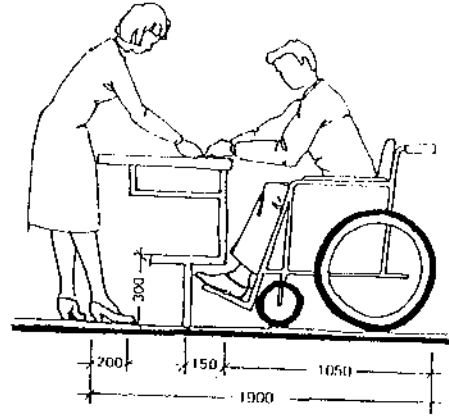
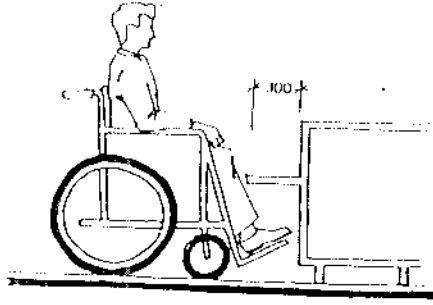
- a) saunanın planı
- b) qabaritlər, 1-1 kəsiyi, avadanlığın yerləşdirilməsi
- c) qızdırıcı elementlər
- d) qapı dəstəyinin yerləşdirilməsi

3.3. Ticarət və məişət xidməti obyektləri

3.3.1. Əlillərin gedəcəyi obyektlərin avadanlığına əlavə tələblər irəli sürülür. Zərurət olduqda, xüsusi avadanlıq, mebel, vəsaitlər və arabada yer dəyişməyə olan özəlliklərə uyğun olaraq onların yer dəyişdirməsi nəzərdə tutulmalıdır. Avadanlıq və mebelə tərəf yolun eni - 0,9 m-dən az olmamalı, əgər araba ilə 90° dönmək zərurəti varsa -1,1 m-dən az olmamalıdır (şək. 60).

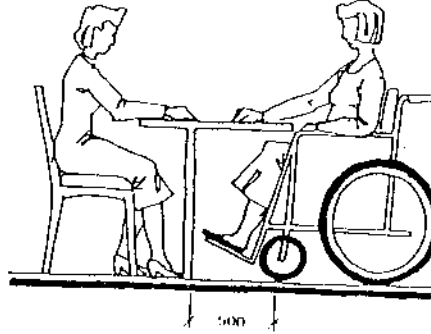
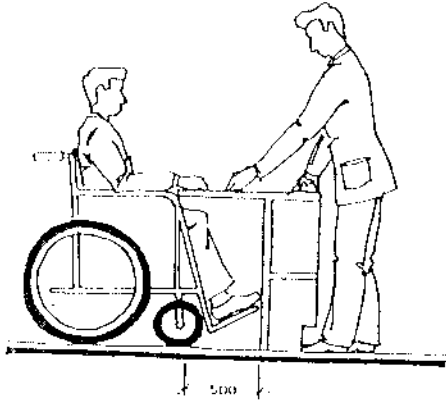
3.3.2. Stolları, xidmət və ticarət üçün piştaxtayı, kassa kabinalarını döşəmə səviyyəsindən ən çoxu 0,8 m hündürlükdə yerləşdirmək lazımdır. Bu zaman rəflərin dərinliyi və eni 0,6 m-dən az olmamalıdır və onlar 0,67 m-dən çox hündürlükdə yerləşdirilməlidir (şək. 61).

3.3.3. Arabada olan əlilə xidmət üçün nəzərdə tutulan ticarət və bilet avtomatlarının dəstəkləri, kranları, düymələri, deşikləri və s. qurğuları döşəmə səviyyəsindən 1,0 m-dən çox olmayan hündürlükdə və otağın yan divarından 0,4 m-dən az olmayan məsafədə yerləşdirilməlidir. Ticarət avtomatlarının və qurğularının dəstəkləri və başqa idarəetmə elementləri onlardan bərk tutmağa imkan verən formaya malik olmalıdır. Qıfıl və avtomatlar onlarla əllə davranmağa imkan verməlidir. Qurğular və onların bütün elementləri möhkəm olmalı və əlil üçün rahat ölçüdə hazırlanmalıdır (şək. 60).

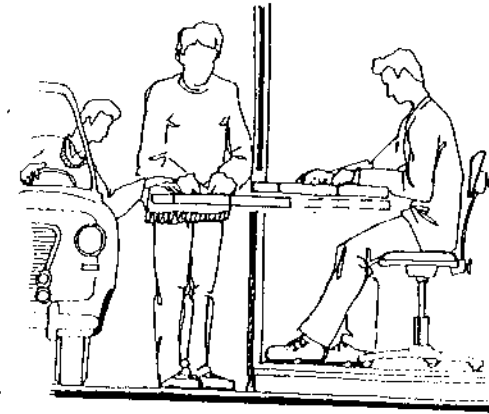
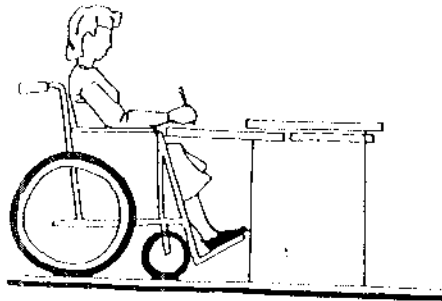

Şək 60

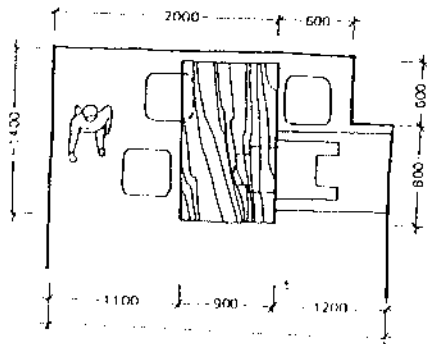
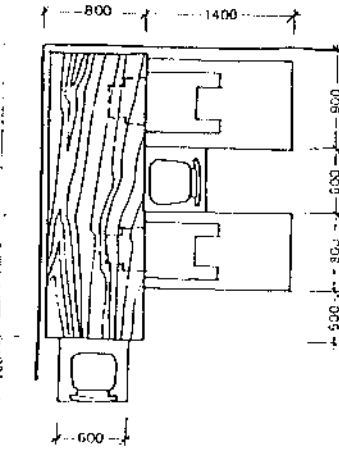
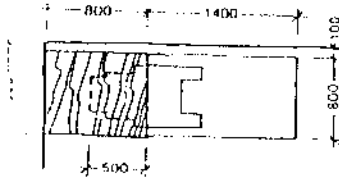
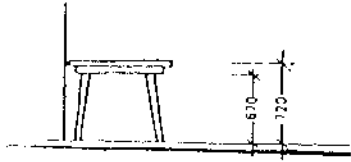
Xidmət müəssisələri avadanlıqları

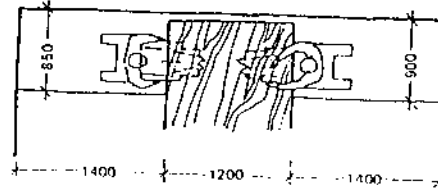
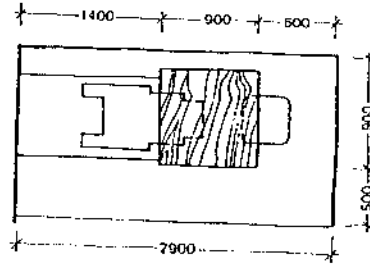
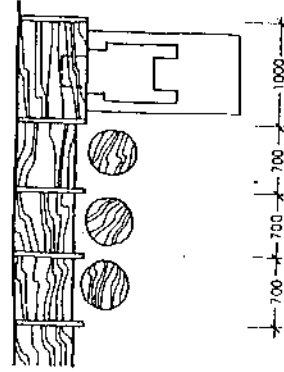
Ticarət müəssisələri avadanlıqları

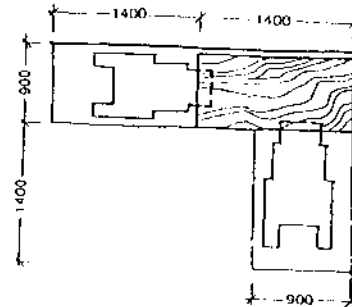
Mebel və avadanlıqların qəbaritləri

a)

b)

ŞƏK. 61 İctimai iaşə obyektləri

a) avadanlıqların qabaritləri
b) arabada hərəkət etmək üçün
planda yerləşdirmə nümunələri

3.4. İctimai tualetlər

3.4.1. İctimai tualetlərdə əlil arabasından istifadə edilən əlillər üçün ən azı 1 kabina nəzərdə tutulmalıdır (şək. 62).

3.4.2. Mövcud ictimai tualetlərdə əlillər üçün kabinalar qurarkən əlil arabasının hərəkəti üçün hər cürə maneələr ləğv edilməlidir: kandarlar götürülməli, qapı açırmaları genişləndirilməli (0,90 m-ə qədər) və i.a.

3.4.3. Əlil üçün tualet kabinesi zəruri yerdəyişmələr üçün kifayət qədər geniş olmalıdır. Buna görə müvafiq qurğulu iki adi kabina birləşdirilə bilər.

3.4.4. Avadanlıqlar dəstində: konstruksiyalar üzrə stasionar, açılan, dönmə ola bilən tutacaq-dayaqlar, tutacaq-qoruyucular (araba ilə zədələnməkdən qorumaq üçün), dartılmaq və yerdəyişmə üçün, bilavasitə arabadan yerdəyişmə üçün qurğular (ştanq şəklində, pissuarlar üzərində və ya monorelsli "pillələr" nəzərdə tutulur (şək. 62).

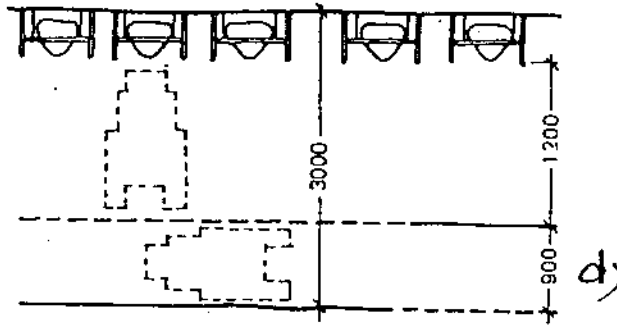
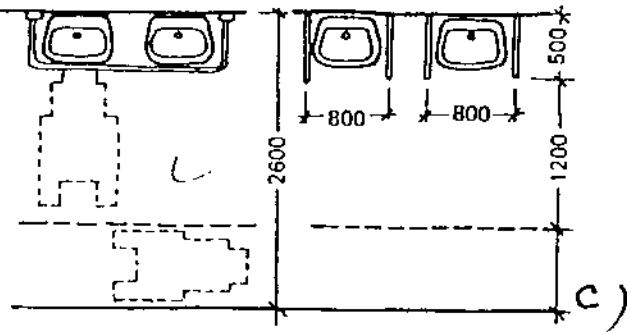
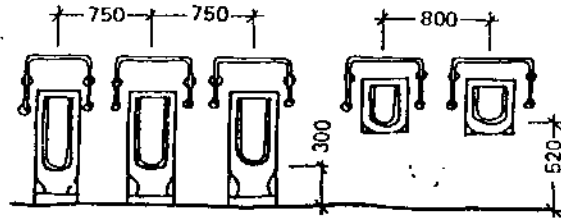
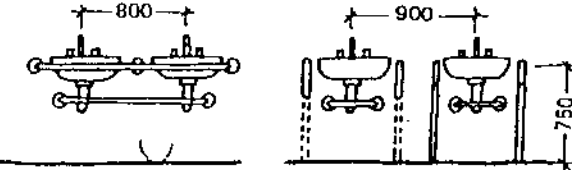
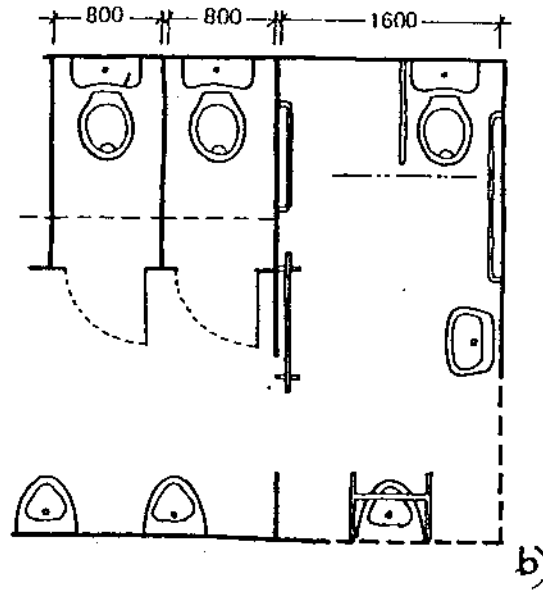
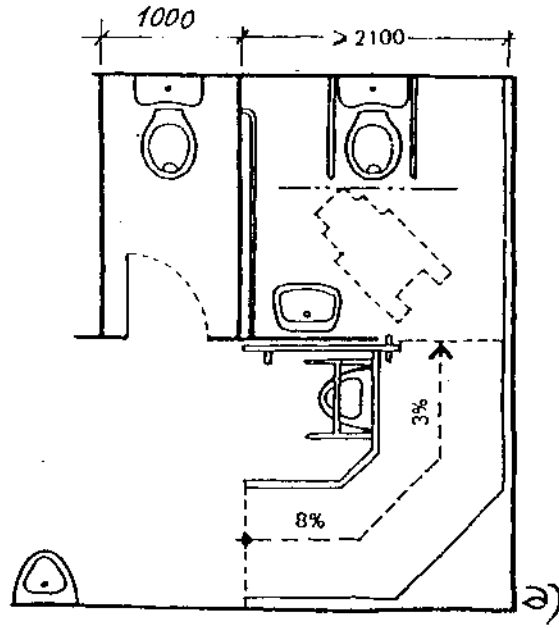
3.4.5. Əlillər üçün nəzərdə tutulmuş kabinanı kanalizasiya trapı və isti soyuq su qarışdırıcısı olan elastik şlanqla, eləcə də duş başlığı ilə təchiz etmək lazımdır.

Kabinada unitazın yanında zəng düyməsinin qurulması nəzərdə tutulmalıdır. Elektrik zəngi ictimai tualetin nəzdindəki növbətçi otaqda yerləşdirilməlidir. Tualet əllyuyarlardan birini (və yaxud kabinadakını) döşəmədən 0,8 m çox olmayan məsafədə, yan divardan isə 0,2 m məsafədə quraşdırılmalıdır.

3.4.6. Güzgü maili vəziyyətdə bərkidilir. Güzgünün, elektrik dəsmalının və yaxud əl üçün dəsmalın aşağı qırağı döşəmə səviyyəsindən 0,8 m-dən çox olmayan hündürlükdə olmalıdır (şək. 63)

3.4.7. Kabina divarında döşəmədən 1,2 m hündürlükdə unitazın yanında paltar, əl ağacları və s. ləvazimatlar üçün qarmaqlar nəzərdə tutulmalıdır (şək.63).

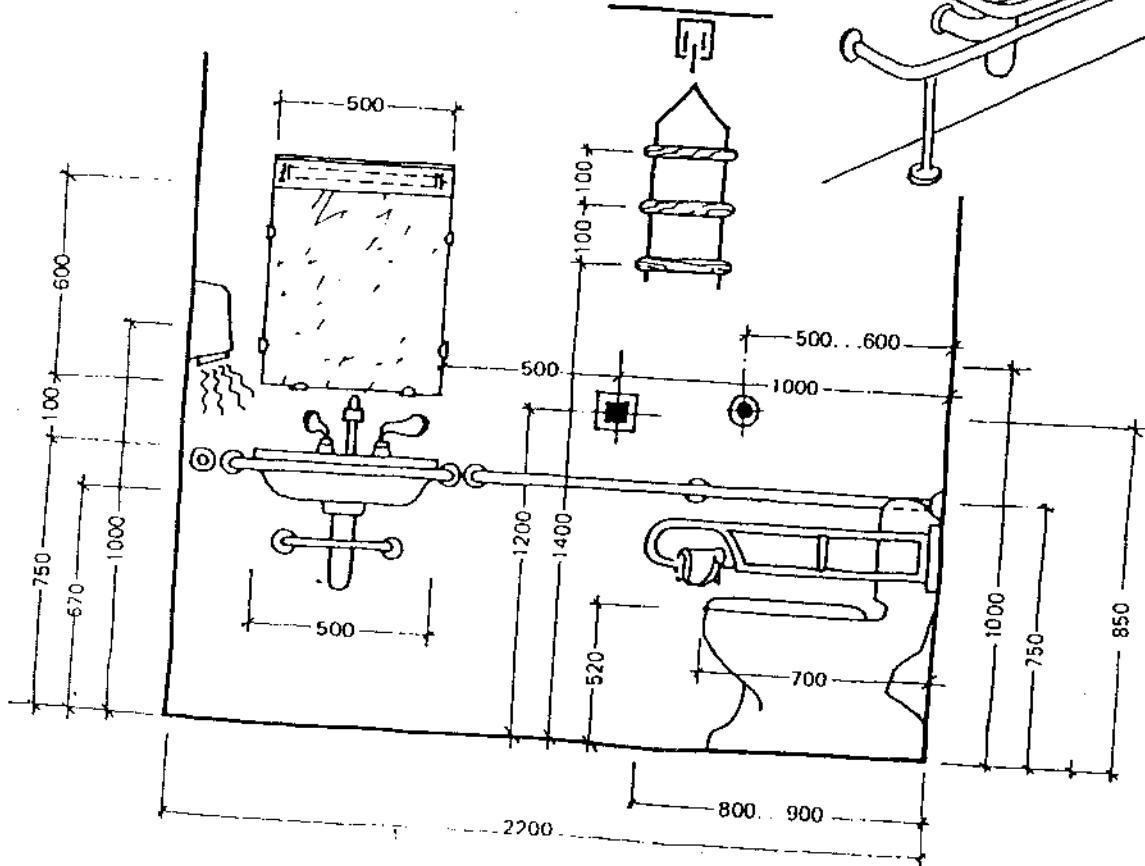
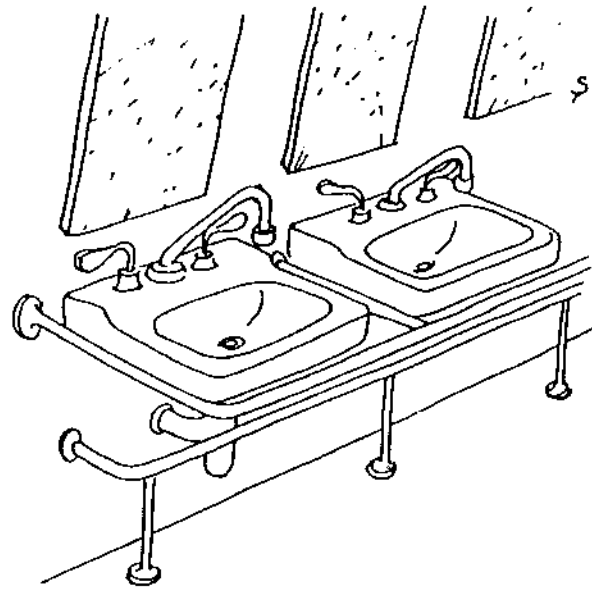
Şəx 62 İctimai tualetdə əlillər üçün kabinanın qurulması nümunələri

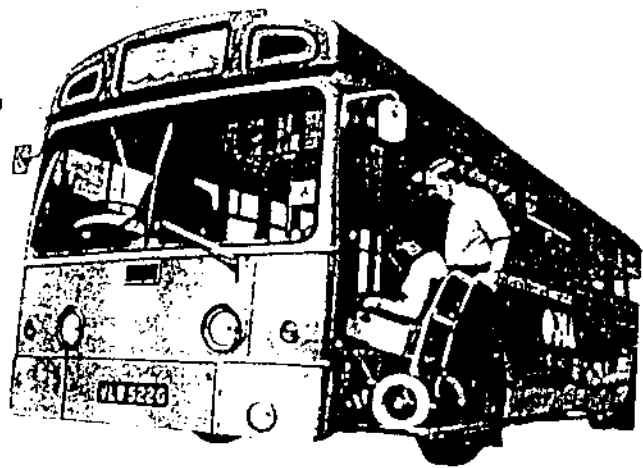
- a), b) əlillər üçün kabinalar qurulmasının planlaşdırma variantları
 c) əlüzyuyanların, tutacaqların yerləşdirilməsi qaydaları
 d) pissuarların, tutacaqların qurulması, monorelsin yer dəyişməsi

Şəx. 63

İctimai tualetdə əlillər üçün kabinanın qurulması nümunələri

Avadanlıqların, vasitələrin, əlüzyuyanların, güzgülərin qurulmasının ümumi görünüşü

4 ƏLİLLƏR ÜÇÜN NƏQLİYYAT

4. Əlillər üçün nəqliyyat

4.1. Hərəkət zamanı əsasən əlil arabalarından istifadə edən əlillərin şəhərdə, şəhər və ölkədən kənarında sərbəst gəzmək imkanları təmin olunmalıdır. Əlillərə xidmət etməyə uyğunlaşdırılmış ictimai nəqliyyatın müxtəlif vasitələrinin olması zəruridir.

4.2. Ümumşəhər avtobuslarında qaldırıcılar quraşdırılmalıdır. Nəqliyyatın dayanacaqlarında ona yaxınlaşmaq üçün platformalar düzəldilməlidir. Avtobus yenidən qurulduqda qapıların genişləndirilməsi, avtobusun arxa hissəsində qapıların qurulması nəzərdə tutulmalıdır (şək. 64 - 67).

4.3. Metropolitenin yeni stansiyaları inşa edilərkən əlilin qatara minmə bilməsi və onun küçəyə qaldırılması üçün xüsusi panduslar yaradılması və yaxud fərdi qaldırıcılar tətbiq olunmalıdır. Pandusların pilləkənlərə əlavə olaraq qurulması və onları müşayiət etməsi tövsiyə olunur. Bu mümkün olmadığı hallarda açılan və ya yığılan çarxları üçün istiqamətləndirici kanalları olan möhkəm materialdan hazırlanan çərçivə şəkilli panduslardan istifadə olunur (şək. 64).

Əlillərin qaldırılması və endirilməsi üçün müxtəlif fərdi qaldırıcılardan istifadə edilir. Bu qaldırıcılar dəmiryolu platformasında da tətbiq oluna bilər. Stansiya pilləkənlərindəki məhəccərlər fiziki cəhətdən zəifləmiş adamlara da etibarlı dayaq kimi xidmət etmək üçün rahat və möhkəm olmalıdır.

4.4. Arabada olan əlilin dəmiryolu ilə bir yerdən başqa bir yerə rahat getməsinə mümkün etmək üçün geniş tualetlə yanaşı 2 nəfərlik kupenin də (aşağı və yuxarı yerlər) olması zəruridir. Tualetdəki stul yer dəyişmək üçün müəyyən vasitə ilə təchiz olunmalı, əlüzyuyan aşağıda bərkidilməlidir.

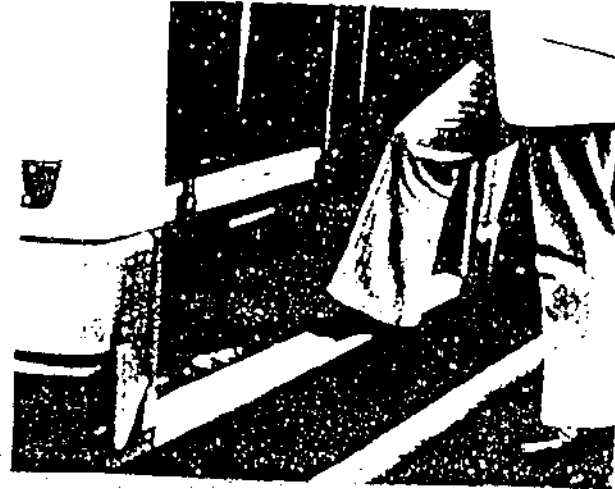
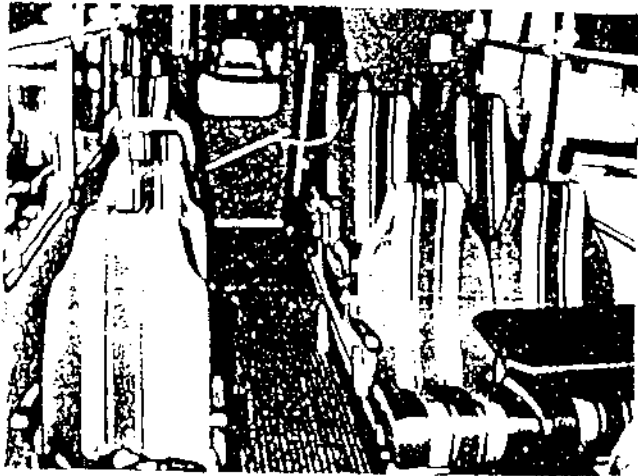
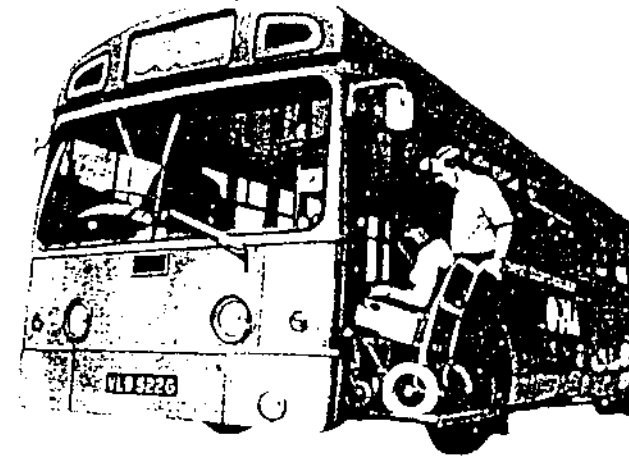
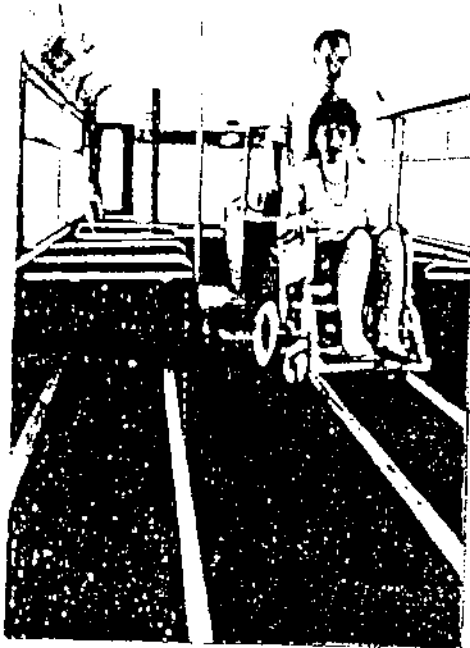
Enib qalxmaq üçün k m k inin olması zəruridir,  unki vaqon qapılarının eni araba  n  n kifayət deyildir. Yıgılmış halda araba yuxanda yerləşdirilir ( ek. 64; 67).

Qatar və ya təyyarənin təyinat stansiyasına çatması barədə iralic d n xəber vermək və onu- lili orada qarşılamaq lazımdır. Vağzal v  aeroportlarda tibb məntəqələri olmalıdır.

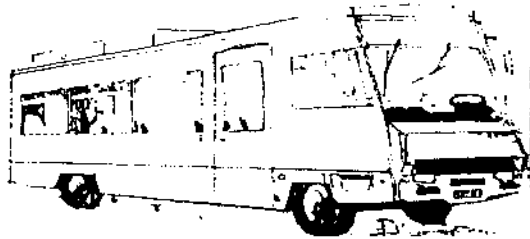
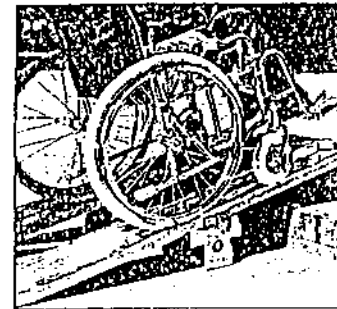
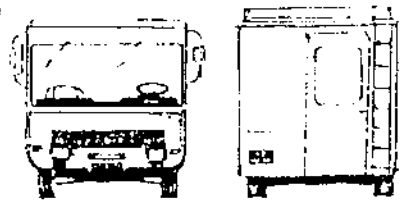
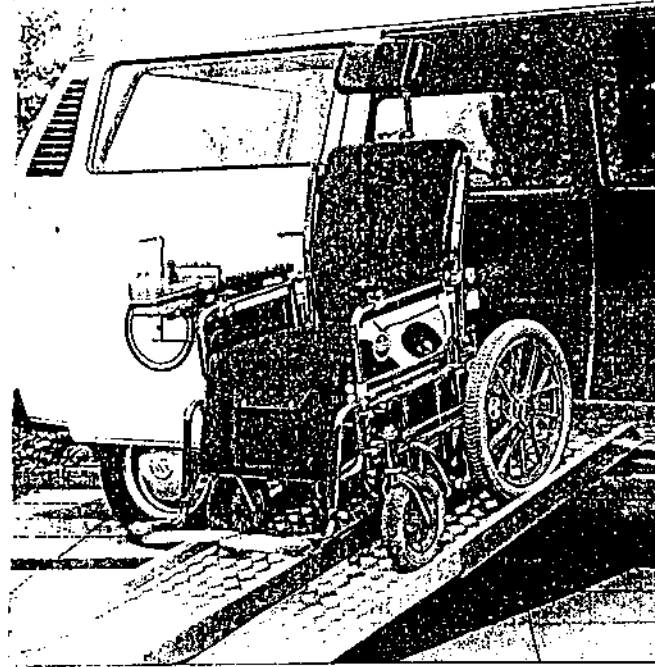
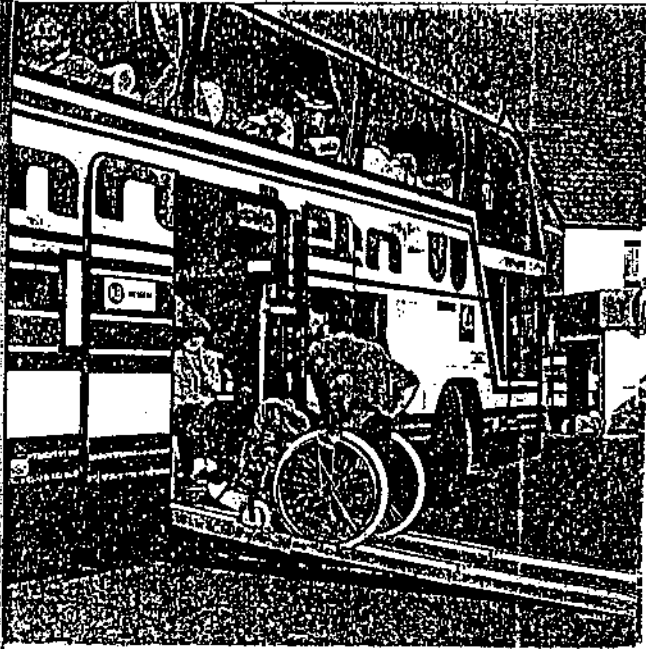
4.5. Su nəqliyyatı obyektlərində 2 yerlik kayuta olmalıdır ( mumi kresloları olan aşağı g y rt  əvəzinə), eləcə də tualet yenidən qurularaq, təkcə əlil  n deyil, hamı  n rahat olmalıdır.

4.6.  lill r  n adi şəhər avtobusu yenidən qurularkən onda 15-20 nəfər yerləşir. Ondan ekskursiya rəhbəri və tibb bacısı  n yerləri olan adi reys və ya ekskursiya avtobusu kimi istifadə oluna bilər ( ek.65). Avtobusda qaranlıq vaxtı işıqlandırılan, qabağa  kil  bilən və geriyə atılan enli qapılar tətbiq olunur. Oturacaqlar arasındakı keçidin eni əlil arabasından istifadə etməyə imkan verir. Oturacaqlar enmə bucağı üzrə tənzimlənən dirsekaltıları olan s yk n c kl r  malikdir. Avtobusda tualet (kuzovun arxa hissəsində), kondisioner vardır. Qapılar l hündürlüyündə olan mali tutacaqlarla təmin olunmuşdur.

ŞəK 64 Əlillər üçün nəqliyyat

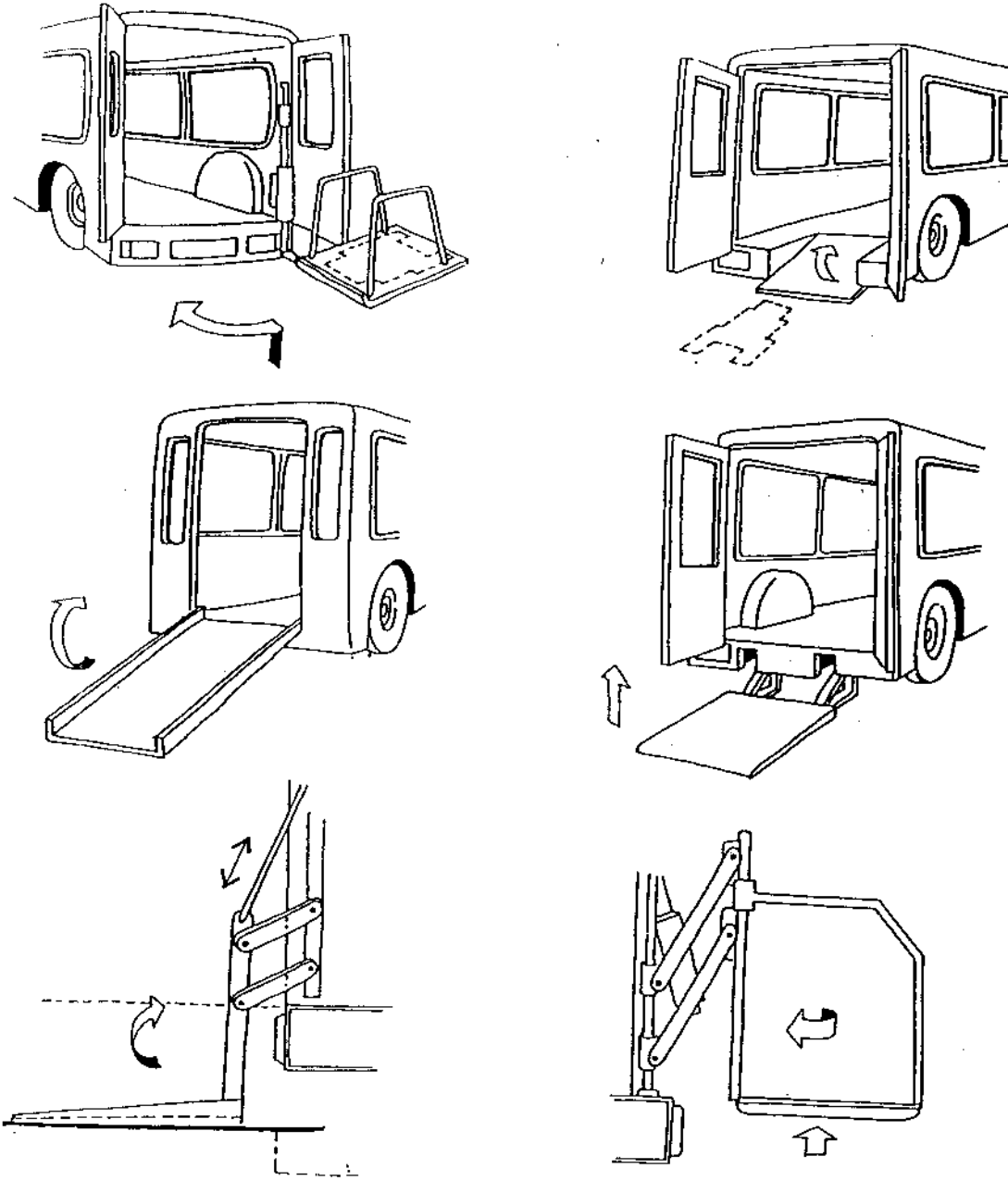
Əlillər üçün xüsusi nəqliyyatın
məvadanlığın quraşdırılması

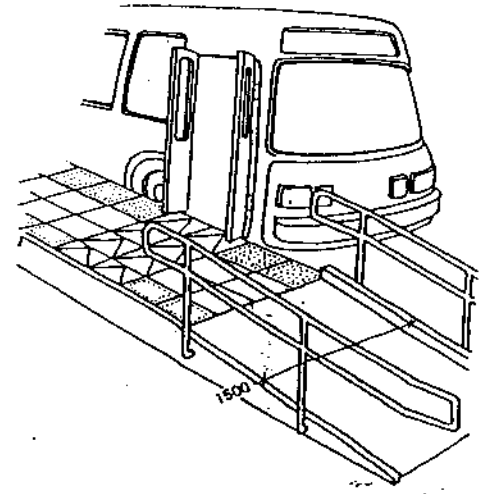
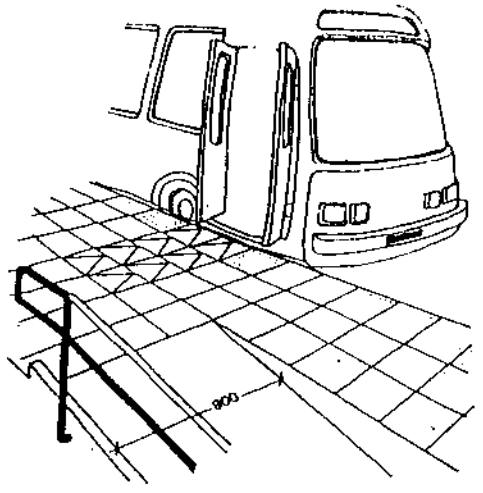
ŞƏK. 65 İctimai nəqliyyata oturmaq
üçün avadanlıq və vasitələr

Fərdi qaldırıclanın quraşdırılması
Əlillər üçün xüsusi avtobus
Nəqliyyatə oturmaq üçün vasitələr

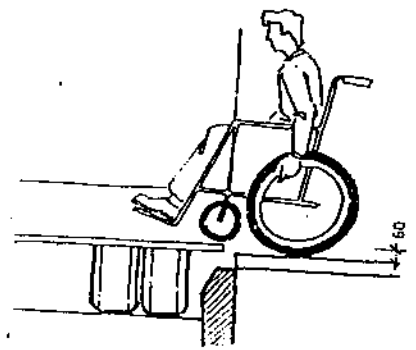
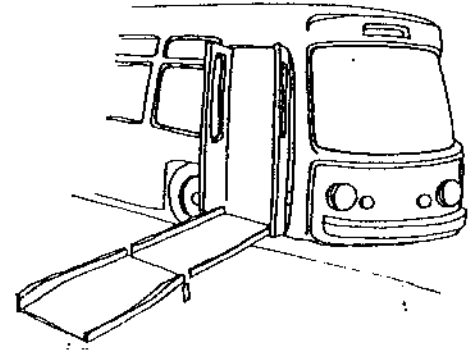
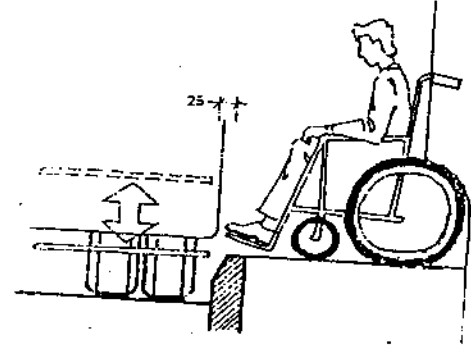
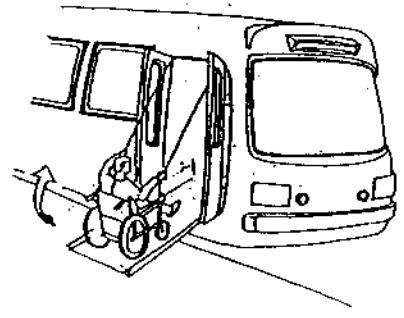
ŞƏK. 66 İctimai nəqliyyata oturmaq
üçün vasitələr

Avtobusun xüsusi qaldırıcı
avadanlıqla quraşdırılması

a)

b)

Ümumşəhər avtobusunda qaldırıcılar
Ümumşəhər nəqliyyatının qaldırıcıları
və platformaları:
a) stasionar platformaların köməyi ilə
b) səyyar platformaların köməyi ilə

Əlillərin reabilitasiyası üçün məmulatların, texniki vasitələrin hazırlanmasında istifadə olunan materiallar üzrə ümumi tövsiyələr.

Giriş zonaları.

Giriş zonasında olan pandusların məhəccərləri, açılıb-yığılan panduslar, pilləkənlərdə fərdi qaldırıcların elementləri metaldan hazırlanmalı, təmizləndikdən sonra yağlı boya ilə rənglənməlidir. Məhəccərlərin əltutan hissələri sərt ağac növlərindən hazırlanıb şəffaf lakla örtülməlidir. Polivinilxlorid tutacaqlardan da istifadə oluna bilər.

Yataq otaqları.

Yataq otaqlarındakı yardımçı vasitələr, yataq xəstəsi çarpayısında qoruyucu məhəccər və tutacaqlar, yer və poza dəyişdirilməsi üçün dayaq xromlanmış və ya zavod şəraitində emalla örtülmüş metal borulardan hazırlanmalıdır.

Vanna və tualet otaqları.

Vanna və tualet otaqları üçün avadanlıq və vasitələr, müxtəlif tutacaqlar, dəstəklər, dayaq və başqa vasitələr xromlanmış borulardan, səyyar oturaqlar isə plastik kütlədən hazırlanmalıdır. Bəzi konstruktiv yükdaşıyan elementlər və hissələr paslanmayan poladdan hazırlanmalıdır.

İctimai bina və qurğular.

Stadionlarda, üzgüçülük hovuzlarında, ticarət və xidmət müəssisələrində, ictimai tualetlərdə müxtəlif tutacaqlar, dayaq və sair vasitələr üçün yuxarıda qeyd olunan materiallardan - xromlanmış borulardan, paslanmayan poladdan, üzəri emalla örtülmüş metallardan və s. materiallardan istifadə olunur.

Əlillər üçün nəqliyyat.

Avtobusların xüsusi qaldırıcı avadanlıqlarla təchiz edilməsində və onların quraşdırılmasında, eləcə də avtobuslara daxil olmaq üçün platformaların quraşdırılmasında paslanmayan və yaxud üzəri emalla örtülmüş metallardan istifadə olunur.

Yer dəyişilməsi üçün yardımçı qurğular və vasitələr.

Burada xromlanmış borulardan, kapron kəmərlərdən, möhkəm iplərdən və parçalardan istifadə olunmalıdır.

Metodiki göstərişlərin mətnində və sxemlərində adları çəkilən texniki reabilitasiya vasitələrinin hazırlanmasında istifadə olunan materiallar barədə müfəssəl məlumat.

1. Çarpayılarda qoruyucu konstruksiyanın tutacağı-
-xromlanmış polad borular (şəkil 11)
2. Ev şəraitində qulluq zamanı çarpayı üçün çoxfunksiyalı konstruksiya-
-çərçivə en kəsiyi 40x20mm düzbucaqlı olan polad borudan hazırlanır, üzərinə qatı plastik çəkilərək 7 qat yapışdırılmış yaylı hərəkətli ağac reykarlar bərkidilir. Elektrik tənzimləyici, pasiyentə idarə pultu vasitəsilə konstruksiya hissələrini baş və ayaqlar üçün lazımi vəziyyətdə saxlamağa imkan verir (şəkil 11)
3. Yeri və pozanı dəyişmək üçün dayaq-
-metal konstruksiya (şəkil 12)
4. Bel üçün dayaq-
-cut çəkilmiş ağac çərçivə; (şəkil 12)
-süni qətranla örtülmüş polad boru; rezin kəmərləri.
5. Çarpayı yanı üçün stol-
-ayaqlar-borucuqlardan; oturacaq-diyircəkli, dekorativ plastik örtüyə malikdir (şəkil 12)
6. Dirək üzərində vanna oturacaqları: 1) dönən 2) səyyar
-plastik kütlə; kapron tor (şəkil 16)
7. Vanna və tualetdə yer dəyişmək üçün təhlükəsizlik tutacaqları; tualet kağızının, dəsmalın bərkidilməsi, əlüzyuyanın qoruyucu konstruksiyası-
-boru və montaj flaneslər-paslanmayan metaldan (32x12mm) tikişləri təmizlənmiş və hamarlanmış; nahamar səthə malikdir
boltlar-paslanmayan poladdan;
dübellər-plastik kütlədən (şəkil 18;20;22;26;29;30;)

- 8. Duş üçün açılıb-yığılan oturacaq-**
-konstruksiya paslanmayan metaldən; tənzimlənən dayaqqlar fiksatorlu; oturacaq və söykənəcək ağ plastikdən; qabağa çəkilən vedrə nəzərdə tutulmuşdur (şəkil 25;28)
- 9. Tualet üçün divara bərkidilməyn komplekt-**
-plastik kütlə elementləri olan boru şəkilli yığma konstruksiya (şəkil 27)
- 10. Vanna üçün söykənəcəyi tənzimlənən oturacaq-**
-rezin kolpaklı paslanmayan poladdan teleskopik boruvari konstruksiya. Plastik oturacaq alümin borucuqlarla armaturlanmışdır. (şəkil 31)
- 11. Vanna üçün fırlanan köməkçi oturacaq-**
-boru şəkilli kronşteynlər və paslanmayan poladdan dirsəkaltılar; perçimləyici vint; plastik kütlədən oturacaq və yumşaq yastıq-rezindən hazırlanır, astarında prisoskalar vardır (şəkil 32)
- 12. Sanitar-gigiyenik prosedurları yerinə yetirmək üçün komplekt-**
-tutacaq-plastik örtüklü metal borudan hazırlanır (şəkil 33)
- 13. Sanitar-gigiyenik prosedurlar üçün dəst**
(əlləri deformasiyaya uğramış insanlar üçün)
-plastik kütlədən hazırlanmış dəstək və fırça,moçalka,pilkalar üçün sıxac vasitələri (şəkil 34)
- 14. Tərəvəz hazırlamaq üçün universal vasitə-**
-plastik;bərkidilən metal başlıq; arxa tərəfində rezin qatlar. (şəkil 37)
- 15. Fiksatorlu kəsmə taxtası-**
-gigiyenik möhkəm plastik və yaxud taxta; paslanmayan poladdan çıxıntılar; arxa tərəfində 4 rezin ayaq (şəkil 37)
- 16. Fiksə edən taxta-**
-taxta: möhkəm plastik; dəstəkcik-plastik qulplu metal boru; metal şiftlər.
- 17. Qabıq kəsmək üçün bıçaq-**
-metal ülgüc,vintli sıxac,plastik dəstək (şəkil 37)

18. Kəsmək üçün tənzimlənən köməkçi vasitə-qurğu;
çörək üçün bıçaq, ət üçün bıçaq-
-dəstəkl - möhkəm plastik (şəkil 38).
19. Yemək dəstləri - boşqablar və fincan-
-möhkəm plastik kütlə, tapılmış forma qidanın dağılmasının
qarşısını almaq üçündür. (şəkil 38)
20. Adı boşqablar üçün nəzərdə tutulan boşqab qırağı-
-möhkəm plastik kütlə (şəkil 38).
21. Xüsusi hazırlanmış yemək dəstləri-
-paslanmayan polad; dəstəklər-əldə rahat tutmaq üçün
nəzərdə tutulan elastik plastikdən hazırlanır (şəkil 38;39)
22. Qulp, bokallar üçün altlıq-
-yumşaq plastiklə örtülmüş elastik metal sterjen. (şəkil 39)
23. Yataq xəstələri üçün bokal-
-yeyinti plastiki (şəkil 39)
24. Tetraplegiyalı xəstələr üçün bıçaq-
-ülgüc paslanmayan poladdan hazırlanır, dəstək isə termo-
plastik rezindəndir. (şəkil 39)
25. Yemək alətlərini tutmaq üçün vasitə-
-elastik dəri (şəkil 39)
26. Qifillərin, kranların açılması üçün vasitələr-
-plastik kütlə, metal (şəkil 47;48)
27. Qapı dəstəyini uzatmaq üçün vasitə-
-metal bərkidicisi və plastik kütlə dəstəklə alümin boru.
28. Kitablər üçün tənzimlənən altlıq-
-metal konstruksiya; bərkidilmək üçün sıxacları olan iri vint
(şəkil 47).
29. Əlilləri və xəstələri nəql etmək üçün səyyar oturacaq-
-oturacağın səthi, yan hissələri plastikdən, bağlanan hissə
möhkəm kəndirdən hazırlanır.
oturacağın eni aşağıda:	40sm.
oturacağın eni yuxarıda:	55sm.
yanların və söykənəcəyin hündürlüyü:	24sm.
oturacağın dərinliyi:	38sm.

kəndirlərin uzunluğu: 60-75sm.
(şəkil 43).

30. **Əlilləri və xəstələri daşımaq üçün qayış-**
-oturacağın səthi süni materialdandır, salınan dəstəklər xromlanmış polad borudan hazırlanır. Ölçüləri 60x40sm (şəkil 43).
31. **Avtomobil üçün sürüşdürmə taxtası. Arabada hərəkət edənlər üçün qoruyucu əlcəklər.**
-poladdan hazırlanmışdır, plastik kütlədən örtüyə malikdir. Əlcək materialı - elastik dəri (şəkil 43).
32. **Əlilin yer dəyişməsi üçün fırlanan disk.**
-zərbəyə davamlı və su keçirməyən profilli rezin örtüyü olan sintetik material (şəkil 43)
33. **Mənzil daxilində arabada yer dəyişmək üçün vasitə.**
-ağac və kəndir elementləri olan metal profillərdən ibarət konstruksiyalar (şəkil 41;42).
34. **Düymələri bağlamaq üçün vasitə.**
-düymələri götürmək üçün petlələr metaldan və ya plastik kütlədən, dəstəkləri plastik kütlədən hazırlanır (şəkil 50).
35. **Corab geymək üçün vasitə.**
-borucuq-yüngül metal, manjet və dəstək-plastik kütlədən hazırlanır (şəkil 50)
36. **Protezli əlsizlər üçün mətbəx alətləri dəsti.**
-dəstəklər armaturlanmış plastik kütlədən, korpusları ştampllanmış alüminium vərəqədən hazırlanır (şəkil 36).
37. **"Fəal" tutacaq, əllər üçün dayacağı olan "fəal" tutacaq.**
-tutacaqların materialı-möhkəm plastik kütlə, nazik alümin borucuqlar, maqnit, tutacaqlarda relyefli rezin zolaqlar. (şəkil 44).
38. **Tutacaq "yardımçı əl" və yeyə üçün dəstək.**
-material-elastik plastik kütlə (şəkil 44).
39. **Stolüstü dayacağı olan qayçı və uşaqlar üçün qayçı.**
-material-paslanmayan polad,polipropilen (şəkil 45).

- 40. Bağca-bağ qayçısı; barmaqlar üçün dayaq.**
-paslanmayan poladdan ülgücü olan xüsusi qayçı, elastik neylondan yaylı polipropilen lentli özúaçılan dəstəklərə malikdir (şəkil 45).
- 41. Nəqliyyata oturmaq üçün rampalar, səyyar platformalar.**
-alüminium, polad vərəqələr (şəkil 65;66;67).
- 42. Avtobus üçün stasionar qaldırıclar.**
-polad konstruksiya (şəkil 66).

Ədəbiyyat siyahısı

1. Aytervud M.M. Əlilin tammənəli həyatı. Pedaqoqika, 1977.
2. Əlil və ahılların yaşadığı memarlıq mühiti, 1989.
3. Verner D. Əlil-uşaqların reabilitasiyası. Fiziki və zehni cəhətdən qüsurlu uşaqları olan ailələr, yerli səhiyyə və reabilitasiya xidməti işçiləri üçün göstərişlər. Moskva, 1995.
4. Darısın-Maller N. Mən yaşayıram. Voronej, 1995.
5. İndolev L.M. Əlil arabasında və onun yanında olanlar üçün. Perm, 1995.
6. İndolev L. Rusiyada reabilitasiya üçün texniki vasitələr.
7. Kalmet X.Y. Əlil üçün yaşayış mühiti. M. Stroyizdat, 1990.
8. Kiviniyemi P. Yardımetmə fəaliyyəti üçün vəsait. Əlillər İttifaqı, Finlandiya, 1988.
9. Əlillərə reabilitasiya üçün texnik vasitələrin təqdim olunmasının tibbi-sosial meyarları. M., İPTK"LOQOS", 1996.
10. Satir V. Özünü və ailəni necə qurmalı. M., 1992.
11. Sıçevaya V.A. Əlil və ahıllar üçün dizayn. M., VNIITE, 1977.
12. Şemşurina E.N., Rezvin V.A. Şəhər mənzilinin mühəndis avadanlığının bədii konstruksiyalandırılması. M., 1971.
13. Əlillər üçün avtobuslar. -Texniki estetikə, 1978. №3, səh.30-31.ill.
14. Danilov S.Q., Vlasenko V.T. Protezli əlsizlər üçün mətbəx avadanlığı və vəsaitlər. -Texniki estetikə, 1983. №6, səh.14-15
15. Əlillər üçün mənzillər. - Quten Taq, AFR, 1982, səh.10-11, ill
16. Kostetski M.V., Puzanov V.İ. Əlillərin problemləri- dizaynerlərin diqqət mərkəzində. -Texniki estetikə, 1988, №5, səh.19-22, ill.
17. Ahıllar üçün yeni dizayn. - Texniki estetikə, 1987, №2 səh. 24, ill.
18. Hərəkət funksiyası pozuntuları olan əlillər üçün yaşayış mühitinin layihələndirilməsi (PXR) - Texniki estetikə, 1979, №6, səh.29.

19. Əlillər üçün sanitariya-texniki avadanlıq(ləvəç)-Texniki estetikə, 1979. №8 səh. 31, ill.
20. Əlillər üçün nə istehsal etmək mümkündür -Texniki estetikə, 1988. №5 səh.22-23, ill.
21. "Moskva şəhəri əlilləri üçün dövlət reabilitasiya xidmətinin yaradılması barədə" Moskva Hökumətinin 154 №-li 8 iyun 1999 -cu il tarixli Qərarı.
22. BMT Baş Assambleyasının "Əlillər üçün bərabər imkanların təmin edilməsinin standart qaydaları" 20.12.1993 -cü il tarixli 48/96 Qətnaməsi.
23. Əlillərin reabilitasiyası. Tatarstan Respublikası.
24. "Tək-tək məhv olmamaq üçün, gəlin əl-ələ verək, dostlar!" - İnformasiya bülleteni, 1988., oktyabr., 3-cü buraxılış.
25. "Sən əlil oldun"-Bi-Bi-Si MPM cinqləri seriyasından əlillərin problemləri barədə buklet.
26. Bakı və Volqoqrad şəhərləri küçələrinin abadlaşdırılmasının bədii-konstruktor layihələri. VNIITE-nin Azərbaycan filialının izahat vərəqi.
27. "Müasir şəhər şəraitində əlillərin həyat təminatı vasitələrinin dizayn-işləmələri"-Texniki Estetikə İnstitutunun izahatı, 1999.
28. Elmi işlərin, layihələndirmə təcrübəsi və dizayn-işləmələrin nəticələri üzrə əlillərin həyat təminatı vasitələri. Texniki Estetikə İnstitutunun izahatı, №0100AZ00168,2000.
29. "Days Medikal" firmasının əlil arabaları və əlillərin hərəkəti üçün vasitələr prospektləri.
30. "Meyra" firmasının əlil arabaları və reabilitasiya vasitələri.
31. "Meyra" firması haqqında - Firmanın prospekti.
32. "Vermeyren" firmasının prospekti. Əlil arabaları.,52səh.
33. "Days Medikal" firmasının prospektləri. Ev şəraitində, vanna və tualetlərdə əlillər üçün vasitələr.
34. "Meyra" firmasının prospekti. Əlillər üçün vasitələr.1989.
35. Əlillər üçün müstəqil həyat tərzini üzrə vəsait (gənc əlillər üçün seminarların materialları üzrə M.2000-ci il) 160 səh.